

Эсэгэ ороноо, эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД

БҮГЭДЭ АРАДАЙ СОНИН

УНЭН

1921 оной декабриин 21-нээ гарана

2010
оной
августын
26
Четверг

№ 33
(21779)

Намарай
түрүүшын хүхэ
бишэн
нарын
17
гарагай
5

Буряад
Унэн

Манай сонин Россин хэблэлэй алтан жасада оруулагданхай

БҮХЭДЭЛХЭЙН ВЫСТАВКЭДЭ - БУРЯАД ОРОН

Хитадай Арадай Республикын Шанхай хотодо болж байһан «ЭКСПО-2010» гэхэн Бүхэдэлхэйн выставкэдэ Буряад Республика эдэбхитэйгээр хабаадаба.

- Россиин 19 субъектнүүд тус выставкэдэ мүн лэ хабаадалсаа. Харин манай республика дэлгэрэнгыгээр «бээ харуулхаа» гадна тодорхой проектнүүдэ дурадхаһан байна, - гэжэ республикын Президент Вячеслав Наговицын тэмдэглэбэ. - Манай түсбүүдээр Хитадай бизнесменүүд ехэтэ һонирхоо.

Тусхайлбал, ой модонойтнай баялигыг эрхилхэ хэрэгтэ ха-

баадаха, инвестицын мүнгэ һомолхо һонирхолтойбди гэжэ мэдүүлбэ. Тэрэшэлэн Тимлюйн заводой цемент худалдажа абахадаа болохобди гэжэ хэлсэбэ. Энэ завод мүнөө үедэ хүсэдөөрөө хүдэлөөшьегүй хаа, жэлэй туршада 5 млн. тонно цемент гаргадаг юм. Хэрбээ хитадууд энэ продукци ехээр хэрэглэе хаань, завод гүйсэд хүсөөрөө хүдэлхэ ёһотой.

Хитадай Дотор Монголдо шубуунай продукци эрхилхэ мантан комплекс бии юм байна. Иимэ комплекс Буряад Республикада бариха зорилготой байһанаа хитадууд мэдүүлбэ.

Дотор Монголой правитель-

ствын түрүүлэгшэ түрүүтэй тусхай делегаци сентябриин эхиндэ Буряад Республика айлшалан ержэ, эдэ бүгэдэ дурадхалнууд тушаа хэлсэ баталха.

Шанхайн педагогическа университет болон Буряадай гүрэнэй университет хоёр харилсаа холбоогоо бэхилэе хаань, манай оюутан Хитадай дээдэ хургуули дүүргэжэ, Россиин болон Хитад Республикын дээдэ хургуулинуудай хоёр дипломуудтай болжэ шадаха гэхэн дурадхал оруулагдаа.

Николай НАМСАРАЕВ.
Радна-Нима БАЗАРОВАЙ
фото-ураг.

ПЕКАРИ И КОНДИТЕРЫ ИДУТ В НОГУ СО ВРЕМЕНЕМ

Гильдия пекарей республики совместно с Министерством сельского хозяйства и продовольствия 19-20 августа провела совещание с руководителями и специалистами хлебопекарной и кондитерской промышленности.

Совещание проходило в Кабанском районе на тему «Здоровье и диетическое питание...» В нем приняли участие около 20 предприятий, в том числе Буркоопсоюз.

В 2009 году принята Доктрина оздоровления общества Республики Бурятия, и пекари вносят свой вклад в ее реализацию. Более 40 наименований хлеба и хлебобулочных изделий лечебно-профилактического назначения выпекают мастера.

Популярными стали сорта хлеба «Тамир», «Фитнес», «Тонус», «Карельский», «Зерновой», «Овсяный» и другие.

Начальник отдела пищевой и перерабатывающей промышленности министерства Т.В.Полозова рассказала о состоянии отрасли, видах государственной поддержки. Необходимо обогащать

хлебобулочные изделия витаминами и микроэлементами, сказала она.

Говорилось о вопросах повышения цен на муку и хлеб, техническом перевооружении и взаимодействии предприятий отрасли. Пекарями пока удаётся сдерживать цены на хлеб за счет старых запасов муки, но закупки по новым ценам муки ударяют по экономике предприятий.

В семинаре приняли участие

специалисты из Новосибирска, Москвы, Саратова. Пекарям рассказывали о новых технологиях оборудовании, добавках, заранее помогли испечь новинки. На дегустации были представлены десятки новых видов хлеба и хлебобулочных изделий, которые производят «Бурятхлебпром», ООО «Колос», ИП Некипелов, ИП Кокорин, Буркоопсоюз.

Даржана
ЦЕЛОВАЛЬНИКОВА.

АВГУСТЫН 29 - ШАХТЕРОЙ ҮДЭР

Ашагта малтамал олзоборилгын халбариин хүндэтэ хүдэлмэрилэгшэд! Буряад Республикын Арадай Хуралай зүгһөө мэргэжэлтэ һайндэрөөртнай - Шахтерой үдэрөөр таанадые үнэн зүрхэнһөө амаршалнаб.

Оршон тойронхи байгаалимнай түрэл дайда нютагаа эрдэсэй гарбалтай нөөсэ баялигай хэбтэшээр элбэгээр үршөөгөө. Үнэн шударгы ажалаараа таанад байгаалиин хүсэ гаталан, газар дорохи баялиг дээшнэ гаргажа, ашагта малтамал олзоборилгын халбариин омогорхол, алдар суу болонот.

Гүрэн түрүнгөө энергетическэ аюулгүй байдалай бэхжүүлгэдэ олон жэлэй хугасаа соо шулуу нүүрхэнэй халбариин хүдэлмэрилэгшэд горитой хубитаяа оруулна, промышленна предприятинуудыс, тогтонижоһон ажалаар гэр байрын - коммунальна ажыхын объектнүүдыс, манай гэрнүүдыс элшэ хүсөөр ба дулаагаар найдамтай хангана.

Гүрэн түрүмнай ашагта малтамал олзоборилгын промышленность шухала шанартай хубилалтануудай шатада гаранхай. Россиин үндэһэн баялиг саашадаашье шахтернуудай эршэтэй ажалай заншалаар, ухаан бодолоор, дүршлөөр үргэдхэгдэжэ байха, гэжэ этигэнэб. Шэнэ техникэ нэбтэрүүлжэ, түрүү технологи хэрэглэжэ, республикын предприятинууд ажалаа үшөө хүсэтэйгөөр ябуулна. Буряад ороной саашанхи хүгжэлтын найдалай үнэншэлгэ - республикын ашагта малтамал олзоборилгын халбари болоно.

Энэ һайндэрэй үедэ ашагта малтамал олзоборилгын халбариин бүхы хүдэлмэрилэгшэдтэ, ажалай вестрануудта оролдосотойгоор ажалаа хэһэнэйнь түлөө үнэн зүрхэнһөө баярыс хүргэнэб. Шахтерой айл бүхэндэ элүүр энхыс, амар амгалан байдалыс үрээжэ, мүнөө дээрээ золтой, эрээдүйдөө найдамтай байдалтай байхыснь хүсэнэб.

Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшын орлогшын уялгануудыс дүүргэгшэ А.С.КОРЕНЕВ.

ВЫПИСКА ИЗ УКАЗА ПРЕЗИДЕНТА РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

О награждении государственными наградами
Российской Федерации

За большой вклад в развитие топливно-энергетического комплекса и многолетний добросовестный труд присвоить почётное звание: «ЗАСЛУЖЕННЫЙ ШАХТЕР РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ» ХРОМОВУ Сергею Фёдоровичу - машинисту буровой установки открытого акционерного общества «Разрез Тугнуйский», Республика Бурятия

Президент Российской Федерации
Москва, Кремль
30 июля 2010 года №950.

Д.МЕДВЕДЕВ.

Бурхан шажанай гүн ухаанай профессор геше Дампа Тинлэй августын 26-һаа сентябриин 9 хүрэтэр Эхэ хамаг амитанай аша туһада Богдо Зонховын Ламримай Номын ёһоор сэдхэлээ номгоруулһанай ашаар хубидаа тон найдамтай жаргал туйлаха тухай хургаалнуудаа үргэлжэлүүлхэнь.

Лекцинууд понедельник, четвэргын үдэрнүүдтэ 18.30-һаа пр. Победы, 17 гэхэн хаягаар ябуулагдаха.

ВОПРОС МИНИСТРУ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ РЕСПУБЛИКИ ВЫ МОЖЕТЕ ЗАДАТЬ 27 АВГУСТА С 16 ДО 18 ЧАСОВ

Министр внутренних дел по Республике Бурятия полковник милиции Александр Валентинович ЗАЙЧЕНКО проводит «прямую линию» с гражданами. Вы можете задать интересующий вас вопрос, позвонив по тел.: 292-777.

Справки по тел.: 21-14-93; 29-25-38.

Пресс-служба МВД по РБ.

9 сентября в МУП КСК в 19 часов состоится сольный концерт Цыдыпа АЮШИЕВА «Наһанайм нүхэр болыш!» («Стань моей навеки!»).

В концерте примут участие звёзды эстрады и хореографии Бурятии. Будет розыгрыш призов по билетам, который устроят партнёры концерта, игры со зрителями, экспериментальные номера от этнической группы «Хамаа угы».

БҮРЯАД РЕСПУБЛИКЫН ПРЕЗИДЕНТ
ПРАВИТЕЛЬСТВЫН ТҮРҮҮЛЭГШЭ В.НАГОВИЦЫНАЙ
ТҮСЭБЛЭЛГЫН ЗҮБЛӨӨНЭЙ ДҮНГҮҮД

Түсэблэлгын зүблөөндэ В.Наговицын хадаа республикын аймагуудта болон ажахынуудта үбнэ тэжээл бэлдэлгэ тухай Правительствын Түрүүлэгшын орлогшын уялганууды дүүргэгшын мэдээсэл шагнаба.

2011 оной январийн 1-дэ байгуулагдаха харгын жаса тухай Инфраструктуры хүгжөөлгөөр Правительствын Түрүүлэгшын орлогшын уялганууды дүүргэгшэ мэдээсэбэ.

Россиин Федерацийн Минфинэй бюджетнэ политикын 2011-2013 онуудай гол шэглэлнүүд тухай Буряад Республикын Финансын министрэй уялганууды дүүргэгшэ дуулгаа. Тэндэ тодорхойлогдоһон Россиин Федерацийн субъектнүүдтэ резервнэ жаса байгуулха тухай онсо анхарал хандуулагдахаар хэлэгдээ.

Буряад Республикын Барилгын болон коммунальна комплексые шэнэлэлгын министрэй уялганууды дүүргэгшэ Буряад орондо гэр байрын коммунальна ажахын халбарид өөһэднэ хараагаар хүтэлбэрлэхэ эмхинүүды байгуулха тухай мэдээсэбэ. Мүн энэ министерствэдэ Россиин Федерацийн субъектнүүдтэ, илангааа Калужска можодо дэлгэрэнхэй энергетическэ хямда сэнтэй гэр байранууды барилгын дүй дүршэл шэнжэлэн үзэжэ абаха тухай даалгагдаа.

2010 оной августын 16-да Россиин Федерацийн Правительствын Түрүүлэгшын Московско можодо үнгэргэһэн зүблөөндэ хэлэгдэһэн даабари дүүргэлгээр тус министерствэдэ гэр байра барилгын хүгжэлтын региональна программа зохиожо, Россиин Федерацийн регионуудта хэды шэнээн мүнгэ гаргашалагдаха хэмжээниие хараада абаад, объектнүүдэй тоо хэмжэээ зэргэсүүлэн тааралдуулха даабари үттэбэ.

Гадна Буряад Республикын Президентдэ тус министерство 2008 онһоо энэ жэл болотор аймагуудаар, хотын дэбисхэртэ ху-баагдаагүй, сүлөө газарнуудай тоо тодорхойлоһон справка харуулха тухайн хэлэгдээ.

Вячеслав Наговицын Буряад Республикын элүүрые хамгаалгын болон Хүн зонийе социальна талаар хамгаалгын министрнүүдтэ Новосибирскын можодо дэлгэрһэн дүй дүршэл хараадаа абаха тухай даалгаба. Тэндэ ажалгүй зондо медицинскэ полис үгэхэ эрилтэ шангадуула. Тиймэнээ тэрэ дүршэл республика дотор нэбтэрүүлхэ арга олгуулха.

Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшын уялганууды дүүргэгшэд, Буряад Республикын хүдөө ажахын болон эдээ хоолой министртэ хүдөөгэй ажахынуудта үбнэ тэжээл бэлдэхэ сагтань түргэн дары туһаламжа үзүүлхыень, аюулта байдалай тохёолдохогүйнэ тула уридшалан бүхы асуудалнуудые шийдэхыень уялгалба. Хүдөө ажахын болон эдээ хоолой министрствэдэ Вячеслав Наговицын Буряад орондо ЭМ - технологи нэбтэрүүлгын туршалга үнгэргэжэ, тэрэниие республикын хүдөө ажахынуудта хэрэглэхэ арга боломжын шийдхэбэри гаргаха тухай хэлэбэ. Гадна республика дотор гэршүүхэ хэды шэнээн хэрэгтэйб, тэрэнэй тэнсүүри хараада абажа, өөһэднэ үйлдэбэрлгөөр гаргабал, хэды шэнээн хэрэгтэй байһаниие тодорхойлох тухай мэдүүлгэ оруулаа.

Хуушан машинуудые утилизацида оруулха асуудалаар ямар шийдхэбэри абтаһан тухай, гүрэн дотор үйлдэбэрлдэг автомашинуудые худалдадаг дилернүүдтэй зүбшэн хэлсэхэ тухай Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшын уялганууды дүүргэгшэд, Буряад Республикын харгын ажахын, энергетикын, транспортын хүгжэлтын талаар министрэй уялганууды дүүргэгшэд В.Наговицын даалгаа.

Нуралсалай номууды жэл бүри шэнээр хэблэгдэжэ байдаг шалтагаанай асуудал шэнжэлэн, нургуулин библиотекнүүдтэ нуралсалай номой эрьсын жаса байгуулха тухай Буряад Республикын эрдэм нуралсалай министртэ даалгагдаба.

Буряад Республикын Правительствын болон Президентын хэблэлэй албан.

Августын 26-да Улаан-Удын "Эрдэм" гэхэн кино-театр соо хүндэ байдалда ороһон үхибүүдтэ түлэм-жэггүй кино харуулха. Тус хэмжээ ябуулга Улаан-Удын захиргаан болон хотын депутатуудай совет эмхидхээ.

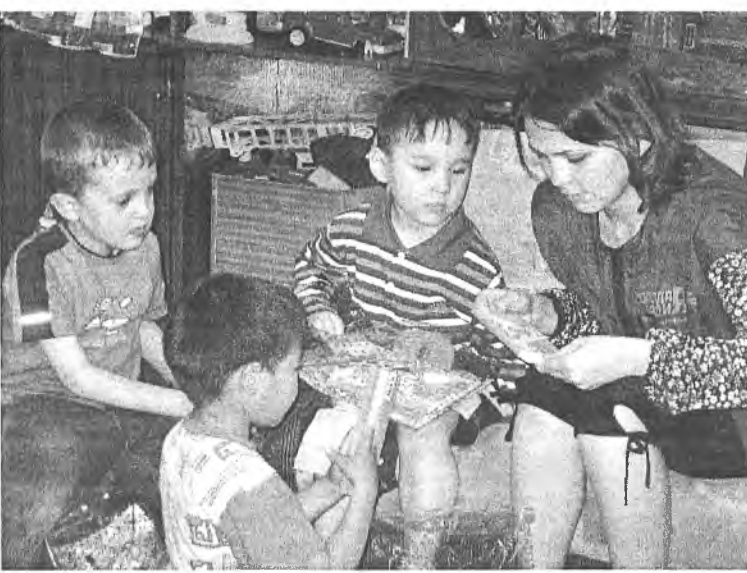
Эндэ "Каратэ пацан" гэхэн кино харуулхаар хараалагдана. Бүхыдөө тус хэмжээ ябуулгада 180 үхибүүд хабаадаха.

"Бидэнэр ходо нимэ хэрэгтэй үйлэ ябуулгануудта хабаадаха гэжэ оролдодогбди. Хүндэ байдалда ороһон үхибүүд минн сүлөө сагтаа кинодо ошохо аргагүй байна. Тийн энэ үдэр манай кинозал соо эдэнэр хонирхолтой кино хаража, бэе бээтэйгээ танилсажа, хүхюүтэйгээр үдэрөө үнгэргэхэ бээз гэжэ ханагдана", - гэжэ "Эрдэм" гэхэн кинотеатрай директор Дамба Цыбикжапов хэлэнэ.

Киногой нүүлээр бүхы үхибүүдтэ амтатой бэлэгүүд барюулагдаха.

Эржена БАТОРОВА.
Авторай фото.

Түлэбэригүй кино - хүндэ байдалда ороһон үхибүүдтэ

ЯМАР МЭРГЭЖЭЛ ШЭЛЭНЭБ?

Улаан-Удын дээдэ нургуулинуудай абитуриентнүүдхээ документнүүдынь абаха саг үнгэржэ байна. Мүнөө жэл эгзэн эхэ конкурс Зүүн Сибирийн гүрэнэй технологическа университеттэ байгаа нэн. Тэндэ нэгэ нуурида 5,3 хүн байгаа.

Нургуули дүүргэгшэд урдахи жэлнүүдтэ ади экономист, юрист гэхэн мэргэжэлнүүдтэ нурхалхаа ханана. Харин мүнөө жэл захиргаанай ажалшан болохо дуратайшуул ехэ олон байгаа. Эндэ нэгэ нууриин зуун хүбүүд, басагад булалдаа. Тийн "Финансы и кредит", "Туризм", "Экономика на предприятии", "Информационные системы", "Психология" г.м. мэргэжэлнүүд олон ха юм.

Буряад Республикын нуралсалай болон эрдэмэй министрствын мэдээсэлээр, мүнөө жэл республикын дээдэ нургуулинуудта 5,6 мянган оюутад нурхалхаа ороо. Тийн эдээн соолһоо 2,5 мянган залуушуул бюджетнэ нуурида ороһон байна. Харин 2,5 оюутад нуралсалайнгаа түлөө мүнгэ түлэхэ.

Бүхы дээдэ нургуулинууд урдахи жэлнүүдтэ шэнги абитуриентнүүдые нэгэдэхэ курсда абаа. Ямар бэ даа дээдэ нургуулида үсөөнөөр ороо гэжэ хэлэхээр бэшэ. Мүнөө сагта техническэ мэргэжэлтэй хүнүүд хэрэгтэй гэжэ мэдээжэ байгааһыё наань, нургуули дүүргэгшэдэй олонхын "Государственное управление" гэхэн мэргэжэл абахаа ханана.

Мүнөө жэл абитуриентнүүд документнүүдээ ганса гурбан мэргэжэлээр табан дээдэ нургуулинуудта тушааха аргатай байгаа. Иймэ шэнэ хубилалтын бии болоходо, олон хүбүүд, басагад ерээдүйнгөө мэргэжэл бодомжотойгоор шэлэжэ абаа.

Эржена БАТОРОВА.
Авторай фото.

ДЕКАБРИСТНУУДАЙ ҮРИ НАДАНАД - БУРЯАД ОРОНДО

Наяхана "В потомках наше имя отзовется" гэхэн Бүхэроссиин дүрбэдэхэ залуушуулай экспедици ажалаа дүүргээ. Тэдэнэр Түхэнэй аймагаар, Эрхүү хотоор ябажа ерээ.

Тус хэмжээ ябуулгын гол зорилго хадаа декабристнуудай уг залгамжын баялиг үзэлгэ, залуушуулые Эсэгэ орондоо дуратайгаар хүмүүжүүлгэ боло-но. Эндэ зуугаад эдир хизаар ороноо шэнжэлэгшэд хабаадаа. Эдэ хэд бэ гэхэдэ, Новосибирск, Улаан-Удэ хотонуудай, Тарбагатайн, Сэлэнгын, Түхэнэй аймагуудай нургуулинуудай нуралгад.

Түхэн-Аршаан-Эрхүү-Улаан-Удэ гэхэн маршрудаар эдэнэр ябажа, олон хэрэгтэй, хонирхолтой юумэнуудые хаража, танилсажа ерээ. Элдэбын музейнүүд соо орожо, В.С. Толстой, Ю.К. Люблинский гэхэн декабристнуудай байһан гэрнүүдые хаража, Түхэнэй аймагай найхан байгаалитай танилсаа.

Тус хэмжээ ябуулгын эмхидхэгшэ - хизаар ороноо шэнжэлэгшэ, багша, "Наследие декабристов" гэхэн нийтнн нэгэдэлэй түрүүлэгшэ Василий Иванович Петров. Тэрэ олон жэл соо Бестужевуудай аха дүүнэрэй ажабайдал тухай шэнжэлгын ажал хэһэн байна. "Гайна Селенгинской шкатулки" гэхэн ном соогоо энэ ажалынгаа олонхи мэдээсэлые оруулжа, хэблэлдэ гаргаа. Владивосток хотодо ажаһуудаг Бестужевуудай үри наднад тухай фото-альбомуудые хэблээ.

"Бидэ наяхана Константин Торсоной үри наднануудые Ивалгын аймагай Оронго нутагта олоһон байнабди. Энэ хэн бэ гэхэдэ, Геннадий Кондратьев болоно. Геннадий Кондратьевтай уулзажа хөө-

рэлдэһэнэй нүүлээр, тэрэнэй хани нүхэр Эмма Александровна угайнгаа харбаалжа бэшгэ намда харуулһан байна. Тийн тэндэ Антон гээд нэрэ байгаа. Харин тэрэ Антон хүбүүнийн Улаан-Удын 49-дэхн нургуулин миннй нуралга байһан. Антон Медведенко Константин Торсоной үри наднаһан юм. Иймэ хонирхолтой мэдээсэлэй нүүлээр Антон манай экспедициин гэшүүн боложо, декабристнуудай түүхэ үзэжэ эхилээ", - гэжэ Василий Иванович хөөрэнэ.

Түхэнэй аймагта экспедициин гэшүүд Түхэн тосхоной нургуули соо "В потомках наше имя отзовется" гэхэн эрдэмэй конференци эмхидхээ. Тийн нүүлэй үдэрнүүдтэ Түхэнэй аймагай музейнүүдээр ябаа, Аршаан тосхоной гоё байгаалитай танилсаа. Нилова Пустынь, Вышкэ гэхэн амаралтын газарнуудта ошожо амараа. Харин үхибүүдтэ Бадары гэхэн газарта байдаг Наранай обсерватори эгээл ехээр найшаагдаһан байна.

Түхэнэй аймагай нүүлээр экспедициин гэшүүд Эрхүү хото ошоо. Тэндэ Болконскийн гэртэ ошожо, тус музейн ажабайдалтай танилсаа.

Түрүүшын "В потомках наше имя отзовется" гэхэн экспедици 2007 ондо Владивосток хотын Путятино гэхэн арал дээрэ үнгэрһэн байна. Эндэ нургуулин нуралгад Николай Бестужевай хүбүүн Алексей Старцевай үри наднад тухай мэдээсэл суглуулаа.

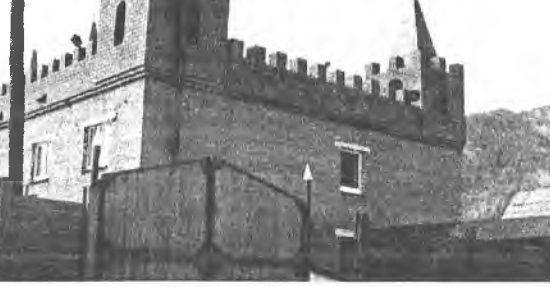
Экспедициин хоёрдохи маршрут иимэ байгаа: Новоселенгинск-Хяагта-Гамчын дасан-Гусиноозерск хото-Посольск. Эдэ нутагуудаар Бестужевуудай аха дүүнэр, Торсон ажаһууһан юм. Яагаад декабристнууд эндэ ажабайдалаа байгуулдаг байгааб, ямар эрдэмэй ажалнуудые, уран зохоолнуудые бэшээб гэжэ үхибүүд шэнжэлээ. Хяагтын хизаар ороноо шэнжэлэгшын музей, декабристнуудай Хяагта хотодо бэлэг болгон баруулан гэрнүүдые ошожо хараа.

Турбадахи экспедици Баргажанай аймагта үнгэрһэн байна. Эндэ декабрист Вильгельм Кюхельбекер ажаһуудаг байгаа. Эндэ Владивосток, Новосибирск, Москва хотонууднаа залуушуул ерээжэ хабаадалсаһан байна. Тийн бүхы экспедициинүүдтэ Владивосток хотодо ажаһуудаг Николай Бестужевай үри наднад хабаадалсаа.

Эржена БАТОРОВА.

АВТОРАЙ фото дээрэ: экспедицидэ хабаадагшад.

Конкурсдо хабаадагты!

Буряад Республикада "Лучшее средство размещения туристов" гэхэн конкурс үнгэрхэ. Тус хэмжээ ябуулгын эмхидхэгшэд - туризмын республиканска агентство.

Эндэ гостиница, отель, айлшадай гэрнүүд конкурсдо хабаадаха аргатай. Эгээл эрхимүүдые жюриин гэшүүд шэлэжэ, дипломууды, сэнтэй бэлэгүүдые барюулха.

Мүнөө хадаа республика дотор 400-гаад иимэ гостиницанууд ажалаа ябуулна. Эндэ 12 мянган туристнуудые байлгах аргатай. Харин жэл бүри иимэ байшангууд олон боложо байна.

Тийн туристнуудые байлгадаг олон байшангуудай хангалга муу байна. Энэ ороо асуудал усадхалын тула, тус конкурс эмхидхэгдэһэн байна. "Манай гостиницануудай хангалга Европын туристнуудай байшангууднаа доро бэшэ байха ёһотой", - гэжэ Буряад Республикын Президент Вячеслав Наговицын хэлэһэн байна.

Эгээл эрхим гостиница гэхэн нэрэ зэргэдэ хүртэхын тула хабаадагша олзо эрхилэгшэ гү, али юридическэ нюур гээд бүридхэлдэ орохо ёһотой. Налог найнаар түлэдэг, ямаршые уриггүй байха хэрэгтэй.

"Лучшая гостиница, отель", "Лучшая туристская база, база отдыха", "Лучший сельский гостевой дом" гэхэн номинацинуудаар конкурс үнгэрхэ.

ЭРЖЕНА БАТОРОВА.

АВТОРАЙ фото дээрэ: "Замок горного короля" гэхэн отель (Түхэнэй аймаг).

«ДОЛООН ХОНОГ БҮРИ ЭНЭЛ ҮДЭР, ЭНЭЛ САГТА АГААРАЙ ДОЛГИНДО...»

«Баян талын аялга» гэхэн Буряадай радиогой дамжуулга дүшэ гаран жэлэй туршада агаарай долгиндо гарана. Заншалта ёһоор хайхан дуу хүгжэмөө эздэлүүлжэ, олон шагнагдаа баярлуулхан зандаа. Энэ дамжуулгын түүхын хуудаһа ираханда, эгээл удаан, эгээл олон жэлдэ энэ дамжуулга Буряад Республикын арадай артист, Россиин габыата артист Батор Цыденович ЦЫБЕНОВ хүтэлбэрлэнэ. Энэ ушараар Батор Цыденовичтэй уулзажа, нэгэ хэды асуудалаар хандаһан байнабди.

- Батор Цыденович, Та радиодо хэды онһоо хүдэлнэбтэ?

- Эндэ ная ажалалһаа кадрнуудай таһагта ороод, саарһа дансануудаа харахад, 1970 оной август нарада Буряадай гүрэнэй радиотелевизионий комитеттэ дикторээр хүдэлжэ эхилһэн байнаб. Диктор болохыгтоо урда тээ, Москвагай дээдэ тургуули дүүргэжэ, Буряад драмын театрта артистаар хүдэлөө һэм. Энэ богонихон хугасаа соо яһала олон жүжгүүдтэ эхэ, бага рольнуудыс наадааб. Жэшээлхэдэ, Шекспиртэй «Укрощение строптивой», Владимир Халматовай «Базарай бүлэ» гэжэ жүжгтэ Одон хүбүүнэй роль, тиихэдэ Цырен Шагжинай «Шүдхэртэй сүндүүт» Дамдинай роль гэхэ мэтэ жүжгүүдтэ наадаһамби. 1965 ондо театртаяа Монгол гүрэндэ гастрольдо ошоо бэлэйб, 1969 ондо Москвада жүжгүүдтэ харуулаад, Хальмаг Республикада харын туршада гастрольдо ябаа бэлэйбди. Энэ үедэ гэр бүлтэй боложо, театртаяа хахасаха ушартай болодоо һэн. Тиихэдэ театртнай жэлэй сэхни сагта хүдөөгөөр гастрольдо ябадаг байгаал даа, гостиница, столово гэжэ байхагүй, айлуудуудар гү, али клуб соогуур хонохо ушарнууд болодог һэн. Тиигээд байтараа, радиотелевизионий комитеттэ диктортэй конкурс соносхогдожо, богонсор хөөрбэл, диктор болоһон хүмби.

- Тиихэдэ радиодо хэд хүдэлжэ байгаа гэшэбтэ?

- Манай радиодо тиихэдэ ёһотойл дээдэ гарай, дүй дүршэлтэй мэргэжэлтэд хүдэлдэг байгаа. Комитетсийнэй түрүүлэгшээр Цыремпил Цыдыпович Митыпов хүдэлөө, ороод хэлэн дээрэ ахамад редактораар Егор Никитович Мигахинов, буряад хэлэн дээрэ Цырен Бадмасевич Бальжинимас хүдэлдэг байгаа. Хүгжэмэй редакцида Даша Самбацыренович Самбацыренов, литературна редакцида Владимир Намдакович Лубсанов, Цырен Раднаасвич Галсанов, хүүгэдэй редакцида Лхамажан Манжиговна Бадмасва, хүдөөгэй таһагта Николай Дагбасвич Дамбасв, пропагандын редакцида Нацак Цыбындоржисвич Цыбындоржисв хүдэлдэг һэн. Хэлэн олон бэрхэ дикторнууд хүдэлжэ байгаа: Дылыгма Шагдыровна Дагбасва, Валентина Зондусова Жалсараса, Цыренханда Очировна Дашисва, Вера Борисовна Иванова, Алексей Чуиров, Владимир Степанов гээд лэ бултынь тоолохо аргагүй.

- Батор Цыденович, Та радиогой бүхы дамжуулгануудта хабаадаһан болоно гүт?

- Тиймэ даа. Бүхы дамжуулгануудта хабаадажа уншадаг байгаа. Илангаяа Коммунист партиин съезднүүдэй болоходо, сэхэ сүлөөгүй һэн. Юуб гэхэдэ, ЦК КПСС-эй генеральна секретарь Леонид Брежневтэй бүхы элидхэлнүүдынь бултынь буряад хэлэн дээрэ, тиихэдэ Алексей Николаевич Косыгинай бүхы элидхэлнүүдыс тэрэ зандань буряад хэлэн дээрэ бултынь уншажа гарагдаһан гэшэ. 5-6 часаар уншадаг байгаа, одоол энэмнай ёһотойл диктортэй тургуули боложо үгһэн гэжэ ханагшаб. Тэрэ үедэ дамжуулгануудтай эхэ агаарай долгиндо гарадаг байгаа. Бүхы 40 жэл соо хэлэн ажалаа дурдаха болоо һаа, үглөөнэй уураг шара наранай гаратар нууха болохобди.

- Олон жэлэй туршада «Баян талын аялга» гэхэн дамжуулга агаарай долгиндо гарана гэшэ. Олон дуунуудыс мэдэхэ, шагнаха болонот. Тээд танай сэдхэлдэ ямар дуун тон лэ дүтөөр үзэгдэдэг, ямар дуунда дуратайбтэ?

- Буряад дуунуудай мүнэлхэ бүринь бидэ «Баян талын аялгадаа» дамжуулдаг, үргэн олон шагнагшадтаа яаража дуулахыс оролдодогбди. «Нартын зам», «ананаб шамайгаа» гэхэ мэтэ олон лэ дуунуудыс өөрөө шагнаха дуратайб.

- Батор Цыденович, сүлөө саг оложо, маанадтай уулзаһандатнай баярыс хүргэнэбди. Ходоодоол нимэ сарюун, сэбэр, буржагар үһэнтнай үшөө гоёор буржыгаад ... хүл хүнгэн, хүхюутэй, зугаатай ябыт даа.

Үдэртэй таба дахин агаарай долгиндо гаража, республика дотор боложо байһан үдэртэй һонинуудыс дуулгажа байдаг Батор Цыденович Цыбенов мүнөө залуу халаандаа дүй дүршлөө дамжуулна. Радиогой режиссернууд Баярма Абиудсва, Алексей Кан, Янжима Данзанова гэгшэд «Батор ахайн» уншахада, «амаржа нуудаг». Нэгшье алдуу хэнгүй, тодоор, нэгэ амин доро уншаад лэ дүүргэдэг. Батор Цыденович Цыбеновтэй хабаадаһан хэды олон дамжуулгануудынь Буряадай радиогой алтан жасада оронхой, буряад үндхэн соёлой байлиг боложо алдаршанхай.

Ешигма ЦЫБЕНОВА.

ЖИЗНЬ ЛАГЕРЯ ТРУДА И ОТДЫХА «ЧАЙКА»

В живописном и священном месте Заиграевского района села Нарын Ацагат располагается лагерь труда и отдыха «Чайка». Рядом с лагерем находится субурган. Уже третий сезон в разгаре, позади два сезона, хотелось бы немного осветить о деятельности лагеря. Возглавляет лагерь новый директор МАОУ Центра социальной трудовой адаптации и профориентации «Эдельвейс» Иванов Андрей Мэлсович, долгое время лагерь возглавлял основатель Розенко Анатолий Григорьевич, к сожалению, рано ушедший из жизни, который сделал очень многое для лагеря, ведь он буквально начинал всё с нуля.

В подчинении энергичного директора Андрея Мэлсовича 8 детских клубов и один лагерь «Чайка». Ребята в «Чайке» не только отдыхают и поправляют своё здоровье, но и работают по направлению центра занятости населения города Улан-Удэ. Средний возраст детей с 14 лет, дети получают зарплату от Фонда правопорядка, материальное пособие выплачивает Центр занятости населения. Ребята трудятся на фермах, выполняют сельскохозяйственные работы, делают прополку, убирают мусор, собирают травы, ухаживают за аршаном и т.д. Был даже случай в 2002 году, когда ребята участвовали в строительстве Ацагатского дацана.

В лагере организована работа психологов Тирской Ю.А., Орловой С.А., Марактаевой Н.И. В основном в лагерь приезжают ребята из детских домов, а также дети, оказавшиеся в трудной жизненной ситуации. Для таких детей выделяют бесплатные путёвки Комитет по образованию, комиссия по делам несовершеннолетних. С 2009 года объединили все районы города Улан-Удэ, раньше был один Железнодорожный район.

Помогают воспитатели из детских клубов, например, «Бригантина» с Советского района. Спортивная жизнь просто кипит в лагере. Сам директор Андрей Мэлсович - мастер спорта России по стрельбе из лука, может, поэтому спорту уделяется огромное место в лагере. Настольный теннис, волейбол, кросс, веселье стартов, комический футбол, день ОФП, зарядки, походы. Есть успехи у ребят, в этом году выиграли переходящий кубок по футболу среди загородных лагерей Заиграевского района.

В лагерь приезжают с лекциями сотрудники ГИБДД и пожарной охраны, волонтеры СПИД-центра, врачи наркологического и кожно-венерологического диспансеров, а также различные творческие коллективы, деятели культуры и искусства с концертами. На одной из последних встреч драматург Михаил Жалбуевич Батонин прочитал своё стихотворение, которое посвятил лагерю. Композитор Лариса Санжиева про-

вела конкурс на лучшее исполнение песни, в котором отличились Чингис Содномов, Валя Князева. Кстати, Чингис - воспитанник санаторного детского дома Верхняя Березовка, сочиняет песни и хорошо играет на гитаре.

В лагере пятиразовое питание осуществляется Городской комбинат школьного питания. Помогают лагерью депутат Народного Хурала РБ Михаил Денисович Гергенов, депутаты горсовета Александр Дашисвич Иринец, Михаил Александрович Ян, Сергей Ильич Соколов, очень хорошо помогает настоятель Ацагатского дацана Тарба Доржисвич Доржисв и городской комитет по образованию.

В планах у директора построить два новых корпуса и бассейн. Пожеланием директору и всем работникам лагеря удачи в осуществлении этого прекрасного плана.

Лариса САНЖИЕВА, заслуженный деятель искусств РБ.

ТҮНХЭНЭЙ АЙМАГ ПАРХЯАГААР БАЯН...

Түнхэнэй аймаг Прибайкалийн ба Сибирийн эгээл шухаг газарнуудай нэгэн болоно. Тэрэнис «Сибирская Швейцария» гэжэ хэлсэдэг. Баян хайхан байгаалитай, олон янзын аршаантай газар болоно ха юм.

Никольск, Закта, Зун-Мурино, Тооро гэхэн нотагууд холодоо хархяагаараа баян байдаг. Энэ жэл баһал тиймэ байна. Ой соонь ямаршье янзын хархяаг олохоор. Томо сагаан хархяаг, рыжик, шара хархяаг эгээл дэлгэрэнгэ болоно. Томо сагаан хархяаг унаһан наба шамаа, шолбүүһон доро, хүбхэтэй газарта олоороо ургадаг. Рыжик хадаа улан шара малгайтай, захань доошоо пугарһан хархяаг юм. Амтатай шара хархяаг наһан ой модон соо хуурай газарта, харгы дээрэ, ойн соорхой дээрэ, нүхэн соо ургадаг.

Үнгэрһэн жэлдэ хархяаг элбэг ургаа. Тооро нотагай хүнүүд ой руу тэднине суглуулхаяа ошодог бай-

гаа. Мүн ондоошье нотагуудһаа сэрһон хүнүүд ой соо уулзаха. Зон 2-3 хүнэг гү, али үшөө схээр түүдэг. Зарим зон ой соогоо оптигуудта

хархяагаа худалдаад, баһа һөөргөө ой руугаа ородог. Тиигээд үглөөгүүр гараһан хүнүүд гэртээ орой бусадаг. Энэ жэл хархяагай элбэг байхадань, хүнүүд сэхэ баяртай байна. Олон зон хархяаг бэрхэ олодог, заримануудын олодоггүй. «Миний ханахада, хүнүүд хайнаар бэдэрнэгүй гү, али харангүй, саашаа ябашана. Ямаршье хүн хархяаг олохо аргатай даа. Пайнаар бэдэрхэ хэрэгтэй, юундэб гэхэдэ, хархяаг ямаршье талада ургадаггүй», - гэжэ Тооро нотагай Салима Бултоова хэлэнэ.

Пархяаг ургаха үс нэгэ нара шахуу соо үнгэрдэг. Энэ саг соо хүнүүд яһала сэхэ салин хэдэг. Илангаяа энэ саг ажалгүй хүнүүдтэ сэхэ баяр хүргэнэ ха юм. Иигээд хурагшад ба оюутад яһала сэхэ салин хэдэ хубсална, хургуулингаа хэрэгсэлнүүдэ абажа бэлдэнэ.

Энэ усан хажуугаар олон янзын жэмсүүд ургаа...

Дарья СИБИРЯКОВА.

«В связи с признанием первых и повторных торгов по лотам № 1, 2 несостоявшимися организатор торгов - конкурсный управляющий Вампилов А.В. объявляет о проведении открытого торгов посредством публичного предложения по продаже имущества ИП Овчинникова Юрия Николаевича».

На торги выставляется следующее имущество ИП Овчинникова Ю.Н.:

- Лот № 1 - нежилое помещение, расположенное в цокольном этаже 5 этажного дома, общей площадью 191,70 кв.м., условный номер 03:23:000000:08/1998-000253, расположенное по адресу: г. Улан-Удэ, ул. Чкалова, д. 11, нежилое помещение, расположенное в цокольном этаже 5 этажного дома, общей площадью 112,50 кв.м., условный номер 03:23:000000:54/2000-000057, расположенное по адресу: г. Улан-Удэ, ул. Октябрьская, д. 27; 1/2 доли в нежилом помещении, расположенном в цокольном этаже и в подвале 4 этажного дома, общей площадью 433,80 кв.м., условный номер 03:23:000000:97/2001-000116, расположенное по адресу: г. Улан-Удэ, ул. Гармаева, д. 17;

- Лот № 2 - жилой дом, литер «А», инв. № 2810-3 общей площадью 44,10 кв.м., условный номер 03-03-16/005/2006-041, расположенный по адресу: Бурятия, Прибайкальский район, с. Кика, ул. Кирпичная, д. 3; земельный участок (земли поселений), площадью 2821 кв.м., кадастровый номер 03:16:170103:0007, находится по адресу: Бурятия, Прибайкальский район, с. Кика, ул. Кирпичная, ул. № 3.

Начальная цена Лота №1 составляет 18 900 000 руб., начальная цена Лота №2 составляет 243 900 руб.

Шаг снижения 10% от начальной стоимости.

Заявки на участие в торгах начинают приниматься в день выхода сообщения о торгах в газете «Коммерсант» с 09 часов 00 минут.

По истечении каждых 10 (десяти) календарных дней от даты начала приема заявок цена продажи снижается на шаг снижения. Рассмотрение организатором торгов предложе-

ний претендентов и определение победителя торгов производится в 16 часов 00 минут каждого дня срока по адресу: Республика Бурятия, г. Улан-Удэ, ул. Лимонова, 3 - офис №1. В случае, если имущество должника не продано в течение трех периодов (в том числе после двукратного снижения начальной цены по 10%), начальная цена продажи имущества должника снижается до 10% от последней начальной цены продажи имущества должника.

Победителем торгов признается участник, первым подавший заявку. Победитель торгов обязан заключить с Продавцом договор купли - продажи в течение 10 дней и оплатить стоимость имущества, установленную по результатам торгов, не позднее 10 дней со дня подведения итогов торгов.

Для участия в торгах претендент обязан оформить Заявку, заключить договор о задатке и внести задаток в размере 25 000 руб. по лотам № 1 и № 2 на расчетный счет ИП Овчинникова Юрия Николаевича ИНН 032500523354, р/с 40802810400010000606 в Байкальском филиале ОАО «Русь-Банк», к/с 30101810400000000714, БИК 048142714 или в кассу должника. Для участия в торгах претендент обязан ознакомиться с Порядком и условиями проведения торгов и расписаться в ознакомлении.

Ознакомление с условиями торгов, характеристиками объекта торгов, иной информацией и прием заявок проводится по адресу: 670002, Республика Бурятия, г. Улан-Удэ, ул. Лимонова, д. 3, офис конкурсного управляющего А.В. Вампилова с 10-00 до 12-00 в рабочие дни с момента опубликования в газете. Заявка на участие в торгах должна содержать наименование, организационно правовую форму, место нахождения заявителя (для юридического лица), Ф.И.О., паспортные данные, сведения о месте жительства (для физического лица), номер телефона. Заявка должна содержать сведения о наличии (отсутствии) заинтересованности заявителя в отношении к должнику, к кредиторам, арбитражно-

му управляющему и о характере этой заинтересованности, сведения об участии в капитале заявителя арбитражного управляющего, а также сведения о заявителе, саморегулируемой организации арбитражных управляющих, членом или руководителем которой является арбитражный управляющий.

К заявке должны быть приложены следующие документы:

- для юридических лиц: заверенные копии устава, свидетельства о государственной регистрации, присвоении ОГРН, о постановке на налоговый учет, выписка из ЕГРЮЛ (подлинники или нотариально заверенные копии); решение органа управления юр.лица о приобретении имущества; документы, подтверждающие полномочия лица, подающего заявку, копия платежного поручения, подтверждающего внесение установленной суммы задатка.

- для физических лиц и индивидуальных предпринимателей: нотариально заверенная копия свидетельства о регистрации в качестве ИП (для ИП) и свидетельства о постановке на налоговый учет, подтверждение оплаты задатка, копия паспорта, нотариально заверенное согласие супруга(и) на приобретение имущества, в случае подачи заявки предпринимателем, копия доверенности представителя.

Для участия в торгах претендент обязан ознакомиться с Порядком и условиями проведения торгов и расписаться в их ознакомлении.

ПРОЕКТ ДОГОВОРА О ЗАДАТКЕ

г. Улан - Удэ

«___» 20__ г.

Конкурсный управляющий ИП Овчинникова Ю.Н. Вампилов Анатолий Викторович, действующий на основании решения Арбитражного суда Республики Бурятия, именуемый в дальнейшем «Сторона 1», с одной стороны и

именуем (ый) ая в дальнейшем «Сторона 2», с другой стороны, вместе именуемые в дальнейшем «Стороны», заключили настоящий договор о нижеследующем:

1. Сторона 2 выдает Стороне 1, в порядке и на условиях указанных в ч. 4 ст. 448 ГК РФ и настоящего договора, денежную сумму в размере _____ руб. в счет обеспечения своего участия в открытых торгах по продаже имущества ИП Овчинникова Ю.Н. - лот № _____

2. В том случае, если торги не состоялись (признаны несостоявшимися), или Сторона 2 не признан в установленном порядке победителем торгов, то сумма задатка, указанная в п. 1 настоящего договора подлежит возврату Стороне 2 в течение 5 (пяти) банковских дней.

3. В случае, если Сторона 2 будет признана победителем торгов, то при заключении договора с ним, сумма внесенного им задатка, указанная в п. 1 настоящего договора засчитывается в счет исполнения обязательств по заключенному договору.

4. Настоящий договор подписан в двух экземплярах, по одному для каждой из сторон, причем оба экземпляра имеют равную юридическую силу.

5. Все изменения к настоящему договору заключаются в том же порядке, что и сам договор, и считаются заключенными в случае их подписания полномочными представителями Сторон.

6. Стороны подтверждают, что Покупатель ознакомлен с предметом торгов, порядком проведения торгов, порядком внесения задатка, а также получил в письменном виде реквизиты для перечисления суммы задатка по настоящему договору.

«СТОРОНА 1»

«СТОРОНА 2»

_____/А.В. Вампилов/
Дополнительная информация по тел. (301-2) 44-76-44, 44-52-12».

26.08.2010

БҮРЯАД УНЭН

ТООНО

4

№ 33 (21779)

ДҮХЭРНИ

№ 33 (694)

Засагай дээдын зургаануудта

БҮРЯАДАЙ ПРАВИТЕЛЬСТВО:
ҮДЭР ҮДЭРЭЙ ҮЙЛЭ ХЭРЭГҮҮД

2010 оной августын 16 - 20

Буряад Республикын Президент – Правительствын Түрүүлэгшэ Вячеслав Владимирович Наговицын августын 16-да гүйсэдхэлгын засагай зургаануудай хүтэлбэрлэгшэдтэй зүблөө үнгэргөө. Энээнһээ гадна Ивалгын аймагта хургуулиин наһа гүйсөөгүй үхибүүдэй гэрбүлын хүмүүжүүлгын бүлэгүүдье байгуулхын тула мүнгэнэй туһаламжа үзүүлгын, Хитадай Шанхайда «Экспо-2010» гэдэн үнгэргэлгын выставкэдэ Буряад Республикын презентаци, Сэлэнгын аймагай Харгана нутагта хүүгэдэй саадай барилга дүүргэлгын, Буряад орон руу Бүхэроссийн Ородой Үндэр алдартанай хуушан заншаллай Корнили хүмын Московскийн Митрополидэй болон айлышаар ерэхын асуудалнуудаар ажалал зүблөөнүүд үнгэргөө.

Августын 17-до В.Наговицын видеоконференциин аргаар муниципальна байгуулгануудай тулганартай зүблөө хэжэ, Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай ветеранууде гэр байраар хэр хангажа байһан тухай хөөрлөө үнгэргөө. Ивалгын аймагта газарай ургамал таридаг ажахынуудаар ябажа, ажалтайн танилсаа. «Бурятия» гэдэн ГТРК-гай телесканалаар хөөрлөө үнгэргөө. Онкодиспансерэй байшан хэблээн шэнэ-хэлгын асуудалаар ажалал зүблөө үнгэргөө.

Августын 18-аа 21 болотор В.Наговицын уласхоорондын «Экспо-2010» гэдэн выставкэдэ Хитадай Шанхайда Буряад Республикын презентацида хабаадаа.

Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшын уялганууде дүүргэгшэ Александр Евгеньевич Чепик Президент – Правительствын Түрүүлэгшэ В.В.Наговицынай үнгэргэһэн түсэлбэлгын зүблөөндэ хабаадаа. Гүрэнэй болон муниципальна худалдан абалгын гурум хүгжөөхэ тухай, Ивалгын аймагай хүдөө ажахын үйлдбэрлэгшэдтэй уулзалгын дүнгөөр, гүйсэд дүүргэгшэдтэй барилгын объектнууде шэнжэлэн үзэхын асуудалнуудаар зүблөөн үнгэргөө.

Үбһэ бэлдхэлгын ябаса тухай тусхай штабай суглаа тэрэ хүтэлжэ үнгэргөө.

В.В.Путинай даабарар Мухар-Шабэрэй аймагай социально-экономическа хүгжэлтын бэлдүүлгын ябаса тухай; Баргажанай-Адаг тосхондо бог шорой хаяха газарай полигон барилгын тухай, Японидо үнгэргэгдэхэ аяншалгын выставкэдэ хабаа-

далга тухай ажалал зүблөөнүүд үнгэргөө.

Инфраструктуры хүгжөөлгөөр Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшын уялганууде дүүргэгшэ Сергей Юрьевич Козлов Буряад Республикын Президентын дэргэдэ үнгэргэгдэхэн түсэлбэлгын зүблөөндэ хабаадаа.

Гадна 2011-2012 оной үбэлэй хаһада бэлдэлгээр, Буряад Республикада газ оруулгаар болон ОАО-гой «Газпром» түрүүлэгшэ А.Б.Миллерэй Буряад орон ерэхэ асуудалнуудаар зүблөөнүүд үн-гэргэгдөө. Хушуун-Үзүүр, Боом, Түгнэ, Никольск, хамбын харгынууде хэблээн шэнэ-хэлгын асуудалаар тус барилгын ажал ябуулгатай танилсаа.

Россиин Федерациин Президентын дэргэдэхи Буряад Республикын Бүрин эрхэтэ түлөөлэлгэтэ эмхи Росси гүрэнэй бүридэлдэ Буряад ороной ороһоор 350 жэлэй ойе бэлдэжэ үнгэргэхэ гол хэмжээ ябуулгануудай түсб бэлдүүлхэ тухай Россиин Федерациин Правительствын 2009 оной ноябрийн 23-да абаһан 1761-дэхи дугаарай захиралтые бэлдүүлхэ асуудалаар хүдэлмэри ябуулаа. Энээнһээ гадна, тус эмхи Улаан-Үдэдэ перинатальна түб болон инфекционно больница бариха асуудал гүрэнэй дээдын албан зургаануудта шийдхэхэ хүдэлмэри ябуулаа.

Буряад Республикын Президентын болон Правительствын захиргаанай хүтэлбэрлэгшын уялганууде дүүргэгшэ Станислав Ревомирович Тэлин Захиргаанайнгаа бүридэлгэнүүдэй хүтэлбэрлэгшэдтэй аппаратна зүблөө үнгэргөө. Гадна Буряад Республикын Соёлой министр Т.Г.Цыбиковтэй, Буряад Республикын газарай болон эд зөөрийн харилсаанай министрэй уялганууде дүүргэгшэ В.Н.Елаевтай, республиканска ойн ажахын агентствын ой хэрэглэлгын таһагай начальник Н.В.Капустинатай, олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдтэй брифинг үнгэргэхэ эмхидхэлэй ажал ябуулагдаа. Тэршэлэн Буряад Республикын Президентын дэргэдэхи Эхэнэрнүүдэй зүблэлэлгын соведэй хүдэлмэрилгын бүлэгэй нүүдэл зүблөө Түнхэнэй аймагта үнгэргэгдэхэ бэлдхэлэй хүдэлмэри ябуулагдаһан байна.

Буряад Республикын
Президентын болон
Правительствын хэблэлэй албан.

Буряад Республикын Арадай Хуралай
түсэлбэлгэн хэмжээ ябуулганууд

2010 оной августын 23 - 27

I. Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшын уялганууде саг зуура дүүргэгшэ А.С.Кореновой дэргэдэ үнгэргэгдэхэ түсэлбэлгын зүблөөн

23.08 11.00 Арадай Хуралай зүблөөнүүдэй бага танхим

II. Буряад Республикын Арадай Хуралай Гүрэнэй байгуулалтын, нутагай өөһэдн хүтэлбэрийн, хуули ёһоной болон гүрэнэй албанай асуудалнуудай талаар хороон (Түрүүлэгшэнь А.С.Скосырская) Зүблэхэ зүйл:

2011 ондо Буряад Республикын наһажаал зоной эгээл бага хэмжээнэй мүнгэ дээшлүүлгэ тухай» Буряад Республикын хуулиин түлэб тухай

24.08 10.00 каб.323

«Буряад Республикын тоололгын палатын аудиторай тушаалда Валентина Ильинична Федосовае зууршалагдаха тухай» Буряад Республикын Арадай Хуралай тогтоолой түлэб тухай

«Буряад Республикада хуули эбдэлгэнүүдхэ хэргылхэ хэмжээнүүд тухай» Буряад Республикын хуулиин түлэб тухай
«Буряад Республикада хуули эбдэлгэнүүдхэ хэргылхэ хэмжээнүүд тухай» Буряад Республикын хуулиин түлэб тухай

III. Буряад Республикын Арадай Хуралай хэрэгүүдэ эрхилэгшын - аппаратай хүтэлбэрлэгшын уялганууде саг зуура дүүргэгшэ В.Г.Тарховай үнгэргэхэ хүдэлмэрилгын зүблөөнүүд

23.08 13.30 Арадай Хуралай зүблөөнүүдэй бага танхим

Зүблэхэ зүйл:

1. Буряад Республикын Арадай Хуралай августын 23-аа 27 хүртэр түсэлбэлгэн хэмжээ ябуулганууд тухай

23.08 13.30 Бага танхим

2. Буряад Республикын Арадай Хуралда хиналтын документнууде гүйсэдхэлгын байдал тухай

3. Элдэб асуудалнууд

БҮРЯАД РЕСПУБЛИКЫН
АРАДАЙ ХУРАЛАЙ
ХОРООНУУДА

Буряад Республикын Арадай Хуралай Бюджетэй, налогуудай болон финансын талаар хороон (түрүүлэгшэнь Ц.-Д.Э.Доржиев)

Зүблэхэ зүйл:
Буряад Республикын Арадай Хуралай ээлжээтэ 17-дохи сессидэ оруулагдаха асуудалнууд
23-27.08 каб.231

Буряад Республикын Арадай Хуралай Гүрэнэй байгуулалтын, нутагай өөһэдн хүтэлбэрийн, хуули ёһоной болон гүрэнэй албанай асуудалнуудай талаар хороон (Түрүүлэгшэнь А.С.Скосырская) Зүблэхэ зүйл:

«Буряад Республикада хуули эбдэлгэнүүдхэ хэргылхэ хэмжээнүүд тухай» Буряад Республикын хуулиин түлэб тухай

24.08 16.00 каб.323

Зүблэхэ зүйл:

«Пунгуулиин хуули ёһоной асуудалнуудаар зарим хуули ёһонуудта хубилалтанууде оруулха тухай» Буряад Республикын хуулиин түлэб тухай

25.08 11.00 каб.323

Зүблэхэ зүйл:

«Сибирийн Федеральна округто «Россиин Федерациин өөһэдн хүтэлбэрлэгшын эмхидхэлэй ёһо заршамай асуудалаар 2003 оной октябрийн 6-най 131-ФЗ гэдэн Федеральна хуули бэлдүүлгын дүршэл тухай»

гэдэн регионууд хоорондын эрдэмэй-практическа конференциин дүнгүүд тухай
23.08 14.00 каб.323

Буряад Республикын Арадай Хуралай Газарай асуудалнуудай, аграрна политикын болон эд хэрэглэгын дэлгүүрэй талаар хороон (Түрүүлэгшэнь В.А.Павлов)

Зүблэхэ зүйл:
«Буряад Республикын дэбисхэртэ яармагуудай ажал ябуулгые эмхидхэлгэ тухай» Буряад Республикын хуулиин түлэб тухай

24.08 10.00 каб.119
Зүблэхэ зүйл:
«Агнуури болон агнуурийн нөөсөнүүдэ бүрин үлөөхэ тухай» Буряад Республикын хуулиин түлэб тухай

23.08 15.00 каб.119

Зүблэхэ зүйл:
«Саадай, дачна газарай хэрэглэгые тодохохын талаар Россиин Федерациин хуулиин актнууде хубилгаха тухай» гэдэн 167057-5-дахи федеральна хуулиин проект тухай

26.08 10.00 каб.119

Буряад Республикын Арадай Хуралай Регионууд хоорондын холбоонуудай, үндэхэтэнэй асуудалнуудай, залуушуулай политикын, ниитын болон шажан мүргэлэй нэгэдэлнүүдэй талаар хороон (Түрүүлэгшэнь В.Р.Булдасв)

Зүблэхэ зүйл:
«Региональна болон муниципальна удха шанартай соёлой угбаялгай объектнууде гүрэнэй талаһаа сахин хамгаалгада ушаруулһан эбдэлгэнүүдэй түлөө захиргаанай харюусалгада хабаадуулха тухай» Буряад Республикын хуулиин шэнжэлэлгын дүнгүүд тухай

23.08 14.00 каб.212

«Буряад Республикын Арадай Хуралда политическэ партинуудай ажаябуулгые олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдтэ тон адли эрхэтэйгээр харуулха тухай» гэдэн Буряад Республикын хуулиин түлэб тухай

26.08 10.00 каб.212

Буряад Республикын Арадай Хуралай социальна политикын талаар хороон (Түрүүлэгшэнь А.Т.Стопичев)

Зүблэхэ зүйл:
«Буряад Республикын эрэмдэг зониие социальна талаар дэмжэлгэ тухай» гэдэн Буряад Республикын түлэб тухай

24.08 14.00 каб.216

Зүблэхэ зүйл:
«Буряад Республикын олон үхибүүдтэй гэр бүлэнүүдтэ социальна дэмжэлгын хэмжээнүүдэ абаха тухай» гэдэн Буряад Республикын хуулиин түлэб тухай

25.08 10.30 каб.216

Буряад Республикын Арадай Хуралай Экономическа политикын, байгаагийн нөөсөнүүдэ ашагалгын болон оршон тойронхине хамгаалгын талаар хороон (Түрүүлэгшэнь В.Г.Ирильдеев)

«Буряад Республикада бага ба дунда зэргын олзын хэрэг эрхилэлгын хүгжэлтэ тухай» гэдэн Буряад Республикын хуулиин 13-дахи статьяда хубилалта оруулха тухай» гэдэн Буряад Республикын хуулиин түлэб тухай

23.08 14.00 каб.203

«Буряад Республикын гүрэнэй зөөри эрхилэлгын юрэнхы гол ёһонууд тухай» гэдэн Буряад Республикын Хуулиин 12-дохи статьяда хубилалта оруулха тухай» Буряад Республикын хуулиин түлэб тухай

26.08 14.00 каб.203

Россиин Федерациин гүрэнэй шагналнууд тухай

Олон жэлэй туршдаа оролдосоо эхэтэйгээр хүдэлжэ, физическэ болон спорттын хүгжэлтэдэ аша габьяатынгаар хүдэлмэрилгын гүлөө «Россиин Федерациин физическэ культурын габьяата хүдэлмэрилэгшэ» гэдэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгуулха
Халуудова Софья Гомбосовна - Улаан-Үдэ хотын «Ф-дахи хүүгэдэй тухай» үндэхэтэнэй спорттын зүблөөр олимпийн резервын бүрүүли» гэдэн муниципальн эрдэм һуралсамай эмхиин багша - тренер

Россиин Федерациин Президент Д.Медведев.

Москва, Кремль
2010 оной августын 4, №976

БҮРЯАД РЕСПУБЛИКЫН ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР
ШАГНАХА ТУХАЙ

Олон жэлэй туршдаа оролдосоо эхэтэйгээр хүдэлжэ, физическэ болон спорттын хүгжэлтэдэ аша габьяатынгаар хүдэлмэрилгын гүлөө Буряад Республикын Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха тухай

Байсва Байсва Байсва - Буряад Республикын Федеральна налогово албанай Управлениин хүтэлбэрлэгшын орлогшо

Далбасва Валентина Владимировна - инновационно технологийн би олзын хэрэг эрхилэлгын, промышленноостини хүгжэлтын талаар Республиканска агентствын хамгалгын би олзын хэрэг эрхилэлгын хүгжэлтын таһагай зүблэлэлтшэ

Изосимов Владимир Иванович - «Бурятавгдор» гэдэн федеральна гүрэнэй унитарна предприятиян Прибайкалийн аһабарилга-барилгын участогай автогрейдерэй машинист

Фомина Наталья Анатольевна - Буряадай республиканска холбооней эд хэрэгсэлтэдэ бүлгэмэй худалдаа наймаһанай - үйлдбэрлэгшын таһагай начальник

Хагасва Валентина Сандакдоржиевна - «Хажэнгын аймаг» гэдэн муниципальна байгуулгын А.Б.Данзановтай олзын эрхилэлгын наймаһан

Буряад Республикын Президент В.В.Наговицын.

Улаан-Үдэ хото, Правительствын байшан 2010 оной августын 10 №99

Бөшүүрэй аймагай байгуулагдаһаар 75 жэлэй ойгоор даварымдуулан, олон жэлдэ оролдосоо эхэтэйгээр хүдэлмэрилгын гүлөө Буряад Республикын Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха
Бухольева Екатерина Панфиловна - «Бичурский хлебобор» гэдэн аймагай газетын редактор

Попов Петр Александрович - «Еланский» гэдэн хүдөө ажахын үйлдбэрлэгшын кооперативай түрүүлэгшэ

Разницына Мария Филипповна - Россиин Федерациин Пенсонино жасын Управлениин Бөшүүрэй аймагтахи начальнигай орлогшо

Санжиев Алдар Петрович - «Еланский» гэдэн муниципальна эрдэм һуралсалай хүдөөгэй нөөсөлениин административин мэргэжлэгшэ

Слепцова Валентина Евгеньевна - «Бөшүүрэй аймаг» гэдэн муниципальна эрдэм һуралсалай административин управлениин гоо бүрхэлэлэй таһагай начальник

Ткачова Наталья Ивановна - «Петровпавловск» гэдэн хүдөө ажахын муниципальна байгуулгын мэргэжлэгшэ

Буряад Республикын Президент В.В.Наговицын

Улаан-Үдэ хото, Правительствын байшан 2010 оной августын 10 №91

Россин бүридэлдэ Буряад ороной хамжан ороһоор 350 жэлэй ойдо

Нютаг зонойнгоо дунда Мархаанзайн дооромбо гэжэ алдаршаһан Эрдэни-Хайбзун Галшиев энэ жэлдэ 155 наһатай болохо байгаа.

Энэ гайхамшагта бэлигтэй дооромбо ламын тобшохон намтар тухай нютагайны хүбүүн, бүхы наһаараа мал ажалда хүдэлхэн, нютаг нугын зоной дунда хүндэтэй ябаһан ажалай ветеран, засагай олон тоото шагнал, хайра хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагдаһан Манидара Жамбалович Мангалаевай (1936-2008) нютагайнгаа урда үсын аха захатанай хөөрөжэ үгэһэн түүхэ баримтанууд дээрэһээ үндэлжэ бэшэһэн тэмдэглэл уншагшадайнгаа анхаралда дурадханабди.

1995 ондо Хэжэнгын аймагай Ород нютагта Мархаанзайн дооромбодо зорюулжа бүтээгдэһэн субаргын барилгада М.Мангалаев тон ехэ туһа, нэмэри оруулһан юм.

ОРОД НЮТАГАЙМНАЙ ДООРОМБО

ДООРОМБО ЛАМА ЭРДЭНИ-ХАЙБЗУН ГАЛШИЕВАЙ 155 ЖЭЛЭЙ ОЙДО

Суута «Бэлигэй толи» гэжэ ном зохиһон Эрдэни-Хайбзун Галшиев 1855 ондо Ород нютагай Хасууртай гэжэ газарта юрын хүдөөгэй малшанай бүлэдэ түрэхэн байгаа. Балшар бага наһанһаа хүбэлгэн бэрхэ, ухаалиг байһан хүбүүгээ гэртэхинийн Хэжэнгынгээ дасанда шабиин хургуулида оруулһан байна. Арба гаран жэлдэ дасанай багша ламанарта түбэд эрдэмэй номууды заалгажа, түгэс ламын эрдэмтэй боложо, Хэжэнгынгээ дасанда хэдэн жэл соо хүдэлхэ зуураа холын зам зорижо, буддын шажанай дээдэ шатын эрдэм шудалха гэхэн эрмэлзэлгэдэ абтанай байгаа гэшэ ха. Тиигээд Түбэд ороной Лхаса хото (Баруун-Жуу) ошохоор хэдэн нара соо бэлэдхэл хэһэн юм гэжэ нютагаймнай үбгэд, хүгшэд хөөрөгшэд хэн гэжэ нютагаймнай Цыренов Мүнхэ үбгэн (Дамбини ахай 1876-1964 онууд) 1950 гаран онуудаар хөөрөжэ хуугша хэн. Түгэс бэлэдхэл хэһэнэйнгээ удаа 1877 ондо 22 наһатайдаа Түбэд орон зорижо, унаа морёор, олон зоноор хамтаржа, утын замда гараһан байгаа. Олон хоногоор гэхэ гү, нараар аян замда ябажа, Түбэд ороной Лхаса хотоһоо холо бэшэ Гоман дасанда хүржэ, Түбэд эрдэмэй дээдэ хургуулида орожо, хорин жэлэй хугасаа соо шуналтайгаар хуража, Буддын шажанай дээдэ эрдэмэй дооромбын нэрэ зэргэтэй боложо, нютагаа бусаха сагайнгаа дүтлөөд байха үедэ Лхаса хотодо ехэ хуралда хабаадажа, хоолой хашажа уншахадаа, дасанай олон зуугаад ламанары ахижа уншаһан тухайн, сугтаа ябалсаһан нүхэдэйн хөөрөһэн тухайн домог бии. Хариин хүндэ булигдаһандаа хоролхожо, толгойн саазада хүртүүлхэ гэжэ зарлиг гаргаад, наян нүүдэй шулуун балиг доро хуулгаад байха үедэнь, хүдэр томо сагаан буурал моритой Шалсаана Буурал баабайн номо наадагаа тодхоод байхынь харахадаа, ахалагша ламан саазалга зарлигаа болуулһан тухайн урданай үбгэд, хүгшэд хөөрөгшэд хэн. Мүн наһа нютагаа бусажа ябаха замдаа Түбэд ороной хойто зүгэй айхабтар ехэ Лавран дасанда гурбан үдэрэй хуралда хабаадажа уншахадаа, дасанай 400-гаад ламанары баһал булижа уншаһан намтартай. Уншажа байха үедэнь сүгэ соо байһан уһан дорбижо салгидажа

байдаг байһан тухайн хэлсэгшэ хэн. Бүдүүн барас хоолойтой байһаниинь, мүн эрдэм мэдэсэн эндэһээ элирнэ ха. Зуурандаа харгыдань угтажа болохо тонуулшад тухай дуулахадаа, хахархай хангирхай хубсаһанууды айлнуулаа суглуулжа үмдөөд, мууданхай, гашаланхай мяха оложо туулмаглаад, моридтоо ганзагалжа, замаа үргэлжлүүлһэн байгаа. Үдын халуун бууража, үдэшин нэрюун орожо эхилхэ багаар үндэр хада хабсагайнуды тойрожо, хадын түргэн урасхалтай голый эрьедэ дүтэлхэдэнь, хэдэн хазаар моридтой зон угтажа байгаад ха.

- Зай, одоол зоной маниие нэргылдэг харгын тонуулшад угтажа байнад ха, айһан хүрдэһэн янза бү харуулаарайгты, - гэжэ Эрдэни-Хайбзун Галшиевын хэлээд, моридойнгоо ябадал түргэдхэжэ, хоно батаганаа, үй, түмэн үтэнэй аляһаа үйрүүлһэн, үзэмжгүй муухай зоной урдаһаань тулажа ерэхэдэнь, тонуулшад морид ехээр үргэжэ шуухиралдаад, харгы дээрэһээ хаха бутаржа, эзэдтэ амаа татуулха забагүйгөөр булдаяд гүйлдөө ха.

Үжэһэн хатаһан хара гуйраншад гэжэ хараал шэрээл табяад, тонуулшад оро нэсгүй гүйлгэлдэжэ ошоһыень, мүн харгыдаа ойлгонгүй зургаан хүбүүдтэй харшан шабгансында бурханай хайраар эдюулэнгүй хоножо, амиды мэндэ гарасалдаһанаа, зуурандаа баян монгол айлда хүржэ хонолго хурахадань, эзэниинь хаанаһаа ябаһан хара гуйраншад гэшэбта гэжэ хараал табяад ябуулһыень, хурга хухадгүй бараниень нютагаа ерэхэдэ гэртэхиндээ, зондоо хөөрөһэн байгаа. Гуйраншад гэжэ хараагаад ябуулһан зонойн ехэ холо ошоогүй ябахадань, баянай басаганиньгэнтэ ехээр үбдэхэдэнь, нютагайн мэдэлшэ үбгэн тэдэши гуйраншад бэшэ, ехэ зон ябана, түргэн морёор хойноһоонь хүнүүды эльгээжэ, тэдэ зоноо хөөргэнь бусаалга гээ ха. Моридой хурдаар гүйлгэлдэжэ, гуйраншад гүйлгэһэн зоноо хүсөөд, баян таанэды хөөргөө бусахыетнай гуйжа байнал гэжэ шиираг залуу хүбүүд моридхоо хүржэ буугаад наманшалжа мүргэжэ байхадань, яахашье аргагүй хөөргөө ошоһон байгаа. Олон зон сугларанхай, баян газзагаа аргагүй баяртай угтамжа хэжэ, нэсгэртэ орожо, сай, сагаан эдэ барихыень уряд, хүүлдэнь

ондоо нэсгэртэ орожо, бээнүүдэ уһаар аршажа, хубсаһануудаа нэлгэхыень урьалһан байгаа. Дүрбүүлэн бээс сэлмээжэ, ламын сээр шэнэ хубсаһануудаа үмдөөд гаража ерэхэдэнь, тэндэ байһан зон ехэ гайханги, хүрдэнги байгаа хэн гэжэ Эрдэни-Хайбзун Галшиев хөөрөһэн байдаг. Гурбан хоногой уншалга хээд, дүрбэдэхи хоногойнгоо үглөөгүүрнэ замдаа гараха гэжэ бэлдэжэ байхадань, баянай хамган хуушан түхэлдөө оронхой аянда ябаһан ламанараа гэртэ орожо сай барихыень уряд, баянтан өөһэдэнь зүгһөө, мүн зоной зүгһөө ехэ бариса бариһыень, дүрбэн хазаар моритой хүбүүдээр хадалиг газарһаа Монгол ороной заха хизааргүй тала дайда хүртэр үдэшүүлэ хэн гэжэ Эрдэни-Хайбзун Галшиев нютагаархидтаа хөөрөһэн байдаг. Харгы замдаа олон хоногто ябажа, 1897 оной сентябрь нарада, намарай шара набшын хайхан сагта, нютагһаа гаража ошоһоор эгээл хорин жэл үнгэрһэн хойно түрэхэн тоонто нютаг хасууртайгаа хүржэ ерэхэн байгаа, зоноороо уулзаһан, Түбэд орондо хорин жэл соо хураһанаа, ябаһан ябадал тухай болоод, харгыдаа ушарһан ушаралта ябадалнууд тухайгаа хөөрөһыень тэрэ сагта ажаһууһан зон 1940-өөд онуудта зүндөө хөөрөлдэжэ хуугшад хэн. Ринчинов Гарма (ехэ хүбүүнэйнь нэрээр Цыбан аба) Эрдэни-Хайбзун Галшиевтай түрэхэн аха дүү хоёрой хүбүүдын байгаа. Хасууртайн Дунда -Хүл гэжэ газарта ажаһууһан Шобоев Бальжинима гэжэ үбгэн ерэ наһандаа дүтэлэнхэй, 1946 ондо тон хоноороо Эрдэни-Хайбзун Галшиевай ажабайдалайн намтар тухай колхозой орооһоной склад ерэнхэй хөөрөжэ хуугаагша хэн. Удангүй Хэжэнгынгээ дасан ошожо хүдэлжэ эхилһэн, дасанайнгаа ламанараар дэбжүүлэгдэжэ, дасанай Чойра хургуулине хүтэлбэрлһэн байгаа. Хоридохи зуун жэлэй эхээр гайхамшагта «Бэлигэй толи» гэжэ зохиһолоо бэшэжэ дүүргэһэн, мүн толилуулһан байжа болоо. 1950 онуудаар «Бэлигэй толи» номын колхозоймнай библиотекэдэ асарагдаа хэн. Номын хахадын хуушан монгол үзэгөөр дээрэһээ доошонь бэшэгдэнхэй, хахадын ород хэлэн дээрэ оршуулагдаад бэшэгдэнхэй байгаа. Нютагаймнай хуушанай монгол үзэгтэ хураһан наһатай-

шуул уншагша хэн. 1993 ондо Бурядай номой хэблэлээр толилогдожо, «Бэлигэй толи» номын буряад ба ород хэлэн дээрэ гараа нааб даа. Саашань гэхэдэ, Ород нютагнай ой модоор бүрхөөгдэһэн, хада уулануудаар хүрээлэгдэһэн, үзэхэлэн хайхан байгаалитай нютаг гэшээл даа. Тахилгатай олон обоонуудтайбди, мүн үлэ барисануудшы бии. Зоной үзэмжэдэ сахюусануудтай, бэшэжэшы болохо байнал даа.

1. Хасууртайн Эрээн – Майлын обоо «Эрээн – Мандаа».
2. Нуурай обоо. «Жамсаран».
3. Ородой эхинэй обоо. «Жамсаран»
4. Булагай эхинэй обоо. «Лусууд».
5. Гүбэйн обоо. «Жамсаран».
6. Баян – Улаанай обоо. «Жамсаран».
7. Тушхайтын обоо. «Ошор – Вани».
8. Амгалан – Хушуунай обоо. «Жамсаран»
9. Сагаан хадын обоо. «Сагаан – Хада – Буурал – Баабай».

Хэжэнгымнай дасанһаа олон ламанар уригдажа, эдэ бүхы обоонууднай жэл бүри нютагайнгаа зоной, үхи хүүгэдэй хабаадалгатайгаар үргэн дэлсэтэйгээр тахигдадаг юм. Мүн нютагаймнай үлэ барисанууд гэхэдэ, Эрдэни-Хайбзун Галшиевтай тоонто Хасууртайһаа наашаа буухада, Элхиин эхинэй Үлэ «голой лусууд эзэтэй» болоно. Элхи голнай Загарайн аймагай дэбисхэр дээгүүр урдажа, Үдэ голдо шудхадаг. Булагай дабаанай Үлэ мүн Булагай эхинэй лусууд эзэтэй» юм. Нютагаймнай зүүлжэ «таланугын сабдаг эзэтэй», Доодо-Хоройн Үлэ болоно. Нютагаймнай аршаан тунгалаг, сээр хайхан, олон янзын үбшэндэ хайн гэжэ шэнжэлгээр элрүүлэгдэһэн уһатай, Ородой аршаан хайн гэжэ суурханхай, холо саанаһаашье хүн зон олоороо ерэжэ торходо орожо, Хөөрхэ нютагай шабараар емүсээ аргалжа амардаг болонхой. 1890-ээд оной хүүл багаар Эрдэни-Хайбзун Галшиев (нютагаархидтаа Мархаанзын дооромбо гүйлдэг нэрэ солотой болоһон, юундэб гэхэдэ, Мархаанзатанай уг гарбалтан эртэ урда саһаа Хасууртайда ажаһуудаг байһан) аргагүй ехэ оролдолго гаргажа, Ородойнгоо аршаание мүнхэлхын тула нютагайнгаа дархашуулы элсүүлжэ, хаймал сээр модоор томо мунхан бүтээлгээд, аршаанай эхиндэ табюулжа, досоонь олон бурхадые табяад, дархашуулдаа шэнэһэн модоор хо-

боонууды бүтээлгээд, аршаанай эхиндэ адаг хүрэтэрн хобоонууды табюулаад, аршаан урда-хуулһан, аршаанда хууха модон торхонууды харабшатайгаарнь, мүн зоной амарха сарайтайгаар түхээрэл хүүлэхэдэнь, тэрэ барилгадань би хабаадалсаһан хүм гэжэ Цыренов Мүнхэ үбгэн (1876-1966) 1950-яад гаран ондо зунинь Ородойнгоо аршаанда ошожо амаржа хууха зуураа, тэндэ амаржа байһан зондо хөөрөжэ хуугаагша хэн. Хэжэнгын дасанһаа олон ламанар уригдажа, (Мархаанзын дооромбо) Эрдэни-Хайбзун Галшиев түрүүтэй хамта жаран ламанарай уншалга боложо, зон аршаанай түхэрээн талмай соо багтахар бэшэ гэхээр болоо хэн гэжэ үбгэд, хүгшэд хэлсэдэг байгаа. Пүүлдэнь аршаамнай жаран янзын үбшэндэ хайн эм домтой болобо гэжэ хэлэһэниинь мүнөөшье нютагаархидтамнай мартагдаагүй.

Аршаанһаа наашаа холошые бэшэ газарта урагша хойшоо гонзойһон тэгэндэ хотогор, хараха янзада мориной эмээл шэнги «Хүрдэтэй толгой» гэжэ нэршэһэн набтархан толгой бии. Тэрэ толгойн тэгэндэхи нахид соонь 1900 оной эхин багаар Эрдэни-Хайбзун Галшиев «Морин хүрдэ» бүтээлгэһэн байгаа. Мүнөөшье хүрдэтэй толгой гэжэ зомнай хэлсэдэг зандаа. Зон сугларжа, ламанар уншалга хэдэг саг байһан. Нютагаамнай урагшаа «Маанин үргөө» гэжэ нэрэтэй багхан соорхой бии. Урдань Эрдэни-Хайбзун Галшиев түрүүтэй олон ламанарай уншалгаар маани уншалган болодог байһан тухайн мүн лэ урданай зон хэлсэдэг байгаал даа. 1995 оной июль нарада манай нютагай хүбүүн, бурдрамын театрай директорээр хүдэлжэ байһан нүхэр Сультимов Доржо Норбосампилович нютагайнгаа дооромбо лама Эрдэни-Хайбзун Галшиевтай түрэхөөр 140 жэлэй ойдо зорюулжа, «Даша гоман-субарга» бариха гэхэн ехэ хайхан үүсхэл гаргажа, нютагайнгаа зонһоо барилгашадые элсүүлээд, Хэжэнгымнай дасанай Манжап ламахайн заабаряар тон богонихон болзор соо хайхан хун сагаахан «Даша гоман субарга» бүтээгдэһэн байгаа. Энэ субарга бүтээлгэндэ нютагаархиднай, аймагай зүгһөө, ондоо тээһээшье олон зон алта мүнгэнэй талаартон ехэ туһаламжа хэһэн юм. Мүн энэл нара соогоо олон зоной хабаадалгатайгаар Еши-Лодой римбүүшэ түрүүтэй олон ламанар уригдажа (хамта 27 ламанар), энэ хайхан субаргаяа арамнайлуулһан байгаабди. Субарга барижа байха үедэмнай Ушхайта нютагһаа ерэ наһаяа гүйсэһэн үбгэн Эрдэни-Хайбзун Галшиевай хүдөөлүүлэгдэһэн газарынь нютагаархидын намда заалгаха байгаа гэжэ хүнөөр захюулхадань, нютагаймнай үбгэн Махабалаев Дашабалбар ошожо заалгаа хэн. 2005 оной ноябрь нарада Эрдэни-Хайбзун Галшиевтай түрэхөөр 150 жэлэй ойнь баярай оршондо тэмдэглэгдэ хэн.

Манидара МАНГАЛАЕВ.

ХАДЫН БООРИДО Хүдөө нютаг

Хурамхаанай аймагай Аргатын номоной хамагай холын нютаг нуга болохо Хадын Боори гэжэ малшадай зуһаланай газар байгаалийн үзэсхэлэн хайхан нютагуудай нэгэн юм. Анхсагһаа дурдаа хаа, Октябрийн хубисхалай үмнэ эндэ үрхэ айлнууд олон байгаа, тала дайда табан хошуун үхэр малаараа бүрхөөгдэнги байдаг байгаа. СССР гүрэнэй үедэ эндэ түрүүндээ хоёр һу наалийн фермэ, зуһаг хонидой нэгэ гүүртэ байдагаад, һүүлдэнь һу наалийн фермэнүүд ондоо тээ болгогдожо, эндэ гурбан эхэ хонидой гүүртэнүүд байгша һэн. Тииһээршье байтараа, орон дотор өөрсэлэлтэ боложо, совхоз-колхозуудай усагдахада, ногоорон нэмжһын Хадын Боори хүн зоноор, үхэр малаар хоорхо туйлдаа хүрөөд байба. Гэбэшье Аргата нютагта «Хүтэрхэй» ажахы нэргэн хүгжэжэ, Хадын Бооридо тус ажахын хонидой зунай бэлшээрийн байра түхээрэгдэн байна. Хонишоноор Цыдыпов Бата-Мүнхэ Бадмасвич, гэр бүлүнгөө гэшүүдээр суг ажаллана. Мүн баһа өөрынгөө үмсын мал адууна. Колхоздо эндэхи зон «Хүтэрхэй» ажахыгаа урданайхаар «колхоз» гээд нэрлэдэг) ажалтай болоһондоо би баяртайб. Саг соогоо болохо хэмжээнэй салин абанабди. Намартаа, таряанай хурыагдахада, колхоз ажалшадтаа ороһо, колхозой тээрмэдэ гаргуулан эрхим шанарай гурил хубаадаг. Хэрэгтэй болоһон сагта ашаа шэрэхэ трактораар, авто-унаагаар хангана. Мүншье баһа саашадаа наһанай амаралтада гарахада, гүрэнһөө үгтэдэг тэдхэмжэ мүнгэ гулдихадаг жасада колхоз нара бүри түлбэри оруулжа байдаг гэшэ. Тээдшье хамта олон соо ажаллахада найдамтай, сэдхэл тэниглэн, хүюу байдаг ха юм даа. Жэлһээ жэл тутам колхозоймнай үхэр мал, хони хурьгад ондо хайнаар орожо, түл гэмгүй абтана, колхозоймнай үхэр мал тоо толгойгоороо олошоржо байна», - гэжэ Бата-Мүнхэ Бадмасвич урмашан хөөрэнэ.

Нютагай ветеринарна албанай ажалтан Владимир Цыренович Сангасвай хэлһэнээр, Аргатын айлнуудай үмсыншье үхэр малнуудай тоо толгой мүн баһа олошоржо

байгаа юм байна. «Хүтэрхэй» ажахын ба айлнуудай үмсынхүэр малай тоо толгой дүрбэ мянганһаа үлэхэ хэмжээндэ оронхой.

Тэрэ тоодо моридой тоо мянгаад шахуу. Эндэхи хамаг алга ветеринарна хиналта доро байна, саг болзортонь үбшэнһөө нэргылэмжын тарилга хэгдэнэ.

Аргатынхидай үхэр малаа, хони ямаагаа үдхэжэ, тоо толгойсын олошоруулжа байһаниннь тон хайшаалтай.

Шадажа урдань ороо хаа, үхэр мал үсхэбэрлгэ маша олзо орошотой, барисаатай ажа үйлдбэри. Адуулан үхэр малай тоо толгойньшье, мяха бодыншье шэгнүүри жэл бүри бага бэшэ хэмжээгээр нэмжэ байдаг гэшэ. Тиимһээ мал ажахын ашаг олзонь үйлдбэрингөө гаргашануудые холо ахидаг. Гэбэшье үйлдбэрилэгдэн һу, тоһо, мяха, арһа, ноһоһо борлуулхань хүдөөгэйхидтэ мүнөө сагта хүшэр байна. Улас түрын зүгһөө дэмжэлгэ хэрэгтэй. Паяхана Россиин юрэнхылэгшэ Д.Медведев орон дотороо мяханай мал ажахы үсхэбэрлгын 2020 он болоторхи хараа шэглэл апрелин 1 болотор зохёон бүтээхынь засагай газарта (Правительстада) даалгаа. Тиимһээ байтараа, мал ажахы уластүрын зүгһөө зохиго дэмжэлгэтэй боложо магадгүй.

Хүгжэжэ байһан «Хүтэрхэй» ажахын үхэр малайнгаа тоо толгой олошоруулжа, ажалша бэрхэ зоноо ажалай байраар хангаха ябадалаа улам үргэдхэжэ байһаниннь нарин бодолготой, холын хараатай хэрэг.

Хонишон Бата-Мүнхэ Бадмасвич ажалша хүдэр хүн. Мал ажахын дүй дүршэлһөө гадна, эрхим механизатор, барилгашан мэргэжэлтэй. Тэдэнээр суг айл ашаан боложо, түрэлэйн болохо Раднаев Бимба Тугутовичтанай гэр бүлэ эндэ, Хадын Бооридо зуһахаяа үмсынгөө малаар нүүжэ ерэлсэнэ. Бимба Тугутович хара баһаа мал ажахыда мүншье баһа эрхим дүй дүршэлтэй болоһон, ажалша хүн. Эдэ хоёр гэр бүлэнэр

үри хүүгдээр үнэрбаян айллайхид. Раднаевтан дүрбэн хүүгэдтэй, Цыдыповтан зургаан хүүгэдтэй. Манай эндэ хүржэ ерэн саг хугасаа үлзы хутагтай үдэртэй тааралдаһан байшаба. Хадын Боорин баруун талада оршодог Халзан Хадын оройдохи олон бурхадай бунханда Аргатын дуганай лама санаартанай хабаадалгатайгаар мүргэл уншалга боложо байгаа. Эдэ хоёр айл гэр бүлүн заримгэшүүд бурхада тахиһан мүргэл уншалгада хабаадахаа ошоһон байбад. Цыдыповтанэй ба Раднаевтанай гэр бүлэнэр айл зоной алга нэгэн гэдэгээр, шини-минии гэлдэнгүйгөөр, бэе бээдэ туһа дүхэм боложо, хаяа хадхан ажаһуунад.

Элинсэг хулинсагайнгаа, эхэсэгынгээхэжэ ябаһан хүдөөгэй юрын буряад малшанай ажал хэрэг, ажа амидаралда бээ зориулнад. Хурамхаанай газар дэбисхэртэ хура бороо саг хэмдэ урматай зохидоор орожо, үндэр ургаса таряан, үдхэн үбһэ ногоон хурыагдан абтажа байна. Адаһан арьбинтайгаар, буруу булшантайгаар ондо орожо, үхэр мал, хони ямаад хайн дүнтэйгөөр түллэжэ байхань лабтай.

Будажал АРСАЛАНОВ.
Авторай гэрэлзураг дээрэ:
Цыдыповтанэй ба Раднаевтанай гэр бүлэнэр Хадын Бооридо.

ДЭЭРЭНЭЭ ҮРШӨӨЛТЭЙ, ЗОННОО ҮРГЭМЖЭТЭЙ

Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай дүрбэн хүшэр хүндэ жэлнүүдтэ ара талада дай-санаа даража, Илалта шэр-лэлсэһэн хүнүүдэй нэгэн болохо Долгор Доржиевна Гуржапова Нуртын үндэр наһатай, ара талын ба ажал-лай ветеран байна. 1941 ондо эрэшүүлые бултынь шахуу дайнда татажа абгаа һэн. Мэлэ нютагта 1922 ондо түр-рэн арбан юһэтэй баса-ганай эрэшүүлэй хэхэ ажал-ые мур дээрээ ашахада, сошордомшье байгаа. 1941 ондо Долгор комсомолой гэ-шүүн болоо.

Арбан үхибүүдхээ Долгор гансаараа амиды үлэнэн байна. Абань Мангаһай Гуржап, эжын Намжил Гулгуновна Доржиева. Бишыхан Долгорой арбаадхан наһатайдань абань наһа бараа. Долгор Доржиевна баһаа шуран бэрхэ, шударгы түргэн, шамбай бээтэй байжа, хара баһаа ажал хэжэ һураа.

- 1938 он болотор ехэшье хүндэ саг байгаа даа, - гээд Долгор хүгшэн хөөрэнэ. - Улаан гүрөө-һэнэй арһаар буряад дэгэл оёод үмдэхэбди, арһынь элдэхэдэ, дун сагаан болошохо. Газарай эдэ: түбийн, мэхээр, гэшхэнэ хоол болгожо эдидэг байгаабди. Энэл жэлһээ ажалайм намтар эхилээ. 1941 ондо, дайнай үедэ, магазинда юушье үгы, бүдшье, хубсаһан байхагүй, үлдөөбди, даараабди, үбһэндэ ябаабди. Ходо модондо ябагдаа, зургаан метр утатэй, үдэрэй нормо 2 кубометр бэлдэдэг һэмди. Хооһо нойтоор ябагдаа

даа, сай, талхашье үгы байгаа. Гурбан хүн нэгэ бригада болоод ябаабди: Дугарова Бадма, Дондог гэжэ заахан хүбүүе нургажа ябаабди. Миисхэ тарягаа тээрмэдээд, забарууха хээд, хахад хоол болгоод ябаабди, мэхээр хоолнай болодог һэн. Мүнөөшье Закаменск хотодо манай унагаһан модоор баригдаһан гэрнүүд жэрүлдэжэ байдаг. Гүрэндөө 4 кг шара тоһо, 60 кг мяха, 50 үндэгэ, 1 арһа, 250 түхэриг облигаци, 200 ажалта үдэр жэл соо тушаахабди. Үйһөө аһаагаад, модондо ябахабди, модоо шаргаар буулгахаш, сараа табихаш, бэлшээхэш, үглөөнийн баһал эртэ бодоод лэ ябахаш. Тиибэшье дуугаа мартаагүй, дуу-лажал ябадаг байгаа:

Ханхиндаг машинын түргэндэ
Колхознай жэргэс гээд үнгэрлэй,
Ханилсаһан гансатойм адлихан аад,
Хургаараа мэндэшэлээд үнгэрлэй.

Шэнхиндэг машинын түргэндэ
Центрнай жэргэс гээд үнгэрлэй,
Шэнэлһэн гансатойм адлихан аад,
Шэгшингээр мэндэшэлээд үнгэрлэй даа.

Хангал улаанаа унаһан хойноо
Хадаяа дабуулаад үзөөрэй,

Кавалеридэ мордоһон урмандаа
Командир болоод ерээрэй.

Шэлдэгээ унаһан урмандаа
Шэлээ дабуулаад үзөөрэй,
Сэрэгтээ мордоһон урмандаа
Сержант боложо ерээрэй.

1949 ондо Долгор Доржиевна дайсание даража, Хужар нютагаа бусаһан фронтовик Базар Дымпилович Ёлыковтэй айл бүлэ боложо һууһан байна. Ажалша бэрхэ бүлэ малда ябаа, дүрбэн жэл гахайшанаар, ту-галшанаар, хонишоноор Аята гэжэ буусада хүдэлөө. Долгор Доржиевна гүлмэр залуу яба-хаһаа хурдан ухаатай байжа, 1947, 1950, 1955 онуудта сомоной

депутат ябаһан хүн. 1953 он болотор наалишан ябаа, һүүлдэ тугалшанаар 1981 он болотор Хүбшэдэ хүдөөдэ ябаа. Мүн лэ 1985 он болотор Нуртын ком-плексо хүдэлөө.

Долгор Доржиевна ажал хү-длэмэриһөө сурахихагүй, мүнөөшье буряад хубсаһаа үм-дөөд, дуугаа ханхинаса дуула-жа ябадаг. Хүбүүнийн Сергей Базарович, бэринийн Валентина Анатольевна, аша басаганин Алена, Андрей хүрэгэнийн, аша хүбүүнийн Андрей хүндэтэ эжыгээ, төөбигөө альган дээрэ абажа, бэеын элүүр энхые наринаар сахижа, жэл бүри кур-портдо амаруулдаг. Мүнөө үетэнэй хүдөө нютагта һуудаг залуушулда үхэр малаа олоор барижа, ходо ажалтай, эрхим бэрхээр хүдэлөөд ябахынь Долгор Доржиевна хүсэнэ. Бүхы конкурсуудта, концертнүүдтэ хабаададаг. Залуушулдаа ёһо заншалаа заажа, нургажа яба-даг. Дорюун, хүнгэн зандаа, тоб гэшхэлээд, шуран, хурдан яба-далтай, бэе хүнгэн зандаа. Өөрынгөө зохёһон, түрэл боло-һон Нурта нютагаа магтажа дуулаһан дууе танай анхаралда дурдаханабди.

Бооридоо хаяһан таряамнай
Буржингаад ургажэ байнал ха,
Буха - Ноён Баабайдаа
Үргэжэ ябахые үршөөе.

Ууладаа хаяһан таряамнай
Ургажал байна гоёхоноор.
Дулаахан Хаан Таабайдаа

Мүргэжэ ябахые үршөөе.

Хоринхон жалгатай
Нуртамни
Хүйтэрөөгүйдөө арганыгүй,
Хүүхэнхэн илдамхан
нүхэдөөрөө
Зугаалаагүйдөө аргамгүй.

Арбанхан жалгатай
Нуртамни
Хүйтэрөөшьегүйдөө яаха
юм даа,
Арбаадхан наһатай
нүхэдөөрөө
Зугаалаашгүйдөө аргамгүй.

Байдалай хүндэ ашаанда да-рагдахагүй тэрэ үеын эхэнэр-нүүд шабын түмэртэл шан-даһатай юм һэн гү гэхээр агша. Хүнэй хоёр наһанда юртэмсын зоболон эдлээд, тэрээндэ огто дарагдаагүй. Илангаяа Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай ха-туу шэрүүн жэлнүүдтэ нилээхэн лэ халуун шулуу долоогдоһон гээшэ. Хүндые хүндэ гэнгүй, хүйтэниие хүйтэн гэнгүй, үдэр һүнигүй шахуу халиржа, нам һуужа, сүлөөтэйхэнөөр сайлаха тухагүй ябаад, үрээгэ морин болгожо, үрээ хүн болгоһон габыатай.

Бурхан багшаһаа үршөөлтэй, бүхы зонһоо үрээлтэй, хайн сагые хүлээн, ухаан һонор, наһаан тэгшэ, удаан жаргалтай, бэе мэндэ, хүндэтэ Долгор Дор-жиевна, урагшатай хайн һуугыт даа!

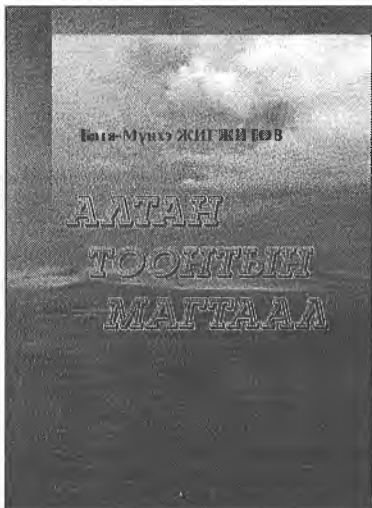
Э.ДАМБАЕВА бэлдэбэ.

«АЛТАН ТООНТЫН МАГТААЛ»

Иймэ өөрсэ хонирхоомоор нэрэтэй Бата-Мүнхэ Жигжитович ЖИГЖИТОВЭЙ номтой танилсахадаа, буряад арадай соёл болбосоролоор хонирхон уншадаг хүнүүд баясан тэмдэглэхэ байха.

Бата-Мүнхэ Жигжитович Жигжитов 1936 оной гал улаан Хулгана жэлэй Буга нарын 9-дэ Агын тойрогой Дулдаргын аймагай Шандали нутагта хүлөө шоройдожо эхилхэн намтартай. Өөрынгөө үсын зоной үзэхэн гасалан, жаргал гэшые бултантай адли дүүрэн хүртэлсэхэн хүнүүдэй нэгэн байха.

Өөрынгөө бэлиг шадабари сэтгүүлшэдэй орё хүндэ, өөрын онсо нюусатай ажал хүдэлмэридэ зориулжа, гансашы Буряадта бэшэ, мүн баһа Зүүн Сибириин болон аха дүү Монгол уласта мэдээжэ бэлиг түгэлдэр журналист байханаа гэршэлжэ шадаа хэн. Тэрэ үсын хэблэгдэн гарадаг «Буряадай залуушуул», «Буряад үнэн» сонинуудта, Улаан-Удын телестудийн дамжуулгануудта залуу бэлгтэнэй оншотой уран хэлэн, омог дорюун зан хододоол хонгёогоор эдэлжэ байдаг болоо хэн. Энэл үедэ залуу журналистын оюун бэлиг түрэл арадайнгаа түүхэдэ болон арад зонийнгоо урда габыятай соло дуудам хүбүүд, басагадайнгаа бодото дүрэ шарайһаа гадна, тэдэнэй суута ажал хэрэгүүд тухай хүнэй сэдхэлгэй доһолтор, уран хурсаар, тодо мэргэнээр зураглажа эхилээ бэлэй. Тиин 1966 онһоо СССР-эй болон Россиин Федерацийн Журналистнуудай холбооной гэшүүнээр хунгагдаа бэлэй. Түрэл найхан хэлэнэйнгээ уута шэнжэлжэ, тодо найхан хурса мэргэн үгэнүүдые тодоруюлан гаргажа, очерк, публицистическэ статьянууд болон олон тоото зураглал-репортажууд соогоо хэрэглэхэдэн, оншо хурса, тодо ойлго-

сотой, буряад хэлэнэй баян түгэлдэрыг гэршэлнэ гэшээ бэшэ гү. Тус номтой танилсахадаа уншагшад тусхай дүрбэн бүлэгһөө бүридэнэ гэжэ ойлгохот. Тиймэһээ очеркнүүд гэрхэн бүлэг соо «Ашата багшанарнай» гэхэ гү, али буряад арадаа 1917 онһоо, Октябрийн хубисхалай һүүлээрхи жэлнүүдтэ үзэгдөөгүй түргэн хүгжэлтээ урагшань ябуулхан баруун гүрэн арадуудай бэлиг соёлоор адли тэгшэ түрэл арадаа хүгжөөхэ гэжэ оролдоһон арадай багшанар болон хүгжэлтын түлөө эрмэлзэлшэд, арад улсасай эдэбхитэд тухай бэшэһые хонирхоһон, танилсаһан, уншагшад ханана ёһотой. Соёл болбосоролой гү, али эрдэм хургуулийн хүгжэн дэлгэрхэ болоод батажан, үргэн олон зоной үнэншэн дахан гуримшахада энээнни дэлгэрүүлхэн эдэбхитэдэй гол образ дүтэ тодорон гарадаг гэшээ бэшэ гү. Тиймэһээ эдэбхитэдэй дүрэ, тэдэнэй хэлэн буянта хэрэгүүдые тодоруюлан харуулхад очеркын жанр тон барюубшатайшы таарама тодо байна ха. Очеркын жанр өөрынгөө жанрай

тодо гуримаар юумэнэй гэхэ гү, али үйлэ хэрэгүүдые нэгэ ялас гэмэ уншагшын хонирхохоор талаһаа тодоруулан харуулхад дүй дүршэл дурадхаһан байдаг. Тиймэһээ ямар нэгэ үйлэ хэрэг гү, али амжалта харуулхад хэрэглэгдэдэг гол дүй дүршэлэй гү, али журналистикыншы, уран зохёолшодой хэрэглэдэг гол зэмсэгүүдэй нэгэн болоно ха юм даа. Совет үедэ хүгжэн халбархан түрэл буряад литературын хүгжэлтын эхин сагай алхамуудыг шэнжэхэдэ мүн лэ баһа очеркын жанр тон эрхимээр хэрэглэгдэхэн болон энэ уран гоёрзураглан харуулдаг дүй дүршэл саашадаашы ходоол хэрэглэгдэжэ байгаа ха юм даа.

Бата-Мүнхэ Жигжитович ажалынгаа зохёохы намтар «Буряад үнэн» газетэдэ эхилхэн хадаа иимэ баян дүй дүршэл, онол аргын уян оншотой талыень зохёохы ажалдаа хэрэглэжэ ябаһыень хонирхолтой, туһатай номын гэршэлнэ гэшээ бэшэ гү.

Мүн баһа һүүлэй хорёод жэлдэ бэшэгшэдэй болон эрдэмтэдэйшые ехээр уудалан шэнжэлдэг, толилуудга удха түгэлдэр зүйлнүүд гэхэ гү, али хэрэгүүд соо бурхан шажантай холбоотой суута гэгээн ламанар болон тэдэнэй ажабайдал болон оюун ухаанай, тодо һонин зохёолнууд болоно ха юм даа. Тиймэһээ тус ном соо оруулгатай бүлэг соо буряад арадайнгаа гүн сооһоо гараһан суута гэгээнүүд болон эрдэм бэлгээрээ суурхан эрдэмтэ ламбагайнартулай бүлэг илангата мүнөө үсын залуу хүрэгтэ ехэл хэрэгтэй, хонирхомо байха ха гэмээр. Юуб гэхэдэ, һая болотор шажан, тэдэнэй түлөөлгшэд болохо ламанар тухай юрэдөөл бэшэхэ, шэнжэхэ гэшээ ехэл хорюултай байгаа гэшээ бээ. Тиймэһээ эдэ сууда гараһан эрдэмтэ ламанар болон гэгээнүүд тухай автор тодо

һониноор, уншагшад сэдхэлдэ хадуугдамаар ехэ олон үгөөр шалингүйгөөр, тодо харуул мэдээсэл болон зураглалнуудыг үгэхэдэн, урмашан дэмжмээр байнал даа.

Мүн тиихэдэ буряад арадаа өөрынгөө ялас гэмэ бэлигээрээ түлөөлэн ябаһан, ябашые байһан сууда гараһан тамиршад болон артистнууд тухай бүлэгүүд дээрэ тус мэргэжэлээр нарибшалан мэргэжэлтэд өөрынгөө тодо һанамжануудыг хэлэнэ бээ. Мүнөө үедэ түрэл хэлэнэймнай нилээдгүй шахардуу байдалда ороод байхада, иимэ зохёолнууд илангата хэрэгтэй, хойшолуулжа болохоор бэшэ нарин орё ойлгосо хэрэг болоо ха юм даа.

Мүнөө үсын эрхэ байдалаар тус ном буряад хэлэнэйшые болон бэшэше багшанар, хүмүүжүүлэгшэд өөһэдынгөө үдэр бүрийн ажал хүдэлмэридэ хэрэглэн ябаха гэжэ батаар найдагдана. Мүн тиихэдэ авторы өөрын һанамжа бодолнуудыг мүнөө үедэ бэшэгтэй дүрим болон гуримшуулга тухай һанамжануудыг дүүрэн дэмжээд, саашадаашы эдэ дурадхалнуудын дүүргэгдэхэ аабза гэжэ һанамар байнал даа. Тиймэһээ олон жэлдэ суглуулхан арадайнгаа оюун ухаанай болон болбосоролой дээжэнүүд ахатанаймнай хурса тодо гуурхан дороһоо бурьялан гаргажа байха болотгой гэжэ үрэлэй найханаар үрээсэл даа!

Пүүлэй жэлнүүдтэ иимэрхүү түхэлэй баримтата гэхэ гү, али үнэн байдалай оньһо олоһон бэлигтэнэй зохёолнуудай олон болохонь лабтай, үдэр бүрийн үйлэ хэрэгүүд энээн тухай тодо гэршэнүүд болоно ха юм даа.

Виктор ЖАПОВ, хэлэ бэшэгтэй эрдэмтэй кандидат, «Байгал» сэтгүүлэй редактор.

ОДО ЗАЯАНТНАЙ БАДАРЖА БАЙГ

Усайм тоонто Шандали нутагтай. Урин налтай үсгэн нүхэлш. Дүнг гаран өнгий эхээр. Эхэ болоһон эдийн галарты. Эхын умайһаа мүнхэлэн.

Эсэгын дийнай үс бэлэйл. Эхын нүхөөр урдалан дэгжэлд. Ыга наһамнай зүүдэн мэтэ дүгээр. Бэлнөөрнэгэ үбөрэй хургуулиа. Багшүүл бүлтэ сүтлэжэ бэлэйлди. Бастаадай Доржиевич багшамнай. Баяртай утгажа абаа һэн. Хонгорхон жалахан үхнүүд.

Хонгёохон дугуймнай. Онгтэхэн аялга. Мүнүтэ тэлгэрийн мандал доро. Мүнээрн үлөөт үс сагай дүлгиндо. Дуулим зүлгыхан зунай сагта. Дууша нүбүүдэй аялга доро. Бүхэл шэрээкэ үсгөнөөрөө хамта. Байртай, хүхюүтэй гүйлгэлдээг бэлэйлди.

Замаймнай эхин элүү наһамнай. Зугаатай, хүхюүтэй ябиһан сагтай. Зула мэтэ баларан байгаа. Залуу наһанаймнай мартагшалагүй эхин.

Заяал хубимнай мөөнөөн. Зол жаргалтай, хуби заяала. Бэлдэг бүлтэ гаранбди. Дэлэйн мэргэжэлтэй болоһон үсгэмнай. Дүүрэн жаргалаа эдлэн ябаа. Азаргаар адгуунай нутагай шэмт. Агарлаа бэлшэжэ үдэшэ байгаа. Хүн сагаан хонин бүрлүүнэй. Хүлөө талаа бүрхөөн бэлшээ. Алаа шарахан гарьяамтэй долгитон. Ара үбөрөө бүрхөөн эргээ. Хүгшэн сөлбөн үсгэн нүхэлш. Урьсе утгалаа эдир наһамтай. Колхонингоо ажалы амжалтай ябаа. Тэрэ гэлээр жинүүдыг үнэгрөө. Түрэлн нутаг Шандалимтай хүтжэн нилбараа.

Алар солые мандалан ябаһан. Эжол олон үсгэмтэй мүнөө. Дала наһандаа тулажа ябаһабди. Ури хүтгэлөө хүн болгообди. Алаа үзээрнай манай албан дээрэ. Алаа зүрхэймнай баялг болоо. Дала наһандаа тулажа ябаһые һал. Ябажал ябаһабди дорюун эиндаа. Улаан шарахан сайгаа уулсажа. Уулсажа ябаа даа булдала. Зугаалжа, хүхилдэн баярлан. Золтой жаргалтай байал да. үсгэмни. Д.Д.ДУЛМАЖАНОВА.

БУРЯАДАЙ түрүүшын радио-физигүүдэй нэгэн, анхан хадаа Томскын политехническэ институт дүүргэхэн, хоер хэлэн дээрэ тордибогүй тэгшэ бэшэдэг Ж.Дашинимаев «О далеком и близком» гэхэн баримтата туужа найруулһан юм.

Үүлэ тулама үндэрноруу газар гү, хүбшэ хүнды гү, ото нэтэ дабажа, хин агаартай «хөөрлэдэжэ», дамжуулгын оньһо-шэди яажа анхан тодхолсодог, тиихэдэ түбэг бэрхшээлнүүдтэй ушардаг тухайгаа номой автор уянгалан түүрээсэ. Хүндэ ажалайнгаа һүүлээр хээр түүдэг табиха үнжэнэ гү, али сог дээрэ шарууһанай хүншүү гаргана гү, үгышые һаа, хандагай, бугые харайса дундань халтируулан алдана гү, юрэдөө халтазали абаад, хада майлаар зада махагдаһан сууриата холын жэлнүүд... Үдэхэн үидыһэн Түгнынгөө уудам талаар, Сүбэгтэ гол, шэнэһэнэй оёроор дамжуулгын утаһа таталсажа ябаха үедэн түбэг тохеолдожо, дарга ноендоо «Эх ты! недотепа» гүүлэхэнээ Суулгын хүбүүн мартаха аал?! Эгсэ хадын ташаланда эмгэгдэхэ ушар эрхэ бэшэ тохеолдодог гээд дэмы хэлэгдээгүй.

Оньһо шэжэмтэ түхээрэлтэнүүдые үйлэдбэридэ яажа нэбтэрүүлхэ, нарижуулха тухай үндэр нэртгээрлэмтэй хабаадалгатайгаар Фрунзе, Москва, Улаан-Үдэ болоод, Польшын Вроцлав хотонуудта суглаа хуралнууд зарлагдадаг байһан. Онсолбол, техникескэ дэбжэлтын үргэн дэлисэ абаһан үс саг бэлэй.

1961 оной июниин 16. Сэнхир галхан анха түрүүн ниислэл хото-

Усынгөө нүхэрэй ном тухай ЭРШЭТЭ САГТАА ЭРМЭЛЗЭЛТЭЙ

домнай носожо, зоной сэдхэлэй ханаһые үгөөр дамжуулашагүй бэлэй. Тэрэл баярта ушарта зориулжа, уянгата найруулгата «Үнэн» сониндо гаргуулан хүм. Үргэндэ люун нутаг нуга соогуураа телевизонно утаһа-элшэ дамжуулха хэрэгтэ профессор, доктор, Россиин Федерацийн эрдэмтэй габыята ажал ябуулагша Чимит Цыренович Цыдыповэй аша габыаа сэгнэшгүй гээ! Энэл хүнэй нарата найхан нэрэн мүнөөнэйшые, ерээдүйн эрдэмтэ физигүүдтэ дали оруулдагынь гайхалгүй. Нэрлэбэл, Улзыто Базарон, Бальжинима Цырендондуков, Александр Буинов, Владимир Абарыков, Дондоп Ухинов, Виктор Кузнецов, Жаргал Дашинимаев, Найдан Гомбоев, бусад нүхэд багшынгаа арюун нэрэ, хэрэг үргэлжэлүүлхэн байна.

Харганаа нутаг Оронгоһоо холо бэшэ юм. Элинсэг хулинсагууднай нэгэл голтой уһа эдижэ, хүршэ хүбөө һууһан юм бээ. Энэл нутагай Лубсанай Даша гэдэг хүбүүн үнгэрхэн зуун жэлэй табиад онуудта «Буряад үнэн» сонинной харюусалгата редактор, хожомоо гүн ухаанай доктор болоһон Д.Д. Лубсанов шэнээр байгуулагдаһан Буряадай комплексно институт толгойлһон юм. Шэнэ юмэ эхилхэдэ, ходоодоо шэртгэхтэй байдаг. Республика дотор электрорадиотехникин хүг-

жэндэлгэрхэ хэрэг Даши Дашипылович дэмжэхэн, горитой түлхисэ үгэхэн юм. Тэрэ хүн тухай автор дулахаһаан дурсана.

Хожомоо партиин Буряадай обкомой секретарь ябаһан, дээдэ хургуулинуудта багшалан Д.Д. Лубсанов газетын нугалбари, гаршаг, нюур талыень уншахада ульган болгожорхидог эдитэй бэлэй. Намтай суг хүдэлхэн Бато Дашинев, Бадма Цыремпилов, Арсалан Жамбалон гэгшэд редакторай аржаса заһажархихыень хараад: «Какая богатая фантазия» гэдэг юм хэн. Иимэ нэгэ зүйл ог таһа мартаад байба. Оронгоһоо уг гарбалтай, Новосибирскын хэлхэс холбооной институт дүүргэхэн Дагба Дашинимаев тухай дурсахадань,

Үүлэтэйхэн тэнгэрийн Мүндэр яаһан шэрүүн бэ. Үншэн хэнээ хүбүүндэ Улад яаһан шэрүүн бэ? - гэхэн гуниг дуун ханагдаа, уяран гажарба. Яахадаа теэд, ажабайдал - шуургата далай. Тэрэниие хүн бүхэн өөрынхээрээ гаталдаг гэшээ ааб даа. Зоной заяан, золой харгы гэжэ байдаг.

Ж.Д. Дашинимаев радио-физикийн таһагай лабораторидо инженерээр хүдэлхэн, бүри хожомын даа Улаан-Үдын авиационно заводто ажаллаа. Наһанай амаралтадашы байхадаа тэрэ гараа нугсараад нуугаагүй, түрэл завод

руугаа харгылдаг хэн. Үрөөлэ нүхэрын инженер-технолог Марина Дашинимаева энэл заводто хүдлөөд, хожомоо авиационно техникумдэ багшалан. Уугахан буусын уурхайһаа үри үхибүүдын дэгдэн нийдээд, Дашинимаевтан табан аша, зээнэрээ энхэрэн, тойрог найхан, үнэр баян ажаһууна... Жаргал Дондокович ямаршыебда өөрын үзэл бодолтой хүн юм. Теори болон практикын талаар гүнзэгы мэдэрэлтэй, хүсэд бэлдэхэлтэй болоһонинь гайхалгүй. Тэрэ Ленинград хотодо ажалһаа таһалдалгүйгөөр аспирантура дүүргэхэншые һаа, диссертацияа дары шуудам хамгаалангүй орхижорхиһонинь харамтай агша.

Эрэ хүнэй харгы ута. Каспи, Кавказ, Балтика, хүйтэн шуургата Колыма болоод, дүрмемэ олон хүн зонтой, хүлгөөтэй Бээжэн хото хүрэхэн, тэрэ ябахадаа, үзэхэлэн гое Шара далайн шатама халууниие гайхалан бээ. Тон хонирхуулһан зүйл гэхэдэ, нэгэшые хадаагүйгөөр хитадуудай урлажа бүтээхэн Буддын шажанай дасан хиидүүд. Тиихэдэ хэдэн зуу, мянган барлагуудай шулуу зөөжэ, шабар зууража шудхаһан, анжаржа шүтэмэ хитадай агууехэ хэрэмхана! Эдэ бүгэдые тэрэ үзэхэ, хараха үйлэ золтой байгаа.

...Ара байсын хүндыдэ адуу манадагаа гү, үгышые һаа, бусал-

тагүйгөөр оодорон ошоһон сэнгүү наһаа шэбшэн, автор номдоо уянгата дурсалгануудыг оруулаа. «Сэлгээ сагаан Суулганин» гэхэн шүлэгүүдэйн согсолбори тухай мэдээжэ поэт Г.Г. Чимитов һанамжаа бэшэхэдэ, дүү нүхэрэйнгөө «поэтическэ шүүһыень» нарин хэгшүүрээр һагшаһан юм. Захын аман Захаамин болоод, Загарай, Хори, Хонхолоор ябана гү, забда сүлөө һамбаашалан, «Радио-физикийн тэмдэглэл» гэхэн гаршагтай, уран гое зурагтай согсолбори, брошюрануудыг инженер Дашинимаев гаргуулан юм.

Тус ном уншаад байхада, ямар бодомжо түрэнб? Дороһоо өөдэ ургажа ябаһан «улаан буртаа-нахта» тон туһатай бэлэг болоо. Тиихэ зура, сюжетэй талаар арсалдаатай зүйлнүүд бии. Эндэ үгтэхэн фото-зурагууд бүдэхэ балар гэхэ гү, али шаһарайнгаа талаар наһандаа хүрэнгүй. Эдэ мэтын «булуудханууд» нүдэндэ торолдоно даа. Түүхын түгдэрхэйе халта хабшуулжа байгаад, Түгнын буряадуудай угай заншал, үйлэ ябасануудыг үлгэрлэн харуулан—юрэнхыдөө һайн зохеол болоо. Аргын олодоһаань, иимэрхүү номуудыг нэлбэн шэнэлжэ заһан татаад, хэлбэлжэ байбал, хоримжотой бэшэ хэн.

Далан зургаа наһан—далайн хизаар бэшэ! Эрид эрьсээ дэлсисгэй нимэл үедэ уран бодолоо гүйлгэжэ, урда мэтэ эршэтэ сагтаа эрмэлзэлгэтэй ябыш даа гэжэ үсынгөөнүхэртэ үрээхэ, хүсэхэ байнаб!

Чимит-Цырен САНЖИЕВ.

ТАЛЫН НҮҮДЭЛШЭДЭЙ ХҮГЖЭМЭЙ АЯЛГА БУРЯАД ОРОНООР ЗЭДЭЛЭЭ

Улаан-Үдэд үргэн дэлгэс-тэйгээр «Голос кочевников. Байкал-Бурятия» гэхэн улас-хоорондын хүгжэмэй фести-валь үнгэрбэ. Росси, Украи-на, Норвеги, Испани, США, Хитад, Монгол оронуднаа айлшад ержэ, бэлиг талаан-гаа харуулаа. Эндэ хабаа-даһан артистнар этно-джаз, фолк-рок гэхэн шэглэлнүү-дээр ажалладаг.

Түрүүшын үдэр.

Бестужевский пэрэмжэтэ Ород драмын театрай тайзан дээрэ энэ үдэр Дотор Монголой «Nomadic», Норвегийн «Аджагас» гэхэн бүлгэмүүд, Нью-Йоркын Джули-ан Китасти, манай дуушан Алдар Дашиев, «Урагшаа», «Хама үг» гэхэн бүлгэмүүд болон Баттувшин гэгшэд хонгёо хоолойгоороо дуу-лажа, айхабтар гоё хүгжэм шаг-нагшадта бэлэглээ.

«Nomadic» гэхэн бүлгэм талын нүүдэлшэдэй дуунуудыг огсом дуулажа, харагшадта ехэ най-шаагдаа. Зургаан хүбүүдэй наада-даг хүгжэмэй зэбсэгүүд шэхэ ху-жарлама аялгануудыг гаргажа, үнэхөөрөө сугларагшад нүүдэл-шэдэй ажабайдалтай нягта холбо-отой хүгжэмүүдыг шагнаба.

Бүлгэмэй дуушан Хух Мандын хонгёо хоолойн дуунуудыг дуула-хада, бэшэниинь морин хуур, үхэрэй эбэрээр, яһаар хэгдхэн зэбсэгүүдыг хэрэглэн, айхабтар гоёор наадаа.

«Nomadic» гэхэн бүлгэмтэй Улаан-Удын харагшадые Нар-Оюу Наранбаатар танилсуулаа. Энэ залуу басаган манай респуб-лика дотор үннэй мэдээжэ болон-хой. Тэрэ буряад эстрадын олон-хи артистнарай дуунуудай аран-

жировщик, композитор юм.

«Аджагас» гэхэн бүлгэмэйхид Норвегийн саам гэхэн яхатанай үндэһэтэнэй хүгжэм харуулба. Тус яхатанай дуулаха янза йойки гэжэ нэрэтэй юм. Саамуудай йойки - үггүйгөөр, ганса хүгжэмөөр дуу-най удха шагнагшадта ойлгуулдаг.

Концертые хүтэлэгшэ мэдээжэ бу-ряад дуушан Виктор Жалсановай хэлэхээр, иигэжэ дуулаха янза ма-най республика соо баһал бии юм. Кабанскын аймагай Хударай бу-ряадууд саамуудтай адляар дуула-даг.

Нью-Йоркхоо ерэхэн айлшан Джулиан Китасти манай дуушан Баттувшинтай дуулажа, суглараг-шадые баярлуулба. Тэрэ бандура гэхэн нэрэтэй хүгжэмэй зэбсэгээр наадаа. Джулиан Америкэхээ ерээшье наа, тус фестиваль дээрэ украин хэлэн дээрэ дуулаа.

Хоёрдох үдэр.

Урданай дуунуудыг айхабтар

гоёор дууладаг Алдар Дашиев энэ үдэрэй концертыг нээбэ. Тэрэ хаяхан Норвеги ошоожо, «Ридду-Ридду» гэхэн фестиваль дээрэ эдэ-хитэйгээр хабаадалсажа, олониие буряад арадай соёлтой танилсуу-лаад ерэхэн байна.

Энэ үдэр «Аджагас» гэхэн бүлгэмэй дуушад Лора Сомби Сара Мариэль хоёр саам яхатанай хүгжэмтэй танилсуулгаяа үргэл-жэлүүлээ. «Бидэнэр саам яхатанай урданай дуунуудыг мүнөө үсын хүгжэм доро оруулжа дууланаб-ди», - гэжэ тэдэнэр хэлэнэ.

Тус фестивалда Монгол оронхоо хоёр бүлгэмүүд ерэхэн юм. Этнорок дууладаг «Номадик» гэхэн бүлгэм, тиин этноджаз дуу-

ладаг «Бүртэ» бүлэг. Этно-джаз-да дуратайшуул хоёрдох үдэр ержэ, «Бүртэ» гэхэн бүлгэмэй-хидыг шагнаа.

Талын нүүдэлшэдэй сэдхэл, ханаае дуунууд соогоо тэдэнэр харуулжа шадаа, сугларагшадтай

халуун альга ташалгада хүртөө.

Гурбадах үдэр.

Украин арадай үндэһэтэнэй дуунуудыг мүнөө үсын аялга дээрэ шагнажа, дуушадтай хоолойн ай-хабтар элшэ хүсэ энэ үдэшэ хараг-шад өөр дээрэ мэдэржэ туршаа.

Фестивалиин гурбадах үдэр «Да-хаБрах» гэхэн бүлгэм нээгээ.

Эдэнэр нэгэ амисхал дээрэ ар-баад дуунуудыг дуулажа, украин арадай соёл бүхы дээрэ харуулжа шадаа гэхэдэ, алдуу болохогүй. Урданай дуунуудыг шагнахааа гадна харагшад тус бүлгэмэй гоё-хон үндэһэтэнэй костюмуудыг, ай-хабтар гайхамшагта хүгжэмэй зэбсэгүүдыг хараа.

Тиин фестивалиин түгэхэлдэ «Brazzaville» (Испания-США) гэхэн бүлгэм харагшадта бэлиг талаангаа харуулаа. Эгээн түрүүн эдэнэрэй тайзан дээрэ гарахадань, хари гүрэнһөө ерэхэн бүлгэм гэжэ мэдэхээр байба. Эдэ артистнарай тайзан дээрэ гаража, инстру-ментнүүдээрэ наадажа эхилхэдэ, харагшад үнэхөөрөө ёһотой бэлиг-тэй хүгжэм шагнажа, хари гүрэнэй артистнарай бэлиг талаантай та-нилсаа.

Эржена БАТОВА.
Р.Н. БАЗАРОВАЙ фото.

НЭГЭ ХЭЛЭТЭЙ, НЭГЭ СЭДЬХЭЛТЭЙ АРАД БАЙХА

Бүхэдэлхэйн Монголшуудай Ехэ хуралай (Конвент) эмхидхэл соо хэ-лэн ба бэшэмэл эхэ булаг гэхэ гү, али эхин үндэһэн гэхэн олон уласай мон-гол судлалай холбоо үндэһэнэй хэлэ бэшэг, удха зохёол гэхэн эрдэм шэн-жэлэлэй хурал үнгэргэгдэбэ.

Энэ хуралай дүнгүүдэ «Языки и пись-менные источники монгольских народов» гэхэн ном соо хэлбэжэ гаргаа. Хуралые уда-ридагша ИМБТ-эй хэлэ бэшэгэй таһагай ахамад шэнжэлэгшэ дид доктор Лариса Ба-тоевна Бадмаева тон найнаар ажалаа ябуулжа шадаа. Эрдэмтэдэй элидхэл соо эл-дэб зэргэсүүлгэ, монгол угсаатанай арбаад янзын бэшэгүүд тухай, монгол үзэгэй дурад-хал бэшэгүүдэй хэлэн, удха зохёолой онсо зорилго, түхэл болон хэлбэри харуулагдаа. Ехэ хуралдаан гуманитарна ухаанай, хэлэ бэшэг шэнжэлэгшэдтэ, уран зохёол, түүхэ шудалагшадта, соёл шэнжэлэгшэдтэ, багша-нарта, аспирантуудта, мүн оюутадта маша ехэ һонирхолтой болоно. Тиимэхээ арад бүхэн тон зүбөөр ойлгоходоо өөрын соёлой үзэл суртаалай дамжуулга, угаа залгагшад-

та, уг гарбалай соёл холбогшодто маша ехэ үүргэ дүүргэхэ гэхэн Ехэ хурал болоно.

Нэгэ гүрэн соо хамтын нэгэ хэлэндэ һураха ехэ хүндэ хэрэг бэшэ, тэрэ гүрэнэй хамтын хэлэ мэдээд, ондоо арадуудай соёл ойлгохо бэрхэшээл бэшэ. Бэрхэшээл болбол зүрхэ сэдхэлээрээ, аяг зангаараа тэрэ хари хэлэндэ шунгажа орохонь, бүхы соёл ойл-гожо орохонь ехэ хэсүү байна. Энэ хэрэгтэ уг унгийн дадал, сэдхэлэй гүнзгы нюуса тэрэндэ наалта болоно. Хүн түрэлтэн бэе бээ тон досоохи нарибшалһан шэнжэлхэ боложо, хари хэлыг гэнтэ сээжэлдхэн дээрэхээ ойлгодог болохогүй, харин эхэ хэ-лээ, түрэлхийн уг унгиһаа боложо ойлго-дог болоно. Хүн бүхэн бэе бээ ойлгохын тула нэгэ хэлэн дээрэ хэлсэхэ, нэгэ адли сэдх-хэлтэй байха ёһотой. Тиимэхээ энэ Ехэ ху-ралда Монгол туургата арадуудай тү-лөөлэгшэд шэнжэлхэ ухаанай эхэ булаг ойл-голсохын тула Монгол, Хитад, Ород, Энэд-хэг, Швеци уласай хамта дээрэ жараад эр-дэмтэдэй элидхэл табигдаа. Эдэ эрдэмтэдэй элидхэлнүүд ехэ удха түгэлдэр байгаа, нэр-лэбэл: Хүхэ Хотын Дотор Монголой Ехэ

хургуулийн профессорнууд Даваадагба, Б.Бадма-Одсар, Алатан, Бээжин хотын Ниигэмэй шэнжэлхэ ухаанай Академиин Үндэһэтэнэй судлалай ба хүнэй судлалай хүрэлэн (Институт антропологии и этно-логии Академии общественных наук КНР) проф. Сэцэн Чаокэту, Хүхэ, Б.Улаан, Хар-бин хотын Хэйлунцзянай Ехэ хургуулийн Манжа судлалай Эрдэм шэнжэлгын хүрэлэнэй (Институт маньчжуроведения) проф. Хасбаатар, Алатан, Хайлар хотын Хүлүнбуирай Дээдэ хургуулийн проф. Хас-туяа, Сыренбату, Бенджамин Броссиг Стокгольмын Ехэ хургуулийн, Варанаси хотын Түгэд судлалай Ехэ хургуулийн Лоб-сан Норбу Шастри, Монголой проф. Д.Сумъяа, Москва хотын Дорно зүгэй шэн-жэлгын хүрэлэнэй Орлова К.В., Хэлэ бэ-шэгэй шэнжэлгын хүрэлэнэй Дамбуева П.П., С-Петербургын Дорно зүгэй шэнжэ-лгын хүрэлэнэй Митруев Б.Л., Улаан-Удын профессорнууд Шагдаров Л.Д., Чи-митдоржиев Ш.Б., Дырхеева Г.А., Хундае-ва Е.О., Шагдарова Д.Л., Санжина Д.Д., Дампилова Л.С., баһа Улаан-Үдэ, Эрхүү,

Шэтэ хотын бэшэ олон эрдэмтэд.

Гадаадын олон айлшадые Буряад ара-дай ажабайдалтай танилсуулжа, һонир-хуулжа, тэдэндэ гоё хайхан хатар наада, концерт харуулжа, ипподром дээрэ эрын гурбан наадан – мори урилдаан, хур хар-балган, бүхэ барилдаан харуулаа.

Энэ олон уласай монголшо эрдэмтэдэй хуралай удха шанар болбол бүхы дэлхэйн монгол түрэлэй 10 сая арадуудыг нэгдэхэ, эмхидхэхэ, эрдэм бэлиг, соёл урлал, шада-бари дүршэлэй оньһон арга боломжо, тэ-рэниие бүтээн байгуулга, зохёон тогтоолго дамжуулха, мүн аралжаа наймаа хамтаруу-лан уламжалан дээшлүүлхэ, бэе бэстээ ан-далдаха гэхэн болоно. Ехэл урин, нарин, ураншье, налгай, баян, уянгатай хайхан монгол хэлэнэй аялга доро сэдхэлээ хамта-раа, зүрхэнэйнгөө хайлашатар бүхы шаг-нагшад эдэ үдэрнүүдыг үнгэргэбэ.

Ж.ДОРЖИЕВА,
педагогикын эрдэмэй
кандидат.

Хүн бүхэн тоонтотой ханаандаа дээрэ үргэн ябаха шухала. Тиймэ хүнүүдэй нэгэн болохо талаан бэлгтэй, уран гартай, урагшаа ханаатай Надя Сон (Батомункуева) болоно.

Түүхэ домог элбэгтэй, талаан бэлгтэй хүбүүд, басагадтай Таптаанай газарта оршодог, Аса-Шэбэр тоонтотой дайнай ба ажалай ветерануудай Батомунхын Сэрэнэй ба Дамдинай Цыбегмидэй гэр бүлдэ арбан нэгэн үхибүүдэй арбадахи үхибүүнийнь боложо, 1968 ондо Надя (Жаргалма) түрэнхэн намтартай. Таптаанайнгаа хургуулида хуража байхан сагшаа хойшо зурахадаа бэрхэ байхан. Надя багаһаа хойшо заблаһан хэрэгээ заабол дүүргэхэ гэжэ оролдодог болоо. Амжалттайгаар хургуулиа дүүргээд, Буряадай багшанарай колледждо (Бурятский педагогический колледж) уран зурагай (худграф) багшын мэргэжлэтэй болоо. Тийгээд түрэл хургуулидаа, Таптаанай нютагтаа, Алханын дунда хургуулида уран зурагай багшаар хүдэлжэ, үхибүүдэй талаан бэлгтэй хүг-жэлтэдэ ехэхэн цүлөө үзүүлэ.

Хатуу шэрүүн 90-ээд ондо Шэтэ ошожо, олон ажал туршаа. Тэндэл

Эльгэ зүрхэндэмнай эгээ дүтэ, «хүйһөөр» мэтэ нягта холбоотой ямар газар дэлхэйдэ бин юм? Хүсэ шадал нэмээдэг? (Бага балшар наһа ханууддаг? Аба эжы, ахай абгайнай, үетэн нүхэдшье ханагдана...) Шэдитэ үзэгдэлтэй ямаршье дэлхэйн хуби байгаашье хаань, харин энээхэн газархан өөр руугаа татажал татажал ходо байдаг. Удаан сагай туршада холо ойро ябабал, үдэрэй ханаан, хүнийн зүүдэн болгодог. Энээхэн газархан – нангин тоонтотой болоно.

ошожо, Надийн ошоогүйб гэһэн ханаань тэгшэлжэ, зорюута хүрөөд буулгаа.

Тэрэнэй удаа сурбалжалагшад Надийн бага балшар наһанайн суг хамта нүхэсэһэн басагадтайн түрэл хургуули соо уулзаа. Бээрээ уулзабал, гоё хэн хаш. Тээд иигээд уулзаһанын ехэ баяртай байха бэшэ гү? Басагадтай Надя тухайгаа дулааншье, һониншье ушарнуудыс ханана. Жэшээлхэдэ, ханын газетэ хэжэ, ходо түрүү хуури эзэлдэгэ хөөрэнэ. Ехэнхи үүргын Надийн дүүргэһье хэлсэнэ. Тийһээр орой болобо.

Июлийн 11-дэ байгаалийн һонирхолто Буддын шажанганай нангинаар шүтэдэг, үзэсхэлэнтэ һайхан газарнуудай нэгэн болохо аршаан ухатай Алхана уула Надийн лэ зорилго дүүргэн ошоо. «Димшэг», «Нара хажад», «Үүдэн сүм», «Зүрхэн шулуун», «Эхын умай»... Дэлхэйн олон гүрэндэ хэр ябаашье хаа, нимэ байгаалийн үзэгдэл хараагүй байханаа гэршэлэн, камерадаа тодоор буулгаа.

Холын айлшад, түрэлхид хадаһаа хэды эсэжэ буугаашье хаа, аршаанай хүүюунүүдтэ, эм домто Алханын аршаанда «со-

Сон Иль гэжэ нэрэтэй солонгос хүнтэй танилсаа. Хуби заяагаа нийлжэ, суг Дарима, Соел, Мэргэн, Сарана гэжэ нэрэтэй дүрбэн үри бэснэрые Солонгос гүрэнэй Сеул хотодо үндэлгэнэ. Дарима, ехэ басагадтай, Солонгосто (ЮК) хургуули дүүргээ, таэквондоогоор хара бүхэтэй болонхой, Канадада болоһон мүрсөөндэ хабаадаа. Соел Мэргэн хоер хүбүүднй аха классай хурагшад, волейболой сборнодо ороно. Одхон Сарана басаганин сээрлигтэ ябана.

Аяар табан жэлэй туршада али нэгэн шалтагаанаар Солонгос гүрэнһөө тоонто нютагаа Надя гэр бүлэтээс ержэ шадаагүй. Сээжэнь уйтараад, зүрхэнийн хүмэрээд байһандал болоходо, тоонто тухайгаа холо гүнзэгы хадагалаад ябаһан ханаан зорилгоёо дэлгэрэнгүйгээр бэшэ. Тэрэнээ «Кэбин-эс» (KBC) телеканалай «Люин Эйше» гү, али оршуулхад «Любовь в Азии» гэхэн программада эльгээгээ. Телевиденин ажалшад бэшэгын уншажа һонирхоод, аза талаантай Агын тойрог ошожо, зорилго-бэшэгын ёһоор тоонто нютагын, түрэл гаралын, үетэн нүхэдынь буулгахаа продюсер На Пайкион, оператор Ю Пинун, оршуулагша Сим Кю гурбан эрээ.

Июлийн 8-най үдэр Забайкалийн хизаарай түб болохо Шэтэ хотодо буужа, нүхэр Ильтэй ха-

луун уулзалгын газарын буулгаа.

Үглөөдэрын, июлийн 9-дэ, «табанхан эхитэй, түхэрээн сагаан» Таптаанайн Саханай Баян Сагаан хоерой дундуур, «үүдээр» ороһондол буужа ерээ. Буддын шажанай адистай «Шулуу Маанин» тэндэ аха захатан болохо нагасанарын: Владимир, Янжма, Жанчибонтоной гэр бүлэ Ага тосхонһоо, Намжилма абгайн Дулдаргаһаа, Цырендулма абгайн Пүдэнтэ нютагһаа, эгшэнэрын зорихо ерээд, монгол угсаатанайнгаа эртэ урда сагһаа сахижа ябаһан ёһо гуримаар хүндэтэ айлшадтаа алда хадагаа барижа, сагаан эдээнэй дээрэ угтажа абаа.

Тэндэһээ 10 гаран модоной газарта үбгэ эсэгэнэрын үргэжэ, шүтэжэ ябаһан тоонтонь Аса-Шэбэр гэжэ нэршэһэн. Тойроод харахада, нюдэ хужарлама элдэб янзын сээгүүд, эм домдо ородог ургамалнууд дэлгээдлэнхэй. Хари гүрэндэ лаб лэ дайралдадаггүй зүрхэ татама үнэр анхилна. Эндэ тэндэ Бурханай табисууртай элдэб шумуул, шубуудшье үзэгдэнэ. Эндэһээл эхи абаһан Буддын шажан Ази түбийн арадуудыс нэгдүүлэн, эб найрамдалай түлөө ехэхэн оролдолго гаргаһан XIX бандида хамба лама Жамбал-Доржо Гомбосовой субарга хүрээгэ гооолоод, һү сайгаа үргөөд, һунажа мүргөөд, сэдхэлнай баясана. Эдэ бүгэдыс солонгос сурбалжалагшад буулгажал ябана.

Тээ саана, Сэнгэдэ хадын бооридо, буряад арадайнгаа элдэб янзын үнгэтэ дэгэл тэрилтэй олон тоото абгай ахайнарын, аша эээнэрын хүхижэ, халуунаар угтан абана. Орон нютагтаа, гуламтаа үргөөд байнхай. Өөрөө байгаа хаа, тоонтодоо бээрээ үргэхэл аабза, хүлбэрөөдшье абаа хаань ямар хайн байха һэм?

Аяга сайгаар ундаа харяан, сагаан эдээн табатһаа булта ама хүрөөд, олоороо сугларһан түрэл түтүмүүд хүхижэ, дуугаа дуулалдан, наадажа сэнгээд. Холын айлшаднай тэрэ боложо байһые

дууһан буулгажа, һонирхожо байһан. Нээрээшье, сохор наадамнай урданһаа хойшо сэржэ дүүргэдэг үүргэнь хуушараагүй бшуу. Бидэниие гар гараарнь барилсуулжа, эбтэй эсэжэ, бүри дүтэ нэгэ жэгдэ зүрхэнэй сохисотой болгоно гэшэ гү гэжэ ханахаар. Элдэб янзын наадануудай дунда «Алта нюулга» гэхэн наадамнай хурдан бэрхыс элирүүлхэһээ гадна, талаан бэлгтэй хүнүүдыс элирүүлээ. Баригдаһан лэ хүн өөрөө дуугаа дуулжа гү, шүлэгөө хэлэжэ гү, хатар наада харуулжа гү бэлэг болгон барина.

Тэрэнэй удаа бултадаа аба эжынэйнь олохон жэлэй туршада хүүгэдэ үндылгэһэн гал гуламтадань ерээбди. Гэртэнь ороходомнай, буряадай сахидаг ёһоор бурхан дэлгээтэй. Ханадань аба эжы хоеройн зураг байна. Надийн үни зураһан пейзаж үлгөөтэй шэгээрээ. Ханза шэрдэһэнийн гэр бараа гоёоһоор зандаа. Тэг дунда абгайнай, дүүнэрын элбэг стол хүлээн бэлдээ.

Солонгос гүрэндэ олон янзын эдээн байһан лэ байха. Тээд түрэл нютагай, багаһаа хойшо эднээн эдээнэнь хоморой хомор бшуу. Хажуудамнай байхадань, бидэ тиймэ ехээр сэгнэдэгшьегүй гэшэбди. Харин хэды саг соо бидэ эрээлжэ, хошхоног, дала хабһа, амтан бууза, аарса тараг эднэгүй ябажа шадаха гэшэбди? Лаб лэ табан жэл тэсэжэ шадахагүйбди гэжэ хананаб. Аяар табан жэлэй туршада оройдоошье эдэсгүй эдэсгээ шүлһэ гараммаар, ехэ гэгшээр эдихээ ханашаһан Надя бэшэг соогоо захяа. Тэрэ захяаень дүүргэхынгээ түлөө аяар хоер хони гэртэхинийн бэлдээ. Оролдоол гэшэ. Хони гаргажа ажаллаа. Хониной төөлэй бэлдээ. Эрээлжэ, шуһа шухажа, бүгэдөөрөө һуужа, амтархажа эдихыень буулгаа. Надя гэр бүлэтээ байһандал шүлһөө гаргажа байжа харахал байха.

Үдэш орой болоходо, сурбалжалагшад тоонтосо тойроод байһан түрэл гаралыс, бултыемнай телевизорэй урда жэрытэр һуулгаба. Нагасанарын, хуряахайтанин, ахай абгайнарын: Света, Бальжит, Сэсэгма, Лариса, Мүнхэ, Жаргал ба олон аша эзэн нэр суглараа. Солонгос гүрэндэ буулгаһан ажалаа дуралхаба. Тэрэниин кино хараһантай адли: сурбалжалагшад оройдоошье дуугарнашьегүй, Надийн гэр бүлын юрын ажабайдал эли тодоор харуулаа. Иль нүхэрэйн ажал. Надийн ажал. Тэрэ холо ошожо, Надя нютаг гүрэнөө оройдоошье мартаагүй. Сеул хотодо Ород гүрэнэй заабылагшаар гү, али ородоор хэлэ-

бэл, инструктораар ажаллана. Манай гүрэн түрын ёһо заншал, соел болбосорол (культура, обычаи) Солонгос гүрэндэ ажаһуудаг хүнүүдтэ таарамжатайгаар харуулжа, ойлгуулжа үгэнэ. Даримын таэквондоогоор занятын үс. Хоер хүбүүдэй волейболой тренировка. «Россия» гэхэн футболкошье ехэ хайшаагдана.

«Табан жэл табан лэ үдэр шэнгээр үнгэршөө...» - гэжэ Надя видео-бэшгэ соогоо хэлэнэ. Хари гүрэндэ байжа, аба эжы хоероо аргагүй ехээр ханаа, аба эжыгээ зураа. Үхибүүдын ондоо гүрэндэ байгаашье хаа, түрэл хэлээ, ёһо гуримаа алдаагүй, түрэл нютагаа, Росси гүрэнөө ходо ханана. Хөөрхэд даа! Удаан сагай туршада хараагүй байһанһаа гү, баярланһаа гү, хайрланһаа гү холо нюугдаатай байһан нелбоһод нэгэ-нэгээр хасар дээгүүр мухарилдаһана. Видео-бэшгэ эльгээгээбди.

Надя Солонгос гүрэнһөө хүн бүхэндэ тааруулан бэлэг эльгээгээ. Үндэр наһата аха захатандаа зөөлэншье, дулаханшье хубсаһа, абгайнартаа нюур гараа будахын косметикэ, ахайнартаа тараагаа, залуу басагадта тэндэхи гуталхануудыс, багашууд саахар, конфетэ эльгээгээ. Бултадаа баярлаабди.

Тийһээр байтарнай, унтахаар орой болоһоно. Үглөөгүүр эртэ июлийн 10-да Агын дасанай Баир ламбагайе залажа, тус-тустань, гэр бүлэдэнь болон орон дэлхэе хамгаалжа байхын түлөө Сахюусанай хурал уншуулаа. «Аахарай, аахарай, аахарай». «Пайн заяан оршоой! Панаһан хэрэг номой ёһоор бүтэһэй!» гэжэ үнэн сэхээр захинабди.

Үдэһөө хойшо Таптаанайгаа бусажа, аба эжы хоеройн хүүр

хюулжа», эсэһэнээш мартажархина.

Солонгос сурбалжалагшад бэшгэ-зорилгынь дүүргэжэ, буряад угсаатанай нэгэ багахан хубитай танилсаад, ехэ баяртай гэртээ бусаба. Ошожо буулгаһанаа ганса Солонгостоо харуулха бэшэ, бүхы дэлхэйдэ харуулха бээ. Иймэл даа, нэгэхэн юрын лэ буряад басаганай бүхы зүрхөөрөө ханаха газархан.

Тоонто! Хүн түрэлтэн боложо мүндэлөөд байхадаа, тоонто нютагаа, аба эжыгээ, аха дүүнэрээ, үетэн нүхэдөө дурсан ханан байгдана. Урдандаа хадамда гараһан басаган гү, ямар нэгэ шалтагаанаар ошоһон хүн гү тоонто нютагаа хэды ханаашье хаа, хараха шадалгүй байһан. Харин мүнөө олон онһото технологиин: телевизор, компьютер, Интернет, «3D» (үнэн хараһан мэтэ болгодог юмэн) ба гэхэ мэтын бии болоһоор, зүрхэндэ эгээ дүтэ үзэгдэл харажашье, бэшэжэ буулгажашье шадахаар болобо. Гэнтэ гэрээ ханаа хаа, гансахан киноко дараад лэ харахада болохо. Тээд Буддын шажанай ёһоор, бээрээ хэһэн буян эгээ дээрэ сэнгэй. Хэн шини орондо тоонтодо үргэжэл байха юм? Хэн шэний орондо тоонтодоо хүлбэржэ абаха? Хэн тоонтынгоо гайхамшагта газараар ябаха? Сугтаа түрэл гаралтаа эбтэй эетэй наада зугаа эмхидхэн, амтатай эрээлжэ хошхоног орондотнай хэн эдихэб? Өөрөө ябабал, дээрээ бэшэ гү?!

Нангин тоонто таанарыс халуунаар угтан хүлээн!

Арюна МАТХЕЕВА.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Надя Иль нүхэртээ; 4 үри хүүгэдын.

Гэр бүлын альбомһоо.

Понедельник, 30

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00	«ДОБРОЕ УТРО»
10.00	13.00, 16.00 НОВОСТИ
10.05	«ЖИТЬ ЗДОРОВО!»
11.10	МАЛАХОВ +
12.20	КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА
13.20	МОДНЫЙ ПРИГОВОР
14.20	«ДЕТЕКТИВЫ»
15.00	ДРУГИЕ НОВОСТИ
15.20	ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ
16.20	«ХОЧУ ЗНАТЬ» С МИХАИЛОМ ШИР-ВИНДОМ
16.50	Т/С «ОБРУЧАЛЬНОЕ КОЛЬЦО»
17.50	ФЕДЕРАЛЬНЫЙ СУДЬЯ
19.00	ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ
19.20	Т/С «СЛЕД»
20.00	«ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!»
21.00	«ЖДИ МЕНЯ»
22.00	«ВРЕМЯ»
22.30	Т/С «СЕМЕЙНЫЙ ДОМ»
23.30	«ДОРОГИ. ВСЕ ПРОТИВ ВСЕХ»
00.30	НОЧНЫЕ НОВОСТИ
00.50	НА НОЧЬ ГЛЯДЯ
01.40	Х/Ф «МЕДАЛЬОН»
03.20	Х/Ф «СУП»
05.20	«ДЕТЕКТИВЫ»

«РОССИЯ»

06.00	УТРО РОССИИ
06.07	06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
10.05	ТОК-ШОУ «О САМОМ ГЛАВНОМ»
12.00	15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.30	ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
12.50	Т/С «МАРШРУТ МИЛОСЕРДИЯ»
13.45	«ФОРМУЛА ЛЮБВИ». ТОК-ШОУ
14.45	ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
15.25	ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
15.45	«НАСТОЯЩАЯ ЖИЗНЬ»
16.35	Т/С «КАМЕНСКАЯ»
17.30	Т/С «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
18.15	ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
18.35	Т/С «ДВОРИК»
19.05	Т/С «ЕФРОСИНЯ»
20.00	Т/С «СЛОВО ЖЕНЩИНЕ»
21.30	ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
21.50	СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!
22.00	Т/С «ЗЕМСКИЙ ДОКТОР»

Вторник, 31

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00	«ДОБРОЕ УТРО»
10.00	13.00, 16.00 НОВОСТИ
10.05	«ЖИТЬ ЗДОРОВО!»
11.10	МАЛАХОВ +
12.20	КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА
13.20	МОДНЫЙ ПРИГОВОР
14.20	«ДЕТЕКТИВЫ»
15.00	ДРУГИЕ НОВОСТИ
15.20	ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ
16.20	«ХОЧУ ЗНАТЬ» С МИХАИЛОМ ШИР-ВИНДОМ
16.50	Т/С «ОБРУЧАЛЬНОЕ КОЛЬЦО»
17.50	ФЕДЕРАЛЬНЫЙ СУДЬЯ
19.00	ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ
19.20	Т/С «СЛЕД»
20.00	«ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!»
21.00	«ПУСТЬ ГОВОРЯТ»
22.00	«ВРЕМЯ»
22.30	Т/С «СЕМЕЙНЫЙ ДОМ»
23.30	«ТАЙНЫЙ СВИДЕТЕЛЬ»
00.30	НОЧНЫЕ НОВОСТИ
00.50	НА НОЧЬ ГЛЯДЯ
01.40	Х/Ф «ФАЛЬШИВОМОНЕТЧИКИ»
03.40	Х/Ф «ЧАЙ С МУССОЛИНИ»

«РОССИЯ»

06.00	УТРО РОССИИ
06.07	06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
10.05	ТОК-ШОУ «О САМОМ ГЛАВНОМ»
12.00	15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.30	ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
12.50	Т/С «МАРШРУТ МИЛОСЕРДИЯ»
13.45	«ФОРМУЛА ЛЮБВИ». ТОК-ШОУ
14.45	ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
15.25	ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
15.45	«НАСТОЯЩАЯ ЖИЗНЬ»
16.35	Т/С «КАМЕНСКАЯ»
17.30	Т/С «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
18.15	ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
18.35	Т/С «ДВОРИК»
19.05	Т/С «ЕФРОСИНЯ»
20.00	Т/С «СЛОВО ЖЕНЩИНЕ»
21.30	ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
21.50	СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!
22.00	Т/С «СУДЬБЫ ЗАГАДОЧНОЕ ЗАВТРА»
00.50	ВЕСТИ +
01.10	Х/Ф «АЛЕКС И ЭММА»
03.00	«КИНЕКОП». «КИНОФЕСТИВАЛЬ В ЛОКАРНО»

КУЛЬТУРА

07.30	КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»
11.00	16.30, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.20	20.45 «В ГЛАВНОЙ РОЛИ...»

22.55	Т/С «СУДЬБЫ ЗАГАДОЧНОЕ ЗАВТРА»
00.50	ВЕСТИ +
01.10	Х/Ф «ПОВЕСТЬ НЕПОГАШЕННОЙ ЛУНЫ»
02.40	Х/Ф «СМЕРТЕЛЬНЫЙ УДАР»

КУЛЬТУРА

08.00	КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»
11.00	16.30, 20.30, 00.40 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.20	«КТО ТАМ...»
11.55	Х/Ф «ИНТЕРМЕЦЦО»
13.25	Д/Ф «ХОР ЖАРОВА»
13.55	ЛИНИЯ ЖИЗНИ. И. РОДНИНА
14.50	«МУЗЕЙ ШЕЛБУРНА. ОДЕЯЛА, СШИТЫЕ С ЛЮБОВЬЮ»
15.20	МУЗ/Ф «ЛЮБИМЫЕ ЖЕНЩИНЫ»
16.40	Х/Ф «ГОСТЬЯ ИЗ БУДУЩЕГО»
17.45	М/Ф «В ГОСТЯХ У ГНОМОВ»
18.05	ЭПИЗОДЫ. Б. ДИОДОРОВ
18.45	«ЗВЕЗДНЫЕ ДУЭТЫ»
19.35	Д/С «ГОЛАЯ НАУКА». «ОКЕАНСКИЕ ГЛУБИНЫ»
20.45	«В ГЛАВНОЙ РОЛИ...»
21.05	«САТИ. НЕСКУЧНАЯ КЛАССИКА...»
21.45	ОСТРОВА. Г. ГОРИН
22.25	02.55 АКАДЕМИА. ЛЕВ ЗЕЛЕНЬКИЙ.
23.10	«СОЛНЕЧНАЯ ИМПЕРИЯ»
23.40	«СЛАВА ВЯЧЕСЛАВА ТИХОНОВА»
01.05	Д/Ф «У НАС ЗДЕСЬ КАК САД, НИКАКОЙ ПЕЧАЛИ...»
02.40	Х/Ф «ДЕНЬ ПОЛНОЛУНИИ»
03.40	Д/Ф «ПЕРСЕПОЛЬ. ЖИЗНЬ В ЦЕНТРЕ ИМПЕРИИ»
03.40	А. БОРОДИН. «ПОЛОВЕЦКИЕ ПЛЯСКИ» ИЗ ОПЕРЫ «КНЯЗЬ ИГОРЬ»

АРИГУС

07.00	«НЕОБЪЯСНИМО, НО ФАКТ». ПОГОДА
08.00	«ТАКСИ». ПОГОДА
08.30	«УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ»
08.45	РЕОРЛЕ'S-НОВОСТИ. ПОГОДА
09.00	М/СМ/С «КАК ГОВОРЯТ ДЖИНДЖЕР»
09.30	«КОМЕДИ-КЛАБ»
10.30	18.30, 20.30 Т/С «УНИВЕР»
11.30	Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
12.30	«ПРИКЛЮЧЕНИЯ ДЖИММИ НЕЙРОНА»
13.30	М/Ф «ЖИЗНЬ И ПРИКЛЮЧЕНИЯ РОБОТА-ПОДРОСТКА»
14.00	«УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ»
14.15	РЕОРЛЕ'S-НОВОСТИ
14.20	М/Ф
14.30	ЖЕНСКАЯ ЛИГА
15.00	Х/Ф «ОБИТЕЛЬ ЗЛА-2»
17.00	Т/С «ДНЕВНИКИ ВАМПИРА»
18.00	Т/С «ЛЮБОВЬ НА РАЙОНЕ»
19.00	УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ
19.15	РЕОРЛЕ'S-НОВОСТИ. ПОГОДА
19.20	МИР НА ЛАДОНИ

• ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ •

11.45	Х/Ф «ДОН КИХОТ»
13.20	Д/Ф «МЕДНАЯ БАБУШКА»
13.50	Д/С «ГОЛАЯ НАУКА». «ОКЕАНСКИЕ ГЛУБИНЫ»
14.40	ПЯТОЕ ИЗМЕРЕНИЕ
15.10	Т/С «ДЕНЬ ЗА ДНЕМ»
16.40	Х/Ф «ГОСТЬЯ ИЗ БУДУЩЕГО»
17.45	Д/С «ОБЕЗЬЯНЫ-ВОРИШКИ». «ПАРШИВАЯ ОВЦА»
18.15	«СЛАВА ВЯЧЕСЛАВА ТИХОНОВА»
18.45	«ЗВЕЗДНЫЕ ДУЭТЫ»
19.35	Д/С «ГОЛАЯ НАУКА». «МОЛНИЯ»
21.05	ВЛАСТЬ ФАКТА
21.45	БОЛЬШЕ, ЧЕМ ЛЮБОВЬ
22.25	02.55 АКАДЕМИА. ЛЕВ ЗЕЛЕНЬКИЙ.
23.10	«СОЛНЕЧНАЯ ИМПЕРИЯ»
23.40	«СЛАВА ВЯЧЕСЛАВА ТИХОНОВА»
00.50	Д/Ф «БОЛЬШАЯ ВЫСТАВКА ПЯТЬДЕСЯТ ДЕВЯТОГО»
02.35	Х/Ф «ОТЧАЯННЫЕ РОМАНТИКИ»
03.40	ВАЛЬСЫ Д. ШОСТАКОВИЧА ИЗ МУЗЫКИ К КИНОФИЛЬМАМ
03.40	Д/Ф «ОРУ-ПРЕТУ. ЧЕРНОЕ ЗОЛОТО БРАЗИЛИИ»

АРИГУС

07.00	«НЕОБЪЯСНИМО, НО ФАКТ». ПОГОДА
08.00	«ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
08.30	«УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ»
08.45	РЕОРЛЕ'S-НОВОСТИ. ПОГОДА
09.00	«ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»
09.30	«КОМЕДИ-КЛАБ»
10.30	18.30, 20.30 Т/С «УНИВЕР»
11.30	Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
12.30	«ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»
13.00	«ПРИКЛЮЧЕНИЯ ДЖИММИ НЕЙРОНА»
13.30	М/Ф «ЖИЗНЬ И ПРИКЛЮЧЕНИЯ РОБОТА-ПОДРОСТКА»
14.00	«УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ»
14.15	РЕОРЛЕ'S-НОВОСТИ
14.20	МИР НА ЛАДОНИ
14.30	ЖЕНСКАЯ ЛИГА
15.00	Х/Ф «КИНОСВИДАНИЕ»
16.20	ЖЕНСКАЯ ЛИГА
17.00	Т/С «ДНЕВНИКИ ВАМПИРА»
18.00	Т/С «ЛЮБОВЬ НА РАЙОНЕ»
19.00	УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ
19.15	РЕОРЛЕ'S-НОВОСТИ. ПОГОДА
19.30	«ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»
20.00	Т/С «ИНТЕРНЫ»
21.00	Х/Ф «ПЕНЕЛОПА»
23.00	«ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
23.30	«ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ»
00.30	«ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»
01.00	«КОМЕДИ-КЛАБ»

19.30	«ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»
20.00	Т/С «ИНТЕРНЫ»
21.00	Х/Ф «КИНОСВИДАНИЕ»
23.00	«ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
23.30	«ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ»
00.30	«ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»
01.00	«КОМЕДИ-КЛАБ»

ТИВИКОМ

06.30	ВО САДУ ЛИ В ОГОРОДЕ
07.00	17.00 Т/С «СЕКРЕТНАЯ ЖИЗНЬ ОБЫДЕННЫХ ВЕЩЕЙ»
08.00	Х/Ф «ПО ГЛАВНОЙ УЛИЦЕ С ОРКЕСТРОМ»
09.40	«НЕРАССКАЗАННЫЕ ИСТОРИИ О ЖИВОТНЫХ»
10.10	М/Ф «КРОТ»
10.30	02.20 Т/С «КОРРИДА»
13.00	Х/Ф «ЧАСОВОЙ МЕХАНИЗМ»
15.00	Т/С «МОЯ СЕМЬЯ»
15.30	М/Ф
16.00	М/С «АРЕНА АНГЕЛОВ»
16.30	21.00 Т/С «ПУТЕШЕСТВИЕ ВОКРУГ СВЕТА»
17.55	Т/С «ТЕРПЕНИЕ МЕГРЕ»
19.00	ГОРЯЧАЯ ЛИНИЯ
19.30	НОВОСТИ ДНЯ
20.00	Т/С «ПУЛЯ-ДУРА. АГЕНТ ДЛЯ НАСЛЕДНИЦЫ»
21.30	НОВОСТИ ДНЯ
22.00	Т/С «НЕВИНОВЕН»
23.00	НОВОСТИ ДНЯ
23.30	ГОРЯЧАЯ ЛИНИЯ
00.00	Х/Ф «МИМИНО»
01.50	НОВОСТИ ДНЯ
04.30	«СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ»

СТС «БАЙКАЛ»

18.50	20.05, 21.55, 22.30, 23.20, 00.05, 00.50, 01.50 ПОГОДА
06.00	М/С «ТРАНСФОРМЕРЫ. АРМАДА»
06.55	М/С «СМЕШАРИКИ»
07.00	М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И ЕГО ДРУЗЕЙ»
07.30	ГАЛИЛЕО
08.30	23.50 6 КАДРОВ
09.00	13.30, 18.30, 00.00 ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ
09.30	12.00, 15.30, 19.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
10.00	ГАЛИЛЕО
14.00	М/С «РОСОМАХА И ЛЮДИ ИКС»
14.30	М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И ЕГО ДРУЗЕЙ»
16.30	Т/С «РАНЕТКИ»
17.30	ГАЛИЛЕО
19.00	Т/С «ДАЕШЬ, МОЛОДЕЖЬ!»
20.30	Т/С «ВОРОНИНЫ»
21.00	Т/С «МАРГОША»
22.00	Х/Ф «НА ИГРЕ»
00.30	Д/Ф «ИСТОРИЯ РОССИЙСКОГО ШОУ-БИЗНЕСА»

ТИВИКОМ

06.30	ГОРЯЧАЯ ЛИНИЯ
07.00	НОВОСТИ ДНЯ
07.30	«НЕРАССКАЗАННЫЕ ИСТОРИИ О ЖИВОТНЫХ»
08.00	17.00 Т/С «СЕКРЕТНАЯ ЖИЗНЬ ОБЫДЕННЫХ ВЕЩЕЙ»
09.10	«СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ»
09.30	НОВОСТИ ДНЯ
10.00	М/Ф «КРОТ»
10.30	«НЕРАССКАЗАННЫЕ ИСТОРИИ О ЖИВОТНЫХ»
11.00	02.00 Т/С «КОРРИДА»
12.30	НОВОСТИ ДНЯ
13.00	«СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ»
13.15	Х/Ф «ОГРАБЛЕНИЕ НА БЭЙКЕР СТРИТ»
15.00	Т/С «МОЯ СЕМЬЯ»
15.30	М/Ф
16.00	М/С «АРЕНА АНГЕЛОВ»
16.30	21.00 Т/С «ПУТЕШЕСТВИЕ ВОКРУГ СВЕТА»
18.00	Т/С «ТЕРПЕНИЕ МЕГРЕ»
19.00	«ОТКРЫТЫЙ ГОРОД»
19.30	НОВОСТИ ДНЯ
20.00	Т/С «ПУЛЯ-ДУРА. АГЕНТ ДЛЯ НАСЛЕДНИЦЫ»
21.30	НОВОСТИ ДНЯ
22.00	Т/С «НЕВИНОВЕН»
23.00	НОВОСТИ ДНЯ
23.30	Х/Ф «ДВОЙНИК»
01.30	НОВОСТИ ДНЯ
04.00	«СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ»

СТС «БАЙКАЛ»

05.55	07.00, 08.05, 09.20, 10.05, 11.15, 18.50, 20.05, 21.55, 22.20, 23.25, 00.05, 00.50, 01.50 ПОГОДА
06.00	М/С «ТРАНСФОРМЕРЫ. АРМАДА»
06.55	М/С «СМЕШАРИКИ»
07.00	М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И ЕГО ДРУЗЕЙ»
07.30	ГАЛИЛЕО
08.30	20.30 Т/С «ВОРОНИНЫ»
09.00	13.30, 18.30, 00.00 ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ
09.30	12.00, 15.30, 19.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
10.00	21.00 Т/С «МАРГОША»
11.00	ГАЛИЛЕО
14.00	М/С «РОСОМАХА И ЛЮДИ ИКС»
14.30	М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И ЕГО ДРУЗЕЙ»
16.30	Т/С «РАНЕТКИ»
17.30	ГАЛИЛЕО
19.00	Т/С «ДАЕШЬ, МОЛОДЕЖЬ!»
22.00	Х/Ф «НА ИГРЕ-2»: «НОВЫЙ УРОВЕНЬ»
23.40	6 КАДРОВ
00.30	ИНФОРМАЦИЯ

01.30	Т/С «ЭВРИКА»
03.15	ТЕХНИЧЕСКИЙ ПЕРЕРЫВ

НТВ

06.55	«НТВ УТРОМ»
09.30	«КУЛИНАРНЫЙ ПОЕДИНОК»
10.30	ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
11.00	14.00, 17.00, 20.00, 00.15 «СЕГОДНЯ»
11.20	ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ. ОБЗОР ЗА НЕДЕЛЮ
12.00	СЛЕДСТВИЕ ВЕЛИКО...
13.00	СУД ПРИСЯЖНЫХ
14.30	Т/С «ЗАКОН И ПОРЯДОК»
16.30	ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
17.30	Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА»
19.30	ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
20.30	Т/С «МОРСКИЕ ДЬЯВОЛЫ»
22.30	Т/С «ГЛУХАРЬ. ПРОДОЛЖЕНИЕ»
00.35	Т/С «ГОРОД СОБЛАЗНОВ»
02.10	ФУТБОЛЬНАЯ НОЧЬ
02.45	Х/Ф «МОЛОДЫЕ И ОПАСНЫЕ-4»
04.55	Т/С «ТЕАТР ОБРЕЧЕННЫХ»

5 КАНАЛ

07.00	Д/С «В ПОИСКАХ ЗАТЕРЯННЫХ МИРОВ»
08.00	Д/С «ВЫДАЮЩИЙСЯ XX ВЕК»
09.00	СЕЙЧАС
09.20	«СУД ВРЕМЕНИ»
10.20	Х/Ф «С ЛЮБИМЫМИ НЕ РАССТАВАЙТЕСЬ»
12.00	СЕЙЧАС
12.20	Х/Ф «ЖЕНЩИНЫ»
14.25	Д/С «ОСТРОВА СОКРОВИЩ»
15.05	Д/Ф «СТАХАНОВ. ЗАБЫТЫЙ ГЕРОЙ»
16.00	СЕЙЧАС
16.20	Х/Ф «СТАВКА БОЛЬШЕ, ЧЕМ ЖИЗНЬ»
17.30	Д/С «САМЫЕ ЗАГАДОЧНЫЕ МЕСТА МИРА»
18.00	ОТКРЫТАЯ СТУДИЯ
19.00	«ПРОГРАММА ПЕРЕДАЧ СВЕТАНЫ СОРОКИНОЙ И АНДРЕЯ МАКСИМОВА»
20.00	СЕЙЧАС
20.30	«РЕАЛЬНЫЙ МИР»
21.00	Д/Ф «ПОСЛЕ ПРЕМЬЕРЫ - РАССТРЕЛ!»
22.00	«СУД ВРЕМЕНИ»
23.00	СЕЙЧАС
23.30	Х/Ф «РАЗОРВАННЫЙ КРУГ»
01.15	«ШАГИ К УСПЕХУ» С А. КАБАЕВОЙ
02.10	«НОЧЬ НА ПЯТОМ»
02.45	Х/Ф «ЕЕ ЗВАЛИ НИКИТА»
05.00	Д/С «ЛАУРЕАТЫ КИНОАКАДЕМИИ. 1972-2001: ДЖУЛИЯ РОБЕРТС, ТОМ КРУЗ, ДАСТИН ХОФФМАН»
05.55	Д/С «В СВЯТОМ ИЕРУСАЛИМЕ»

5 КАНАЛ

06.55	«НТВ УТРОМ»
09.30	«МАМА В БОЛЬШОМ ГОРОДЕ»
10.00	ЧУДО-ЛЮДИ
10.30	ОБОЗР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИС-ШЕСТВИЕ
11.00,	14.00, 17.00, 20.00 «СЕГОДНЯ»
11.20	СПАСАТЕЛИ
12.00	Т/С «УГРО»
13.00	СУД ПРИСЯЖНЫХ
14.30	Т/С «ЗАКОН И ПОРЯДОК»
16.30	ОБОЗР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИС-ШЕСТВИЕ
17.30	Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА»
19.30	ОБОЗР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИС-ШЕСТВИЕ
20.30	СЛЕДСТВИЕ ВЕЛИ....
21.30	ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ. РАССЛЕДОВАНИЕ
21.55	«НТВШНИКИ. «ОТКРОЙТЕ, ПОЛИЦИЯ!»
23.00	Х/Ф «БОМЖИХА-2»
01.00	«ЖЕНСКИЙ ВЗГЛЯД» ЕВГЕНИЙ ЧЕРНЫШЕВ
01.50	Х/Ф «ЗАХОДИ - НЕ БОЙСЯ, ВЫХОДИ - НЕ ПЛАЧЬ...»
03.45	Х/Ф «ДИКАЯ ЯРОСТЬ ТАРЗАНА»
05.05	Т/С «ТЕАТР ОБРЕЧЕННЫХ»

05.55,	07.05, 08.10, 08.50, 10.00, 11.10, 17.15, 19.15, 20.05, 21.50, 22.25, 23.15, 00.55, 01.50 ПОГОДА
06.00	Х/Ф «ДОМОХОЗЯЙКА»
07.50	М/Ф «МЕТЕОР» НА РИНГЕ», «НУ, ПОГОДИ!»
08.20	М/С «СМЕШАРИКИ»
08.30	М/С «ЛЮБИМЫЕ СКАЗКИ»
09.00,	19.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
11.00	ЭТО МОЙ РЕБЕНОК
12.00	Т/С «ВОРОНИНЫ»
14.00	М/С «СЕМЬЯ ПОЧЕМУЧЕК»
14.30	М/С «ТОМ И ДЖЕРРИ.»
16.00	ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ
16.30	Х/Ф «ДВОЙНОЙ ФОРСАЖ»
18.30	6 КАДРОВ
21.00	Х/Ф «ТРОЙНОЙ ФОРСАЖ. ТОКИЙ-СКИЙ ДРИФТ»
23.00	Х/Ф «РЭМБО-2»
00.50	Х/Ф «ПОСЛЕ ПРОЧТЕНИЯ СЖЕЧЬ»
03.00	Х/Ф «КОШКИ-МЫШКИ»
05.00	Т/С «СПАСИБО ЗА ПОКУПКУ!»

07.05	М/С «ЛЮДИ ИКС»: «ЭВОЛЮЦИЯ»
07.55	СКАЗКИ БАЖЕНОВА
08.25	СМОТР
09.00,	11.00, 14.00, 17.00, 20.00 «СЕГОД-
	НЯ»
09.20	ЛОТЕРЕЯ «ЗОЛОТОЙ КЛЮЧ»
09.50	АВИАТОРЫ
10.25	«ЖИВУТ ЖЕ ЛЮДИ!»
11.20	ГЛАВНАЯ ДОРОГА
11.55	«КУЛИНАРНЫЙ ПОЕДИНОК»

07.00	Д/С «ЛУЧШЕЕ ИЗ ГОЛЛИВУДА ВМЕСТЕ С ТАБОМ ХАНТЕРОВ»
08.00	Д/Ф «ТАЙНЫ ДИКОГО ЛОСЯ»
09.00	КЛУБ ЗНАМЕНИТЫХ ХУЛИГАНОВ С ТАТЬЯНОЙ КОТЕГОВОЙ
09.25	М/Ф «ДВЕНАДЦАТЬ МЕСЯЦЕВ», «НУ, ПОГОДИ!»
10.50	Х/Ф «ПРОДАННЫЙ СМЕХ»
13.05	Х/Ф «ДЕЛО БЫЛО В ПЕНЬКОВЕ»
15.05	«ИСТОРИЧЕСКИЕ ХРОНИКИ» С НИКОЛАЕМ СВАНИДЗЕ
16.00	«ЛИЧНЫЕ ВЕЩИ. ВЛАДИСЛАВ ТРЕТЯК»
17.00	СЕЙЧАС
17.30	Х/Ф «МИСС МАРПЛ. С ПОМОЩЬЮ ЗЕРКАЛА»
19.40	Х/Ф «ЮНОСТЬ ПЕТРА»
22.25	Х/Ф «В НАЧАЛЕ СЛАВНЫХ ДЕЛ»
01.10	Х/Ф «БЕШЕНЫЕ ПСЫ»
03.20	Х/Ф «МОТЫЛЕК»
06.10	Д/Ф «СПАСТИ КОНСТАНТИНО- ПОЛЬ»

06.40	М/С «ЛЮДИ ИКС»: «ЭВОЛЮЦИЯ»
07.50	СКАЗКИ БАЖЕНОВА
08.25	«ДИКИЙ МИР» С ТИМОФЕЕМ БАЖЕНОВЫМ
09.00,	11.00, 14.00, 17.00 «СЕГОДНЯ»
09.20	ЛОТЕРЕЯ «РУССКОЕ ЛОТО»
09.45	ИХ НРАВЫ
10.25	ЕДИМ ДОМА
11.20	«ПЕРВАЯ ПЕРЕДАЧА»
12.00	«КРЕМЛЕВСКИЕ ЖЕНЫ». НИНА КУХАРЧУК (ХРУЩЕВА)»
13.00	ДАЧНЫЙ ОТВЕТ
14.25	«СУД ПРИСЯЖНЫХ: ГЛАВНОЕ ДЕЛО»
16.05	СВОЯ ИГРА
17.20	Т/С «ПРЕСТУПЛЕНИЕ БУДЕТ РАСКРЫТО»
18.20	И СНОВА ЗАДРАВСТВУЙТЕ!
19.20	«ОБОЗ ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ. ОБЗОР ЗА НЕДЕЛЮ»

07.00	Д/С «ЛУЧШЕЕ ИЗ ГОЛЛИВУДА ВМЕСТЕ С ТАБОМ ХАНТОМЕР»
08.00	Д/Ф «НЕИЗВЕСТНОЕ ПУТЕШЕСТВИЕ ДАРВИНА»
09.00	М/Ф «ЧУЧЕЛО-МЯУЧЕЛО», «ТЕЛЕВИЗОР КОТА ЛЕОПОЛЬДА», «ПРИКЛЮЧЕНИЯ БАРОНА МЮНХГАУЗЕНА»
09.35	Х/Ф «ПАССАЖИР С «ЭКВАТОРА»
10.55	В НАШУ ГАВАНЬ ЗАХОДИЛИ КОРАБЛИ...
12.00	«СТАГИ К УСПЕХУ» С А. КАБАЕВОЙ
12.55	ИСТОРИИ ИЗ БУДУЩЕГО С МИХАИЛОМ КОВАЛЬЧУКОМ
13.30	«ВСТРЕЧИ НА МОХОВОЙ»
14.30	Х/Ф «КООРДИНАТЫ СМЕРТИ»
16.00	Т/С «ГЕРАКЛ»
19.30	«ГЛАВНОЕ», ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ ПРОГРАММА
20.30	«КАРТИНА МАСЛОМ. ТАК ЖИТЬ НЕЛЬЗЯ, 20 ЛЕТ СПУСТЯ», ВЕДУЩИЙ ДМИТРИЙ БЫКОВ
20.40	Х/Ф «ТАК ЖИТЬ НЕЛЬЗЯ»
22.50	«КАРТИНА МАСЛОМ. ТАК ЖИТЬ НЕЛЬЗЯ, 20 ЛЕТ СПУСТЯ», ВЕДУЩИЙ ДМИТРИЙ БЫКОВ
23.45	Х/Ф «ПРИСТУПИТЬ К ЛИКВИДАЦИИ»
02.20	Х/Ф «ПОПУТЧИК»

«РОССИЯ»

05.40	Х/Ф «СЕГОДНЯ НОВЫЙ АТТРАКЦИОН»
07.30	САМ СЕБЕ РЕЖИССЕР
08.20	Х/Ф «ГАРРИ ПОТТЕР И ТАЙНАЯ КОМНАТА»
11.25	УТРЕННЯЯ ПОЧТА
12.00,	15.00 ВЕСТИ
12.10	ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. НЕДЕЛЯ В ГОРОДЕ

Шуя-Ханда БАЗАРСАДАЕВА: «БИ ТАЛЫН ХҮМБИ»

Улир мойноной сагахан
сэсэгүүд
Ульгэртэш бэшэл даа —
Ононойл эрьедэ,
Унгэрхэн наһанайм
үлзыхэн хаһа
Үндэртэш бэшэл даа -
Ононойл эрьедэ.

Омогорхон ябагша
арюунхан тоонтом.
Ойтойшые бэшэ юм -
нэмжээ тала.
Үтэлжэл ябаһан энээхэн
бэем
Ургаһан юумэл эгээл
эндэ.

Ага нютагай үргэн тала дай-
дада түрэнэн Шуя-Ханда Ба-
зарсадаева талын хүмби гэжэ
омогорхон заатагуй хэлэдэг. Эдир
бага наһанһаа Хүнхэр нютагай
хүдөө талаар ябажа үндһин
хадаа хэзээшье эгээл найханаар
эльгэн тоонтоёо магтадаг зантай.

- Гүнзэнэй Аюшын Базар-
садын Шуя-Ханда басаган 1944
ондо Хүнхэртэ баггар хуасай
омогой Бальжинимын Шагдар
Жамсын Цыбжит хоёрой тон лэ
түрүүшын үринь болоно. Эхэ
эсэгэн 17-18 наһатай ябаа, тэрэ
үеын хатуу сагта худал хобоор
хардуулжа, бөө удаганай уг гар-
балай гэжэ Красноярска хизаар
эльгээгдһэн юм. Сүлүүлхэдээ,
гурба наратай басагаша Шарайд
омогой Базар-Сада Боролдойн
Доржын Нама хоёрто үриез хэ-
хыень үрээжэ үгһэн. Тийхэдэ
нүхэрыннь Япон дайнда байгаа.
Эжынь ажаллаа хаяха аргагүй,
ара нюргандаа үргэлжэ, ороо-
ноной шүлөөр угжажа байгаад
хүн болгоһон гэхэ. Нама абгай
эртэ наһа баража, абатаяа үн-
дһин, хургуули хударта абань
хурганан юм. Базар-Сада ахай
минии аба — Жадамбын Гасаран
аха дүүгүй хүбүүд байһан, - гэжэ
Шуя-Ханда Базарсадаева ба-
гаһаань мэдэхэ Аюша Жадам-

баевич Лхасаранов хөөрэнэ.

1951 ондо налгай гараараа
мори зуража шададаг шаби Хүн-
хэрэй эхин хургуулини боогоо
алхажа ороһон юм. Шуя-Ханда
Базарсадаева багаһаа уран гоёор
зурадаг, саашадаа уран
зохёолдошые шадмар байһан,
теэд мүнөө болоходо, ямар мэр-
гэжэлдэ дуратай байһан гэжэ
асуухадам, милицини мүрдэгшэ
болохоо ханагша нэм гэжэ
сэхыень хэлэжэ, энээгээ хэн.

- Хүнхэрэй эхин хургуули
дүүргээд, Хүдэнтын хургуулида
нуража байхадаа, Бадма-Базар
Намсараевай хүтэлдэг «Булаг»
гэжэ литературна нэгэдэлэй хэ-
шээлдэ ябажа, «Үбһэндэ», «Ленин
багша» гэнэн шүлэгүүдые бэ-
шэжэ, уран зохёолшо Жамьян
Балданжабоной найн сэгнэл-
тэдэ хүртэжэ урмашаа бэлэйб, -
гэжэ Шуя-Ханда Базарсадаева
дурсана.

Саашадаа Жамьян багшын,
Арсалан, Цыдып Жамбало-
вуудай, Батор Цырендашиевай -
Агын уран зохёолшодой дэм-
жэлгээр Хүнхэрэй залуу уран
зохёолшо олон шүлэгүүдые бэ-
шэжэ эхилээ. Ямар аргаар шүлэг
зохёодог юм, зүб буруу бэшэжэ
байһанаа хайшан гэжэ мэдэхэб
гэжэ асуухадам, ингэжэ хэлээ:

- Намайе багшанарни имэ
формоор, маягаар бэшэхэш гэжэ
заагаагүй юм. Талаантайл наа,
өөрөө өөрын маяг түхэл оложо
бэшэхэш. Шүлэг бэшүүлжэ нур-
гаха гэшэ — худал. Бэшэхээ
наабал, үгэнүүд олдхо. Ононой
нүгөө бээдэ, «Заря» нютагай
Виктор Балдоржиев гоёл шү-
лэгүүдые бэшэдэг лэ даа.

Буряад хэлэндээ муу, теэд
ород хэлэн дээрэ ямаршые ородой
поэдһээ дутуу бэшэ бэшэдэг гэжэ
ханагшаб. Оршуулгын шүлэгүүд
баһал ондоо байха. Цырендулма
Дондогой абгаймнай хэлһэн
гээшэ ааб даа, «оршуулһан шүлэг
гээшэ хүндэ үгһэн хүүгэд шэнги,

ямар поэт оршуулһаб,
тиимэл шүлэг болохо». Би
тон лэ зүб хэлээ гэжэ
хананаб.

1965 ондо Зүүн Сиби-
ринин болон Алас Дурна
зүгэй залуу уран зо-
хёолшодой семинарта ха-
баадажа, Красноярскын
номой хэблэлэй ахамад
редактор Ольга Хони-
натый, Мустай Каримовой хүбүүн
Ильгиз Каримовтай танилсаа,
мэдээжэ прозаик Антонина
Коптяеватай, Леонид Со-
болевтой, Юван Шесталовтай
харилсажа, дүтын нүхэд болоо.

Шуя-Ханда Базарсадаева
Улаан-Удын хүдөө ажахын тех-
никумдэ нуража байхадаа, шү-
лэгүүдые, багахан рассказыудые
бэшэдэг байгаа. Техникумдэ
шог ёгто, хадхуртай «Вилы в
бок» гэжэ ханын газетэ гарга-
даг, уран гоёор зурадаг бай-
һандаа, бүхы кабинетүүдые
шэмэглэн гоёодог, бэрхэл оюутан
ябаа. «Залуугай эндүү алдуу-
нууд байгааб даа», - гэжэ Шуя
Ханда Аюшеевна хэлэнэ. Элитэ
зохёолшодтой - Цырен-Дулма
Дондоковатай, Цырендулма
Дондогойтой танилсажа, эгшэ
нүхэдэйнгөө Улаан-Үдэдөө үлэ-
жэ, гуурһаа хурсадхаа арга
олгуулха ханаатай байхадань,
гэртээ, Агаяа таталдажа, ню-
тагаа бусаһан байна.

1970 ондо хүдөө ажахын тех-
никум дүүргээд, Улаан-Удын шу-
буунай фабрикада хүдэлжэ
байтараа, Доржо Банзаровой
нэрэмжэтэ багшанарай дээдэ
хургуулида заочно орожо, Хүн-
хэрэйнгөө дунда хургуули баг-
шалхыаа ошоһон байна. 1975
ондо Бурядай залуу уран зо-
хёолшодой 7-дохи конференцидэ
хабаадажа, Москвагай литера-
турна институтда нурахыаа зуур-
шалагдабашье, абынгаа үбдэ-
хэдэ, ошохо аргагүй байгаа.

Тиигэжэ түрэл нютагтаа түб-
хинэн, ажалай ветеран Шуя-
Ханда Аюшеевна Батомунко хани
нүхэртээ ан-бун ажаһууна, хоёр
хүбүүдын гэр бүлэтэй болон-
хой, аша хүбүү хүгшэн аба, эжы-
дээ бэлэглэнхэй. Сүлөө сагтаа
Дондок Улзытуевай, Лопсон
Талхасевай, Андрей Вознесенский
зохёолнуудые уншаха дуратай.
- Дуратай шүлэгүүдээ уншаад
байхадаа, ханаандашн шэнэ
өөрын бодолнууд түрэнэ. Урдаа
ямар нэгэн поэдэй ном хээд
нуухадашн, хүн ороо наа, энэ
буулгажа нууна гэжэ ханаха,
теэд сэдхэлдэ таарама шүлэгүүд
буриехэ түлхисэ үгэжэ, тархи
соошни үшөө ондоо бодолнууд
мүндэлнэ, - гэжэ энээбхилэн,
Шуя-Ханда Аюшеевна хөөрэнэ.

Ханхинуур хонгёо хүхын дуун

Хотошын абяа дуряагаа.

Долоон үбгэд огторгойн харуул

Дохёод мэндээл эмнис гээ.

Энэл дуунай мүнүүд гэнтэ
нэгэтэ эдэлжэ, Шуя-Ханда Ба-
зарсадаевагай зохёохы зам хүг-
жэм дуутай нягта холбуулаа. Ага
нютагай бэлигтэй хүгжэмшэд
Бато Бальжинимасев, Ольга Тан-
гатова, Ринчин Балдандашнев,
Владимир Цыдыпов гээд лэ
уянгата шүлэгэй мүнүүдые аял-
галан дуулажа захалаа.

- Владимир Цыдыпов манай
нютагай хүбүүн. Абань — Цыдып
Цыбикович Батомункуев, кол-
хозой ахамад инженер ябаһан,
аргагүй найн зантай байгаа.

ЭНХЭРЭЛ

Угэнь
Ш-Х.Базарсадаевагай,
хүг. Вл.Цыдыповэй

Суг хураһан үүринэртээ

Дуулим нугаа, агаар, уһаа
магтаа,
Дууша хүхы дулаа зүгнөө
хаяа?

Дуран тухай жэргэмэлшые
дабтаа,
Дуран, сэдхэл дүүрэн сэдхээ,
жэргээ.

Дабталга:
Наһанай харгы уряалан
даллаа,

Намаа угалза номин
сэнхирһээ,
Нажарай дулаан наранай
элшээр

Намар хэрюухэн харын
сагаанаар.

Эжэл нүхэд олон, хүхюу зандаа
Энхэ мэндэ булта ябахаа
яалай.

Эльгэн газар сэсэг набшаа
задалаа
Энгэрхэндээ бөөмэйлхэшые
нэн даа.

Дабталга.

Үбэл, зумнай үнгөө хэды
нэлгээб,
Үбгэн, эмгэн, эжы, аба болгооб?
Үе сагай үлхөө жэлые угтаад,
Үндэр наһа эдлэхэмнайш
сагтаа.

Дабталга.

Тус хуудашы Ешигма ЦЫБЕНОВА бэлдэбэ.

НАНГИН ХОЛБОО

**Хүнхэрэй хургуулини
багшанарта, шабинарта
зорюулагдана**

Үнэн бээс бэлһээр
Үндэр суртаал шудалжа,
Үен наһаа зорюулхаар
Үүдын татан гэршһэн

Үльгэр домогой шэнжэтэй
Үнэр арьбан түүхэтэй,
Үргэн голой эрье дээр
Үндэр ордон байшан гэр.

Жэлэй дүрбэн сагта
Жэнхэн шууян замхаагүй.
Жэгдэ бэшэ урыдаш
Жэнтэй дулаан залираагүй.

Үхибүүн ханын тэршээ үеын
Үлзы хэшэг бүүлүүртэй,
Үндэр наһатын шаби үеын
Үрээл үгын дээжэтэй.

Саһаа сагта сарюухан
Сэсэг намаа нахюустай,
Сагай хэмдэ даруухан
Сасаг залаа сахюустай,

Үргэн голой эрье дээр
Үндэр ордон хургуулил.
Баян сагаан намтартай
Багшын нангин гуламтань.

Үзэглэлэй нюусые
Үзэг, бэшэгээр таниуулжа,
Үгэнүүдые холбуулан,
Уншуулжа, бэшүүлжэ

хургаха,

Нэгэ, арба, зуунууд соо
Нэтэггүйгөөр намаруулжа,

Нэмэхэ, хороохо арьбадхал
Налгай түбшөөр мэдүүлхэ,
Дэмы дэмы зобоожо,
Дэрэгэр шэхынь татангүй,
Ухаа ороо үдһөөнь
Урма зоригын хухалангүй,

Эрдэм соёлой олигһоо
Элшэ хүсэ нэмээжэ,
Эди шэдитэй номнолһоо
Эрхим баглаа хэшээжэ,

Эршэгүйхэн далииень
Эршэдүүлэн дэлээжэ,
Тоомгүйхэн ханыень
Тон зүбөөр ойлгуулжа,

Зоной дунда тулгалха
Золой жолоо барюулжа,
Ехэ замай гарса дээр
Ерээдүйень харуулаад,

Сэлгээ сэлмэг сэдхэл соонь
Сэнтэй нуури эзэлмээр,
Баян бэлиг түхөөхэ
Багшын нангин уялга.

Хургуули, хургагша, хурагша
Хугалшагүй нангин холбоотой.
Набагша бүхэниинь

хуладангүй,
Налбаран бадарха заяатай.

Хургуули гэжэ хэлэхэдээ,
Хургагшайа хананабди.
Хургагшынгаа нэрэ хүндөөр
Хургуулияа харанабди.

Газар дэлхэйн эрьесэдэ
Гараа ганзагада хүргэхөө,
Гаража ошоһон хурагшаднай
Габьяа солотой ябаһай даа.

Дуһал дуһалаар сүршүүлжэ,
Дунда эрдэм амсаһан,
Дунда шатын хургуулимнай
Дундаршагүй байһай даа.
Наруул сэсэн хургаалын
Нанан сэгнэн дурсама,
Наншаг сагаан хургагшамнай
Нанаан тэгшэ нууһай даа.

2010 оной январь.

БИ ТАЛЫН ХҮМБИ

Халтал үндэр добо наань,
Хада гэжэ ханаалби,
Хоёр-гурбан наһаа
Хүбшэ ойгоор сэгнээлби.

Баатар баян уулая
Саяан шэнгээр хараалби,
Сахил тоором нуурнуудаа
Байгал гэхээр хэлээлби.

Тибһээ түүжэ ябахадаа,
Тэниин хүхин амараалби.
Жэргэмэлэй жэргээн соо
Жэнхэн хүгжэм шагнаалби.

Онон голой эрьедэ
Оһолгүйхэн тэнжэжэ,
Олон нуурай эрьедэ
Оодон хээрээ хорёо нэм.

Улир мойһон хэшэгһээ
Үдэр бүри хүртэжэ,
Улаан гангын шэхэрһээ
Үнгэ шэгээ хэргээ нэм.

Зунай бороо үһөөдэ
Зүргэ замаа онсолжо,
Замай орьёл өөдэ
Залуу ошоор хорёо нэм.

Дэлхэйн бэлигэй
дээжэһээ

ГАЙАВАТА ТУХАЙ ДУУЛАЛ

Генри ЛОНГФЕЛЛО

(Эхинийн урдахи дугаарнуудта).

Энэ - Агуу Пүлдэ, Байгуулагша,
Эгүүридын туяа сасана тэнгэридэ.
Энэ - Асари могой, Кинэбик
Эрдэнигэ улаан залаагаа үргэнхэй
Тэнгэри өөдэ анхаралтай шэртэнэ;
Тэдэ - бүргэд, тохорюун бэгсэргэ,
Зүншэ гүүлдэг пеликантай зэргэлэнхэй;
Зурагданхай эндэ тархигүй хүнүүд
Сээжээс сүмэрэ хартуулхан
Сэрэгшэдэй бэнуудые эли харанабди;
Үхэлэй хатуу хабарнууд эндэ
Улаан шуһан толбонууд соо,
Олон хүүрнүүд, габьяа эхэтэн
Отгоргойе, үлгэн дэлхэе хамтадань
Хам тэбэринхэйн харагдана элихэн.

Гүрөөлэй арһан, үйһэн дээрэ
Гарһан эдэ угалза тэмдэгүүд,
Агнууриин, хатуу тэмсэлэй дуунууд,
Аянга дуунуудын Мидүүдэй, Вэбинүүдэй -
Анхарагдажа эндэ зураглагданхай!
Алинииншы тэдэнэй гүнзэгү удхатай,
Алинииншы дуунуудай аялга шэнгээнхэй.

Инаг дуранай дуун, дуранай абьяе
Эм домой алиһаашыс хүсэтэйл,
Хатуу шанга тархиин шэдинһээ,
Хатуу шанга байлдаанайшыс охинһоо
Хаба эхэтэйн эндэ мартагдаагүй.
Угалза тэмдэгүүдээр инагай дуран
Уянгата дуун болгожо харуулагдаа:
Шад улаан шэрээр хүн зурагдаа -
Шатаһан инагай дуранда хүгжэмшэн.
Удхань энэнэй имэ гээшэл даа:
«Ушаргүй эхэ хүсэн намда бии
Улад бүрин энэнием мэдэдэг».

Шэдигэ хэнгэргэ дээрэ наадажа,
Шэнхинэс дуулажа, тэрэ хэлэнэ;
«Сэдьхэлээрэ намайе соносолши!
Сортоотой солгсон хоолойе шагналши!»

Бүри саашадаа - энэл хүн дүрсэлэгдээ,
Вигвамай хушалта доро зогсонхой.
Зурагай удхань: «Саана сугтааб,
Зулгы сэдьхэлэйм инаг хизаарлашагүй.

Үшөө саашадаа - эрэ хүн, эхэнэртэй
Үелжэ халуунаар гарнуудаа барисалдаа.
«Шини зүрхые би сүм харанаб,
Шини эшһэндээ эхээр ербэдэнхэй,
Шад улаахан урихан хасарые» -
Шэмэгтэ зураг имэ тайлбаритай.

Саашадаа газаа далайн дунда,
Сахариг багахан ольтилог дээрэ
Зогсоно гансаараа эдирхэн хүүхэн.
Зурагай удхань: «Саана холошые һайш,
Далайн уһанай хахасуулаашые хаа,
Дурамни шамтаяа, инагай абьяас
Дуралһан шамайе хам тэбэринхэй!»

Саашадаа - эдир залуу хүбүүхэн,
Сэбэрхэн басаган дээрэ тонгойнхой,
Нойрсоһон хүүхэндэ хүбүүн шэбэнэнэ:
Намнаа хэдышыс холо оршонхой.
Нойрой шэмээгүй орондо ошонхойш хаа,
Намайгаа, инагни, шагналалши даа!»

Эгээл һүүлшын угалза зурагта
Эди шэдигэ гортигой дундань
Инаг дуранай халуухан зүрхэн
Эли тодо ойлгохоор харуулагдаа... -
«Шини зүрхэн, бүхы сэдьхэлшини
Сүм нээлгэтэйл инаг намдашнини!» -
Сэхэ ниггэжэ хэлэнэ энэ зураг.

Ингэжэ сэсэн ухаан соогоо
Уладтаа һанаата болон Гайавата
Угалза тэмдэгүүдэй уран удхые
Үйһэн дээрэ, орын сагаан
Арһан дээрэ, хүүрэй баханада
Аргагүй зохидоор харуулжа үгэбэ.

ГАЙАВАТЫН
УЙЛАЛГА

Гайаватын сэсэн ухаае харахадаа,
Гайхамшаг ирагуу дуушан Чайбайабостой
Халуун нүхсэлһөөнь, үлзгэтэ хүсэлһөөнь
Хара бууһан ада баршадууд,
Хамтаран сугларжа, сошордон мэгдэжэ,
Хэлсээ баталбат, ягаад хоролжо,
Хохидоожо, тэдэниие хахасааха тухайда

Хээдээ хэргэг манай Гайавата
Хэлбэ нүхэртөө ииггэжэ нэгэтэ:
Хээдээ һэримжэ дүүрэн Гайавата
Хэлдэг бэлэй: «Аха дүүтэмни,
Хододо намтаа хажуудамни бай!
Хорото баршадууднаа хэргылэ бээ!»
Хонгор гэнэн Чайбайабос харюудань,
Долгитонһон ута үһээ нэгсэрэн,
Даруу нөмгөн зангаар харюусадаг хэн:

«Дэмыдэ айһанайм хэрэггүйл, ханимни,
Дүтэлхэлгүйл ада баршадууд намдашнини».

Ехэ Далайе үбэлэй хүйтэнэй
Елүүр мүлһэн болгожо хүргэхэдэ,
Дүүбэй харалһан набаа намаада
Дошхорһон шуурганай шуухиран байхада,
Улаангирнуудай хүр саһанда булагдан,
Үзэмжэ һайхан вигвамуудтал болоходонь,
Углаад санаяа, агсаад номоёо,
Андынгаа шанга хорюулда оронгүй,
Ада баршадһаа хэргылгын тоонгүй,
Аяар саагуур оронуудые олзолхоёо
Агнуурида гараба Чайбайабос яран.

Харайба һалаа эбэртэй оронууд
Харһан һуришадал мүлһэн дээгүүр,
Шуурган мэтээр дүүлэн гүйбэл.
Шуумайба санаараа, оронуудые мүрдэбэ,
Шанга хорюулын Гайаватын мартаад,
Шадал мэдүүлэн Чайбайабос намнаба.

Уһанай гүн оёрто баршадууд
Усал тэрэндэ тохёолдуулхыс түхсэрбэ,
Газаа далайн хуягыень эбдэбэ,
Гэнэн Чайбайабосые уһа руу татаба.
Далайн эзэн хаан Зиктаги,
Дакотанай уур сүхалай бурхан,
Хүйтэн уһа руу татажа шэнгэбэ,
Хайр элһэндэ бэсын булуулба,
Гитчи-Гюмин гүн оёрто.

Далайн эрьедэ Гайавата ербэ,
Дорьбоо эхэтэ хуугай табиба,
Сүхэрһэн сэдьхэлэйн шанга хуугайһаа,
Сошонһон шононууд уншарагтай улилдаба,
Бүришыс эхээр бизонууд мүрдэбэ.
Байса хадануудаар аянгын дуун:
«Бэм-Вава!» - хүрөөтэй суурятаба.

Хара будаг түрхээд духадаа,
Хэдэрбэ толгой дээрээ субаяа,
Долоон долоо хоногто Гайавата
Даруулшоод уйдхарта вигвам соогоо
Дабтан, дабтан хэлэжэл һуулай:

«Хосорбол даа, үхээл, ирагуу дуута
Хайрата нүхэрни Чайбайабосни!
Хэтээл орхиго, эдээхэн маанадаа
Холын саада орон морилбол даа,
Эндэхиин бэшэ дуунуудай орон!
Эрхэ тангил ханимни! Чайбайабосни!»

Гүн бодолдо абтаһан жодоо модод
Гүрбэбэд үдхэн ногоон һалаануудаараа,
Гашуудал уйдхарта нэрбүүлһэн,
Гайаватые һаатуулхыс эхэтэ оролдон, —
Ногоон һалаануудаа һэбюр болгон,
Надхуулжа дээрэнь һанаа алдабад.

Урин хабар ержэ, ой тужа
Улаан, удаан Чайбайабосыс хүлэжэ,
Уйдхарта дарууланги харагдаал хэн.
Нугын хулһад тэрэниие үгылжэ,
Нютагай горходтой аалихан нугшарба.

Хүхэ үдэтэй Овейса шубуухайн
Хүхюүгүй болоһон дуун соностобо:
«Хонгёо дуушан инаг Чайбайабоснай
Хожомоо бидэндээ бусалтагүй мордобо!»

Улаахан үбсүүтэй Опечи дуулана,
Уянгална Опечи вигвамай оройдо:
«Хонгёо хоолойтой дуушан Чайбайабоснай
Хойтодоо маанадтаа тэхэрлэтгүй ошобо!»

Харанхы һүни ойн гүн соо
Хара буужа муураһан Вавонэйсын
Хашхарха, шашхахань дуулдана сошордон:
«Чайбайабос! Чайбайабос! Халагниш даа!
Шимнай маанадаа орхёод ошобош,
Шэнхинэмэ дууша манай Чайбайабос!»

Иимэ юумын боложо байхада,
Эбээрээ хэлсэжэ, бүгдөөрэн Мидүүд,
Вэбинүүд, Джосакидууд сугларжа,
Бүтүү ойн дунда, Гайаватын
Вигвамһаа холо бэшэ өөһэдынгөө
Байха байра Нангин Вигвам
Бариха дүүргээд, томоотой зангаар

Дуугайнууд ябажа Гайаватада ошобод,
Дом эмүүдые элдэб ангуудай, —

Шэлүүһэнэй, Халюунай, Боброй арһан
Шэмэг гоёхон туламуудтаа хэнхэй,
Сэдьхэлэйн үбшэ аргалхаар шийдэнхэй.

Эм домтой набаа намаагай,
Элдэб янзын ургамалай үндэхэдэй,
Шэмэ шүүһэ шэнгээһэн умда,
Шэнээ шадал оруулха аршаан
Шудхажа уулгаад, хэсээ сохиго,
Шэди эхэтэ уншалга хэбэд,
Шэди дүүрэн дуунуудые дуулабад:

«Энэ биб, энэ би өөрөөб,
Эрэлхэг зоригто Буурал Бүргэд!
Сагаан үдэтэ хирээнүүд бултадаа
Суглажа бушуу шаганатгы намайе!
Аянгын дуунууд намайе дэмжэнэ,
Амаршална намайе Агуу Пүлдэ,
Эли соносоноб тэрэнэй уряас,
Энгүй тэнгэридэ тэрэнэй дуе!
Аха дүүтэмни! Шадалаа бусаагыш,
Аргада оро, хайрата Гайавата!»

«Ги-о-га!» — гэжэ дэмжэбэд бултааран,
«Вэ-га-вэ!» — хүхирэбэд шэди эхэтэн.
«Дутын нүхэдни — могойнууд дууһан!
Дуулалши даа, анхара, наһанай арһа
Дугтархамни толгой дээрээ, ойлголши!
Шунгадаг нугаһан, манг, алахан шамайе,
Шобто харбахамни зүрхыешни мэргэлэн!
Аха дүүтэмни! Тэнхэжэ бодолши,
Аргадамни оро, хайрата Гайавата!»

«Ги-о-га!» — гэлдэбэ тэдэнэр булта,
«Вэ-га-вэ!» — хүхирэбэд шэди эхэтэн.
«Энэ би агуу түлгэһэн бээрээб!
Үгэ бүхэмни хүрээтэй, аймшагтай,
Үгэ унагахадам Нангин Вигвамин
Доголон шэһэрнэ. Дорюун алхамһаам
Дээдэ тэнгэри оройһоо хотойгоол!
Дүүтэмни! Бодо, дары тэнхээд,
Дуутай, үгэтэй бололши шамдаад!»

«Ги-о-га!» — хашхарба тэдэ булта,
«Вэ-га-вэ!» — хүхирбэд шэди эхэтэн.
Туламуудаа дугтаран тэдэнэр, Мидүүдэй
Түргэн хатар абьяастай гүйсэхэдэ,
Тойрон ябажа үлбэр Гайаватые.
Нуга харайжа Гайавата додобо,
Нэргэбэ дары сэдхэлэй үбшэнһөө,
Хүшэр хүндэ гашуудалһаа һалаба!
Хабартаа урдан ошоғшо мүлһэндэл,
Хамаг уйдхарын хорон ошобо,
Отгоргойгоор тамарагша үүлэд мэтэ
Отголон талийба зобоогшо гашуудалын.

Энэнэй удаа Гайаватын ханиие
Эрхэ тангил Чайбайабосые дуудабад,
Ехэ Далайн гүн гүнзэгү оёрой
Эльһэн дороһоо гарахые урибад.
Хатуу шанга тэдэнэй дуудалга,
Хэсэнүүдэй дорьбоо эхэтэ абьяе
Харанхы оёрто Чайбайабос соносоод,
Гитчи-Гюмин уһа нэбтэ дабан,
Гаража ерээд, вигвамай үүдэндэ
Гуйбан найган зогсожо байлай.

Үүдэнэй забһараар үгэбэд тэрэндэ
Улаан согой бишиихан хэлтэрхэй.
Үхэгшэдэй ороной эзэниин гэнэн
Үндэр нэрэ зэргэ олгобод.
Хахасалган дээрэ тэрэндэ захибад:
«Харгыда ябахадань Понима тээшэ,
Хонолгодо ороһон наһа барагшадта
Харанхыдуулхагүйн түүдэг табихаш.»

Тэнюун һайхан нютагай дайдаһаа,
Түрэл саданарай халуун отогһоо,
Хүбшэ соогур һүүдэр мэтээр
Холодожо саашаа Чайбайабос ябаба.
Ургаһан модо дайрахадань тэрэнэй
Урдынхи мэтэ огтошыс хүдэлнэгүй,
Зулгэ ногоо гэшхэн ябахадань,
Зүндөө үлэнэ мүр сараагүй.

Дүрбэн үдэр, дүрбэн һүни
Дүмүүхэн алхалан ябаба тэрэ,
Наһа барагшадтай уйтан зүргөөр;
Наһа барагшадтай гүлзөөргэнэ жэмэсээр
Үлэ залган замдаа ябаба.
Уйдхар гашуудалта тэдэнэй мүрэниие
Дүүб модон дээрэ һуужа гаталба,
Шэжэр мүнгэн нуурууд дээгүүр
Шулуун пирога онгосоор тамарба.
Дэмбэрэл эхэтэнэй саадын орондо,
Дуушан Чайбайабос дүхэжэ ербэ.

Энэ замдаа олые тэрэ үзэбэ,
Элдэб хүнэхэдэй зоболон хараба.
Аха дүүтэнэй үхэхэдэнь үргэһэн,
Адар олон хогшолдо дарагдан,
Үнгэ бүрин хубсаһанда, зэр зэбсэгтэ,
Эдэгээр дүүрэн торхо, тогонуудта,
Эсэжэ тулатараа даруулшоод һалирнад.

Ядарһан тэдэ гомдолтой хэлэнэд:
«Яахадаа ниггэжэ зобообод гээшэб

Үлгэндэ үлэһэн манай түрэлхид!
Үлэн бээтэй, хубсаһагүй нүсэгэн
Ябаал хаа, бидэнэр энэ замдаа
Ядаха зоболон огтошыс мэдэхэлгүй
Амар жаргаланда хүрэхэл һэмди!»

Түрэл нютагһаа алад саагуур,
Түби дэлхэйгээр аяншалба Гайавата.
Баруунай ороноор, Зүүнэй дайдаар
Бэлиг шадабарияа үзүүдэн ябаба.
Шэди эхэтэй эм домудые,
Шэнээ шадал бусаадаг аргые,
Арад зондоо тэрэ бэлэглэбэ.
Анхан тиигэжэ нютагайн улад
Аргалха, эмнэхэ онол мэдэбэд.

ПО – ПОК – КИВИС

Эндэ дуулахамни По-Пок-Кивис тухай,
Эрбэгэнүүр зантай гоёмсоги Йенадизийн
Элдэб аашаараа нютагайнгаа зонние
Элэг наадан болгохоор забдахыень.

Гайаватын хатуу шанга хэлээлтэһээ
Гарсалдахыень арай шамайхан үрдилдэн.
Эсэсэй эсэстэ хамаг үйлэнүүдэй
Эрхим һайнаар түгэсэһэн тухайда.

Гитчи-Гюмин налагай эрьедэ,
Газаа Далайн тунгалаг уһан дээрэ,
Элһэн гүбөөтэ Нэго- Воджуда
Элэг наадаша гоёмсог По-Пок-Кивис
Түбхинэнхэйл хэн. Гайавата, Миннегагын
Турын найрта сортоотой солгон
Хатар наадажа, жэмбүүрэй абьяан дор
Хада гүбөө болоторнь хайр элһэ
Хаяал хэн Гитчи-Гюмин эрьэ дээрэ.

Хэхэ ажалгүйһээ айхабтар уйдан,
Хулжажа гараба вигвамһаа тэрэ,
Яаралтай хурдаар алхамаа түргэдхэн,
Ягууда сэхэ зориго ошобо.
Үльгэр домог шагнаһаа тэндэ
Эдиршүүл олоороо сугларанхайд хэн.

Үбгэжөөл Ягуу вигвам соогоо
Үхибүүдые хүхэн хөөрөө дэлгэнэ,
Үен тухай, Оджига тухайда,
Үндэр тэнгэриие сүмэрэ сохиһыень,
Уулын оройһоо тэнгэридэ хүрөөд,
Улаан зунние буулгаһан тухайда.
Энэнһээ урда иимэ баатаршалга
Эхилхыс оролдоһон юм лэ Халюун.
Доргон Боброй, Шэлүүһэнтэй эбсээд,
Дээшэ гаража, үндэр хадада
Мүргэжэ эхилбэд тэнгэриие толгойгоороо,
Мажаадшыс туршабад хурса һабаараа.
Зандаал байба тэнгэри гантабашыс.
Зээгэн тиихэдэнь туршаха гэгэ,
Зориггоо бултанда харуулха гэгэ.

Анхарал дүүрэн шагнаһан хүүгэдтэ,
Айлшадтаа урмашан Ягуу хөөрэнэ:
«Айхабтар үндэртэ хүрбэ зээгэн,
Дэншээ шангаар хүрэхэдэнь дээшээ
Дээдэ тэнгэри бүхээгтэн зэнхыбэ,
Хабарай мүрэнэй мүлһэндэл обойбо!
Хабая туршан хүрэхэдэнь үшөө
Хахара буушба тэнгэри хүнхинэн,
Үерлэһэн уһанда абтагша мүлһэндэл!
Үшөө дахин хүрэхэдэ зээгэн
Сүмэрэ сохёод номин тэнгэриие
Саада тээн гаража буушаба.
Зээгэниие дахаад үен хүрэхэдөө
Зэнхыгшэ тэнгэри дээрэ гарашаба!»
Вигвамай богһоо дээрэ бии болоһоор,
По-Пок-Кивис хашхарба: «Шагна намай!
Хашартай шашаг лэ шини домогууд!
Хашартай гээшэнь тэрэ Гайаватын
Хэлээд һаладаггүй шашаг хургаалһаа!
Сэдьхэл ханаама ондоо тиимэ
Сэнгэлиг наада олохобди заабол».

М.БАТОИН буряадшалба.
(Үргэлжэлэлын хожом гараха).

XVII ЖАРАНАЙ САГААН ТҮМЭР БАР ЖЭЛ

НАМАРАЙ ТҮРҮҮШЫН ХҮХЭ БИШЭН НАРА

Буряад лүгэ	21	22	23	24	25	26	27
Европын лүгэ	30	31	1	2	3	4	5
Гараг Нэрэ Үдэр	Дабба Лара понед.	Мягмар Марс вторник	Лабда Меркури среда	Пурбэ Юпитер четверг	Баасан Солбон пятница	Бимба Сатурн суббота	Нима Наран воскр.
Үнгэ Үдэр	хара Хулгана	жрагшан Үхэр	хүхэ Бар	үхэгшэн Туулай	улаан Луу	улаагшан Могой	пара Морин
Мэнгэ	4 ногоон	3 хүхэ	2 хара	1 сагаан	9 улаан	8 сагаан	7 улаан
Луудал	гал	шорой	түмэр	огторгой	улан	уула	молон

Гарагай 2-то намарай түрүүшын хүхэ Бишэн нарын августын 30 (хуушанай 21).

Хара Хулгана, 4 ногоон мэнгын, галда луудалтай үдэр. Бурханда зальбарха, 8 лусууд ба тэнгэри тахиха, дасан хийд бодхохо, сан тахиха, хэшэг далаага абаха, тахилда үгэлгэ үгэхэ, эм найруулха, хануур үйлдэхэ, хүрэнгэ эхэхэ, гэр байшан бариха, замда мур гаргаха, шэнэ барилга ашаглалгада оруулха, худалдаа хэхэ, бэри буулгаха, хурим хэхэ, буянай үйлэ бүтээхэ, зүүдхэл шэмэг зүүхэ, түмэрөөр урлахада найн. Эхилжэ ном соносохо, холын замда ябаха, шэнэ дэгэл үмдэхэ, эд, юумэ үгэхэ, шарил шатааха, үзэл үзэхэ, мори урилдуулха, хүүгэднэ үргэжэ абаха, нохой тэжээхэдэ харша.

Хүнэй үнэ абаа наа, үбшэн хүрэхэ.

Гарагай 3-да августын 31 (хуушанай 22).

Харагшан Үхэр, 3 хүхэ мэнгын, шоройдо луудалтай үдэр.

Лусууд тахиха, «Чавдор», «Унан балин», «Лудор», «Лусын балин» үргэхэ, зурхай зураха, шэнэ ношние тахиха, худалдаа хэхэ, дайсание дараха, мал худалдаха, байшан барилгын нуури тахиха, урлаха ухаанда нурулсаха, гангариг үгэхэ, наад тодхор дараха, эм залахада найн. Эм найруулха, замда гараха, урлан бүтээхэ, дархалха, эрдэм ухаанда нурулсаха, сэргэ хүдэлгэхэдэ муу.

Хүнэй үнэ абабал, эдсэ хоол, ундан элбэгээр олдох.

Гарагай 4-дэ сентябрийн 1 (хуушанай 23).

Хүхэ бар, 2 хара мэнгын, түмэртэ луудалтай үдэр.

Бурхан шүтээн, орон гэрээ арамнайла, бэшэг зурхай зураха, дасан дуганай тахил зааха, замда гараха, модо отолхо, тангариг үгэхэ, харюулга хэхэ, хубсаага эсхэхэ, тоосоо хэхэ, үзэл үзэхэ, сэргэ хүдэлгэхэ, бэри буулгаха, ураг садан болохо, худалдаа хэхэ, өөрын ажаמידаралда туһатай ажал бүтээхэдэ найн. Лама болохо, ном соносохо, газашань юумэ үгэхэ, хүрэнгэ эхэхэ, эм найруулха, мал худалдаха, худаг малтаха, хүүгэднэ хүлдэ оруулха, газашань ябуулха, хүүр түлэхэдэ сэртэй.

Хүнэй үнэ абаа наа, эд бараан, эдсэ хоол, ундан олдох.

Гарагай 5-да сентябрийн 2 (хуушанай 24).

Хүхэгшэн Туулай, 1 сагаан мэнгын, огторгойдо луудалтай үдэр.

Бурханда, лусуудта зальбарха, тахиха, бэшэг зурхай зураха, санаар олгохо, дасан шүтээн бодхохо, номын хурал байгуулха, огторгойн үүдэ сахиха, гүрэм заһал хүүлэхэ, эхэ хүнтэй уулзаха, буянай үйлэ бүтээхэ, угаал хэхэ, эрдэмдэ нураха, ном соносохо, номлохо, хэлбэхэ, замда ябаха, эм найруулха, модо тариха, хүрэнгэ эхэхэ, бэри буулгаха, түрхэхэ үйлэнүүдтэ найн. Гэр эхилэн бариха, хубаг татаха, сэргэ хүдэлгэхэ, хурим хэхэ, анда нүхэр болохо, үбшэн эмнэхэ эхилхэ, дасан дуганай нуури тахиха, гэр бүрихэ, нүүхэ, худалдаа хэхэ, нохой абаха, няхлхыс хүлдэ оруулхада бүтэмжэгүй.

Хүнэй үнэ абабал, үбшэн, хамшаг хүрэхэ.

Гарагай 6-да сентябрийн 3 (хуушанай 25).

Улаан Луу, 9 улаан мэнгын, уһанда луудалтай үдэр.

Бурхан, лусууд тахиха, хэшэг далаага абхуулха, лама болохо, дасан хийд бодхохо, ном заалгаха, дээдэ түрэлтэндэ бараалхаха, эм найруулха, буянай үйлэ бүтээхэ, тоосоо хэхэ, үзэл үзэхэ, замда гараха, худалдаа наймаа хэхэ, харюулга хэхэ, түмэрөөр урлаха, бэри буулгаха, эрдэмдэ нураха, шэнэ хубсаага үмдэхэдэ найн. Эд хүрэнгэ эзэлсэр үгэхэ, нэхэхэ, нүүдэл хэхэ, эхэ гол гаталха, заагаһа бариха, тангариг үгэхэ, хүүргэ бариха, хубаг татаха, дайсание номгодохохыс хориглоно.

Хүнэй үнэ абаа наа, ниодэнэй хараа муудаха.

Гарагай 7-до сентябрийн 4 (хуушанай 26).

Улаагшан Могой, 8 сагаан мэнгын, уулада луудалтай үдэр.

Хутагын хурса үдэр.

Бурханда зальбарал үйлдэхэ, бурханаа тахиха, сан табюулха, хангал тахиулха, нахиуһанда үгэлгэ үгэхэ, номын үүдэндэ орохо, Очирпүрэвийн харюулга хэхэ, наһанай буян бүтээхэ, эд, мал абаха, худаг малтаха, модо буулгаха, мал газашань гаргаха, нүүдэл хэхэ, сэргэ хүдэлгэхэ, эзэлсэр абаха, мори, үхэр нургаха, гэрэй нуури тахиха, гэр бүрихэ, бэрийн үйлдэ найн. Улай гаргаха, хүнцүү гутуулха, эхэ хэрэг үүдэхэ, ном уншаха, худалдаа хэхэ, замда гараха, мал худалдаха, аралжаа хэхэ, модо отолхо, эм найруулхада сэртэй.

Хүнэй үнэ абабал, зол жаргал оршохо.

Гарагай 1-дэ сентябрийн 5 (хуушанай 27).

Шара Морин, 7 улаан мэнгын, модондо луудалтай үдэр. Хутагын хурса үдэр.

Бурханда зальбарха, бурхан, тэнгэри тахиха, лама болохо, эхэ хүндэ гангариг үгэхэ, нүхэдтэй болохо, замда гараха, наһа барагшныс хүдөө тахиха, хүрэнгэ эхэхэ, эм найруулха, адууна мал нургаха, эрдэм номдо нураха, буянай үйлэ бүтээхэ, хурим хэхэ, шэмэг зүүдхэл зүүхэ, модо тариха, нэсы гэр тахихада найн. Байшангай нуури тахиха, гэр бариха, хүн, малыс хамнаха, ханаха, төөнөхэ, бэри буулгаха, шэнэ дэгэл эсхэхэ, байра бууса түбхинүүлхэ, мори худалдаха, анда бололсохыс сэртэй.

Хүнэй үнэ абаа наа, амгалан байдалда найн.

МЕДИТАЦИЯ БУДДЫ МЕДИЦИНЫ В ОКРУЖЕНИИ ЧЕТЫРЕХ ДАКИНЬ

Терма, возникшая из капли росы

(Продолжение. Начало в предыдущих номерах).

Первая САДХАНА и визуализация первым способом:

1. В нашем теле, в середине груди, возникает белый цветок лотоса с четырьмя лепестками. В центре восседает Будда Медицины светлого-синего цвета, держащий в правой руке ветку Аруры (миробалан), а в левой - чашу для подаяния, наполненную нектаром бессмертия. Он сидит в том же направлении, что и мы. По четырем сторонам света его окружают четыре Медичинские Дакини в облике прелестных 16-летних девушек. Их размеры позволяют поместиться в нашей грудной клетке. Дакини стоят лицом к Будде Медицины, преклонив левое колено, этим самым выражая свое почтение. У каждой Дакини в левой руке ваза с нектаром бессмертия, а в правой - веточка Аруры. Перед Буддой Медицины находится Белая Дакиня, справа от него - желтая Дакиня, слева - красная Дакиня, слева - зеленая Дакиня.

Они одеты в прекрасные шелка и на них различные украшения. Если вы не можете визуализировать таким образом, тогда можно следующим способом.

2. В центре груди, вместо Манла - синяя шарообразная сфера (Тигле), а вместо Дакинь её окружают в том же порядке сферы (Тигле) с соответствующими цветами Дакинь.

3. Если нам сложно визуализировать даже так, то можно просто сосредоточить внимание только на Будде Медицины или же на синей сфере (тигле).

4. Если мы не можем и этого, то достаточно ощущение присутствия Будды Медицины в центре груди, в области между сосками. Если и это сложно, то достаточно думать, что Будда Медицины дарует вам благословление, и вы его получаете.

Удерживая такую визуализацию, начитываем короткую мантру Будды Медицины: **ТАЯТА ОМ БЕКАН-ЗЕ БЕКАНЗЕ МАХА БЕКАНЗЕ РАДЗА САМУТТАТЕ СОХА** и делаем очищение светом, который исходит из сердец Будды и Дакинь, наполняя все наше тело и, затем, всё окружающее пространство настолько, насколько возможно охватить умом. Мы очищаем все болезни, а всё тело наполняется светом и блаженством. Если визуализация трудна в начале, то в силу систематических занятий, она должна улучшаться, стать четкой и стабильной. Результатом хорошего опыта является четкая визуализация Будды и четырёх Дакинь. Этого сложно добиться сразу, но медитируя каждый день, вы добьетесь успеха. Не останавливайтесь на достигнутом, продолжайте.

Практиковать, закрепляя успех и углубляя свою практику в достижении здоровья.

Очищение светом делается одним из этих способов:

1. Очищение пятицветным (радужным) светом.

2. Очищение светом, любым из пяти цветов (синим, белым, желтым, красным, зеленым). Рекомендуются синим, но можно тем, который легче визуализируется.

3. Если мы не можем визуализировать очищение всего своего тела, то делаем визуализацию более простую: излучается свет из области сердечных чакр Будды Медицины и Дакинь, доходит до больного места, которое выглядит в виде черного или темного пятна. Этот свет превращает больное место в прозрачное, кристально чистое, светящееся место без болезней, и мы чувствуем, как эта часть тела наполняется блаженством! Вышеописанные действия должны выполняться с глубокой верой и преданностью, уверенностью в том, что добьетесь успеха. Если болезнь хроническая, старая, то следует повторять эту визуализацию много раз, на дню минимум три раза и более, (как ударную лечебную дозу) подобно приёму лекарств.

Во время чтения мантры тело наполняется светом до такой степени, что оно становится источником, подобным солнцу в небе. И светится в округе очень ярко, излучает тепло и свет во всех направлениях, и вы ощущаете, как тело наполняется неопишным блаженством! Почувствовав это переживание, продолжайте его удерживать и углублять, читая мантру. Такая медитация применяется и как профилактика для здоровых людей.

Теперь, сохраняя присутствие Манла и Дакинь в груди, переходим к визуализации с нектаром. Это кристальная, чистая жидкость пяти цветов, как радуга, и есть нектар бессмертия, истекающий из чаши Манла и из ваз Дакинь. Или же представляем, как из чаши Будды Медицины (как из родника) льётся нектар синего цвета, а из ваз Дакинь нектар соответствующего цвета. У белой Дакини - белый

нектар, у желтой - желтый нектар, у красной - красный нектар, у зелёной - зеленый нектар (если это сложно, визуализируйте просто как чистую, прозрачную воду). Нектары, смешиваясь друг с другом, наполняют всё наше тело изнутри. Переполнив его, вытесняют всю грязь и всё негативное наружу, и наше тело становится кристально чистым, подобно радуге. Если же мы не можем визуализировать Будду и Дакинь, то можно заменить их на синюю сферу, окружённую 4-мя сферами соответствующих цветов, представляя, как из них струится фонтаном кристально чистая вода. Если тяжело визуализировать и так, то просто представляем, как нектар заполняет центр нашей груди и всё тело (без Манла и Дакинь).

Здесь мантру можно читать столько же раз, сколько было прочитано во время визуализации со светом.

Переживание блаженства и умиротворения в теле и уме - это показатель продвижения в вашей практике. Закончив читать мантру, нужно собрать слюну на чистую левую ладонь и правым безымянным пальцем смочить себе обе ноздри - так мы благословляем себя.

Фаза растворения, конец практики:

Четыре Дакини растворяются в Будде Медицины, Будда Медицины растворяется в нас, а мы растворяемся в Пустоте. Каждый этап фазы растворения происходит подобно тому, как снег тает в воде. Далее читаем мантру **А-ЛИ: ОМ А-АА И-ИИ У-УУ РИ-РИИ ЛИ-ЛИИ Э-ЭЭ О-ОО АМ-АА**

Мантру КА-ЛИ: КА КАА ГА ГАА НА ЦА ЦАА ДЗА ДЗАА НЬЯ ТА(!) ТАА(!) ДА(!) ДАА(!) НА(!) ТА ТАА ДА ДАА НА ПА ПАА БА БАА МА ЙА РА ЛА ВА ЦА КА СА ХА ЧА СОХА (Мантрой А-ЛИ и КА-ЛИ очищаются горловая чакра, речь.)

и мантру взаимозависимости: ОМ Е ДАРМА ХЕТУ ПАРБАВА ХЕТУН ТЭШЕН ТАТАГАТО ХАЙ-АВАДЭ ТЭШЕНЦА ЭНИРОДА ЭВАМ БАДИ МАХА ШАРМАНА СОХА.

(Эта мантра обладает силой сохранения тех накоплений, которые совершены во время практики посредством взаимозависимости. И это есть посвящение заслуг).

Все три мантры читаются по три раза.

Вторая садхана (простая)

Визуализация такая же, как в первой садханае, но используется один из способов визуализации только с нектаром, без света или наоборот.

Сарва МАНГАЛАМ.

(Продолжение следует).

Родные и близкие с глубоким прискорбием извещают о кончине после непродолжительной болезни матери, бабушки, прабабушки, сестры, тети

ГАЛСАНОВОЙ

Цыбик-Ханды Нимаевны.

Вынос 25 августа в 11.00 по адресу: с. Мыла Закаменского района, ул. Школьная.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Генеральная директорэй - ахамад редакторай түлөө
Т.В.САМБЯЛОВА
Редакторай түлөө Д.Б.ГУРОДАРМАЕВА.

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: И.М.ЕГОРОВ, Б.Г.БАЛЬЖИРОВ, П.Л.НОСКОВ, М.В.КАЛАШНИКОВ, И.В.СМОЛЯК (Буряад Республикын Правительство), А.С.КОРЕНЕВ, А.Б.БАТУЕВ, В.Р.БУЛДАЕВ, Ц.Э.ДОРЖИЕВ (Буряад Республикын Арадай Хурал), Д.Л.АНГАРХАЕВ (генеральная директор - ахамад редактор), Г.Х.ДАШЕЕВА (редактор), С.Б.БАЙМИНОВА (харюусалгата секретарь), В.Г.ГОМБОЕВА, Н.Д.БАДМАРИНЧИНОВ, Л.В.ОЧИРОВА, Б.В.БАЛДАНОВ, А.А.ФАДЕЕВА, В.Д.ДАМДИНОВА.

Хэблэлэй байшанай телефонууд: генеральная директорэй-ахамад редакторай - 21-50-96, приёмный - 21-54-54 (факс), ген. директорэй 1-дхи орлогшын - 21-68-08, «Буряад үнэн-Дүхэригэй» редакторай - 21-64-36, «Бурятия» сониний редакторай - 21-33-61, секретариатай - 21-60-21; таһагууд: экономикын болон политикын - 21-63-86; соёлой болон түүхын - 21-54-93; «Морин хуур», «Вершины» журналнуудай редакци - 21-55-97; залуушуулай, оюутайдай ажабайдалай - 21-54-96, «Одон» журналай редакци - 21-68-08; мэдээсэлэй - 21-67-81, спортын - 21-54-93, рекламны - 21-62-62, коммерческэ ажалай - 21-55-97, компьютерна түбэй - 21-66-76, бухгалтерийн - 21-23-67.

Редакцияда ороһон материалнууд шүүмжэлэгддэггүй, мүн авторнуудтань бусаагдадаггүй.

Тоонуудай, бодото баримтануудай, хүлэй, нутагай нэрэнүүдэй бэшэгыс хэзэгайруулһал ушарта авторнууднын харюусалгатай. Редакциин банамжа автарайхитай адли бэшэ байжа магад.

ҮНДЭР НАНАНАЙ ХАРГЫ

Августын 18-22-ой үдэрнүүдтэ Россиин наһатай зоной холбооной Буряадай регион хоорондын таһагай IV республиканска семинар-зүблөөн Ахын аймагта үнгэрөө.

Хэмжээ ябуулгада республика доторхи Буряадай регион хоорондын наһатай зоной холбооной таһагуудай түрүүлэгшэнэр хабаадаа. Мүнөөдэр Буряадай таһагай бүхэроссиин олонийтын эмхидэ 18 мянган наһатай зон тоологдоно. Нүүлшын жэлнүүдтэ тус эмхи олон гэшүүдые өөрынгөө туг доро суглуулаа.

2009-2010 ОНОЙ ДҮНГҮҮД

Нёдондо жэлдэ олонийтын эмхи ажаллаа тон эдэбхитэйгээр ябуулжа, олон һонирхолтой хэмжээ ябуулгануудыг үнгэргөө.

Мүн тиихэдэ республика доторхи аймагуудта болон Улаан-Үдэдэ Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнда хабаадагша ветерануудта зорюулагдаһан диспансеризаци үнгэрөө.

Агуухэ Илалтада дашарамдуулан юбилейнэ медальнууд ветерануудта зүүлгэгдээ. Ветерануудай хабаадалгатай олон тоото хэмжээ ябуулганууд нургуулинуудта, училищинуудта, дээдэ нургуулинуудта үнгэрбэ. Республика дотор дурасхаалай хүшөөнүүд нэлбэн шэнэлэгдээ.

Нёдондо жэлэй июнь нарада Хяагтада пенсионернүүдэй уласхоорондын спартакиада үнгэрөө. Республика дотор пенсионернүүдэй дунда элүүр хамгаалгын хүдэлөөн үргэнөөр ябуулагдажа эхилэнхэй гээд тэмдэглэе.

Хэжэнгын аймагта "Айрагай нааданууд" гэжэ нэрэтэй һонирхолтой үбэлэй ба зунай спартакиаданууд үнгэргэгдөө.

Семинарта хабаадагшад

100 наһа наһалһан зоной тоо олошоржол байнхай. Иимэ үндэр наһатайшуул Зэдын аймагай Доодо Тори, Цагаан-Усун гэжэ газарнуудта ажаһуунад. Жэл бүри Россиин пенсионернүүдэй холбооной гэшүүдэй тоо олошорһоор. Хурамхаанай, Түнхэнэй, Бэшүүрэй, Ивалгын аймагуудта пенсионернүүд ехэ эдэбхитэйгээр, дуратайгаар энэ холбооной гэшүүд болонод.

Энэ зундаа наһажаал зондо зорюулагдаһан олонийтын уни-

гэгдэһэниинь тус холбооной Аха нютагай таһагай түрүүлэгшэ Пётр Дашеевич Патархеевэй аша гээш.

Ахын аймаг гоё найхан байгаалитай газар юм. Үндэр наһатай Пётр Дашеевич наһанай амаралтада гараад, амарханаар һууха хүн бэшэ. Тэрэ мүнөөшье хүрэтэр эмшэлэлгын практика ябуулна. Участково эмшэнээр хүдэлжэ, Ахын аймагай хүдөө нютагуудаар ябагша юм. Холын нютагууд руу тэрэ мори унажа ошоод ерэнэ.

- Пётр Дашеевич ажалла, нэгэ газартаа һуудаггүй хүн юм, - гээд тэрээн тухай Ахын аймагтахи Пенсионно жасын таһагай дарга Светлана Балданова хөөрэнэ. - Жэл, бүхэндэ Пётр Дашеевич мэргэжэлээ дээшэлүүлдэг юм.

2003 ондо тэрэ Ахын аймагай эгээл эрхим эмшэн гэхэн нэрэ зэргэдэ хүртөө. Тэрэ эрдэмэй публикацииюудыг болон элүүржүүлгын талаар зорилгото программнуудыг бэлдэнхэй. Аймаг дотороо "Элүүржүүлгэ", "Элүүр энхээр ябадал" гэхэн программа бүтээгээ.

Тэрэ аймаг дотороо инфекционно ба дерматологическа албануудыг эмхидхээ, аймагай эмшэлэлгын газарта инфекционно таһагай барилгада ехэ туһалаа. Мүн олонийтын хэмжээ ябуулгануудта эдэбхитэйгээр хабаададаг юм. Пётр Дашеевич барилдаагаар спортын кандидат. Гимнастикаар түрүүшын разрядтай, теннис, шатар, волейбол ехэ наадаха дуратай. Нютагайнгаа зоной ажабайдалыг ехэ найнаар мэдэхэ хүн. Нэгэтэ Алаг-шулуун гэжэ нютагта 80 гараһан үбгэнэй харууһагүй үлэхэдэ, тэрэ энэ асуудал шиидхээ бэлэй. Мүнөөдэр тэрэ наһатай зоние социальна талаар хамгаалалгын ехэ ажал ябуулна. Пётр Дашеевич аймагай Түбэй эмшэлэлгын газарта пенсионернүүдые аргалха арга боломжын түлөө ехэ ажал ябуулаа. Мүнөөдэр хоёр пенсионернүүдэй бээе аргалуулха палата түбэй эмшэлэлгын газарта бии. Наһатай болоһон зоной пүтёконуудыг абахадань туһалдаг.

Иимэ эрхимээр ажаллаа ябуулдаг хүнүүдэй байхада, наһатай зон ехээр үбшэлхээшье болонхой. Нёдондо жэлэй дүнгүүдээр нютагай наһатай зоной 15 процентнь үбшэ хабшанда ехэ дайрагдаагүй, элүүр энхэ ажаһуунад.

Эмхин ажал эмшэнэй ажалыг улам хайн зохисотой болгоно. Пенсионернүүдэй холбоондо ороһон зоной бээ үбдэхээ болино. Иигээд хэлэхэ болоо хаа, тус

П. Патархеев

холбооной ажалай хайн таланы ехэ юм ааб даа.

Пётр Дашеевич спортивна мурьсөөнүүдые эмхидхэжэ, хажуугаарнь тус мурьсөөнүүдтэ өөрөө хабаадалсана.

Аймагай пенсионернүүдэй холбоон архи уудаггүй Алаг-шулуун ажаһуугшадые ехэ дэмжэдэг юм. Тус холбоон эрэмдэг зонтой хүдэлмэри табигдана. Юуб гэхэдэ, Ахын аймагта эрэмдэг зон олон юм. Иимэ аюулай ушар шалтагааниинь гэхэдэ, хадата Ахын байгаалин онсо шэнжэ. Тиин зүрхэнэй үбшэнүүдэй дэлгэрһэнииньшье тиимэ гайхалгүй шэнгээр харагдана.

Зарим зохёохы нэгэдэлнүүд аймаг дотор үшөө пенсионернүүдэй холбооной байгуулагдаагүй байхада эмхидхэгдэн байна. Ахын аймагта урданай сарһаа хойшо бэлигтэй дархашуул ажаһууһан юм. Мүнөө-

дэр пенсионернүүдэй холбооной байгуулагдаһаар, уран бэлигтэнэй бүлгэмүүд тэрээнэй тоодо оролсоо. Аймагай холбоон гансашье олонийтын тэдхэмжэтэй бэшэ, нютагай засагай зургаануудтай холбоо харилсаатай. Аймагай хүтэлбэрилэгшэ-гулваа Б.Д.Шарастепанов нютагай пенсионернүүдэй холбоондо туһалжа, хамһалсажа байдаг юм.

ҮЗЭСХЭЛЭНТЭ БАЙГААЛИЙН ҮНЭН ШАРАЙ

Хаа-яа зарим сэтгүүлнүүдые, газетнүүдые иран харахада, Аха тухай "Тибет в миниатюре" гээд бэшэдэг юм. Тиин энээнине олонхи түгэд ламанар зүбшөөхэ байна. Юуб гэхэдэ, хадата Ахада даяанда һууха, мүргэлтэй олон газарнууд байха. Иишээ зон ерэжэ, үндэр орьёл хаданууд руу абиржа гарана, даяандашье һуудаг аяншалагшад бии. Иимэ найхан үзэсхэлэнтэ газар манай республика дотор байһандань тон баярламаар, омогорхомоор.

Жэл бүри эндэ ажаһуугшад нютагайнгаа аршаангуудта ошожо амарна. Эндэхи нютагай хүнэй хэлэнээр, Ахада амарха найхан байгаалитай, ариг сэбэр уһатай газарнууд олон юм.

Нютагай гоё найхан байгаалитай танилсалһандаа, форумдо хабаадагшад ехэ баярлаа, гайхаа бэлэй.

Эндэхи газар ариг сэбэр, зохид. Нютагай зон газар доосоохитоо хамта ариг сэбэрээр ажаһууна. Халта бог шоройн хэбтэхые харахагүйт даа. Ямар сэбэр, аруун тунгалаг агаартай, шэдитэ онтохоной газар гээшэб!

Түнхэнэй аймагай пенсионернүүдэй ансамбль

Россиин пенсионернүүдэй холбооной Түнхэнэй таһагай түрүүлэгшэ Владимир Тахановай үүсхэлээр Монголой болон Түнхэнэй аймагай ветерануудай хоорондо үргэнөөр харилсаа холбоон ябуулагдана. Түнхэн руу монголой ветерануудай делегаци айлшаар ерэн байна.

Ехэ үржэлтэйгөөр "Кумора", "Байгалай" гэхэн нэрэтэй аймагуудай пенсионернүүдэй таһагууд Северо-Байкальскын аймагта хүдэлнэд.

Зохёохы амжалтануудта Тарбагатайн аймагай "Вдохновение", Улаан-Үдын "Алтан намар" («Золотая осень»), Гусино-озёрск хотын "Русская душа" гэжэ нэрэтэй ансамблнууд хүртэнэд. Тэдэ ехэ амжалтаттайгаар нютагайнгаа болон республикын ажабайдалда хабааданад.

Баунтын аймагай "Сагаан хад" ансамбль энэ жэлдэ Улаан-Баатарта үнгэргэгдэн "Алтаргана-2010" нааданда амжалтаттайгаар хабаадаад ерээ.

верситедэй түрүүшын выпуск болоо. 28 дүүргэгшэд һуралсалай үнэмшэлгэнүүдые ба университетэй тэмдэгүүдтэ хүртөө. Тэдэнэрэй дундаһаа 16-ниинь персональна компютераар хүдэлжэ һураа. Мүнөөдэр тус дээдэ нургуулида 143 зон һурана, эгээл наһатайниинь 80-тай юм.

Россиин пенсионернүүдэй холбоон урдаа олон зорилгонуудыг табила. Тус зорилгонуудай нэгэниинь гэхэдэ, наһатай зоние үржэлтэй ажаябуулгануудта хабаадуулха гэхэн юм.

АХЫН АЙМАГАЙ НАНАЖААЛ ЗОН

Заншалта болоһон дүрбэдэхи Россиин пенсионернүүдэй холбооной Буряадай регион хоорондын таһагай семинар-зүблөөн Ахын аймагта үнгэрөө.

Жэл бүри тус форум республикын элдэб аймагуудаар үнгэрнэ. Мүнөө жэл иимэ хэмжээ ябуулгын хадата Ахада үнгэр-

УУЛЗАЛГЫН ДУЛААН ҮГЭНҮҮД

Наһажаал зон нютаг бүхэндэ хайн хандалгатай байна. Түнхэнэй, Ахын, Хорин, Хэжэнгын, Яруунын, Загарайн, Мухар-Шэбэрэй болон бусад аймагуудай пенсионернүүдэй түлөөлэгшэд энээн тушаа хэлэнэ, хөөрэнэ. Иимэ семинарта тэдэнэр уулзажа, хэһэн ажалаараа хуулаада.

Тус хэмжээ ябуулга үнгэргэгдэ Россиин Пенсионно жасын Буряадай таһагай хүтэлбэрилэгшэ Евгений Ханхалаев, Ахын аймагай захиргаанай хүтэлбэрилэгшэ-гулваа Баир Шарастепанов болон бусад аша туһаа оруулаа гээд хэлэлтэй.

Ахын аймаг тухай материал удаадахи номернууд соо уншаарайт.

Янжама ЖАПОВА.
Авторай фото-зурагууд.

Улаан-Үдэ-Ахын аймаг.